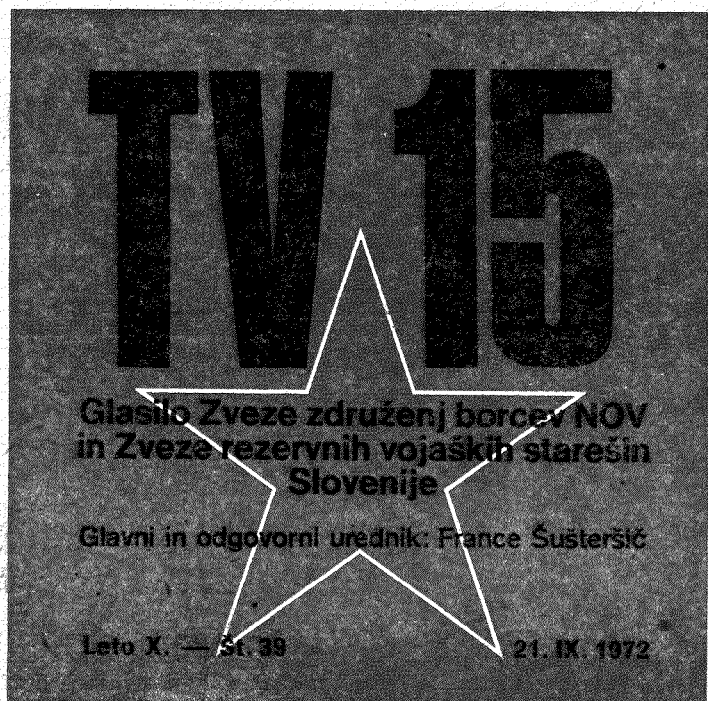
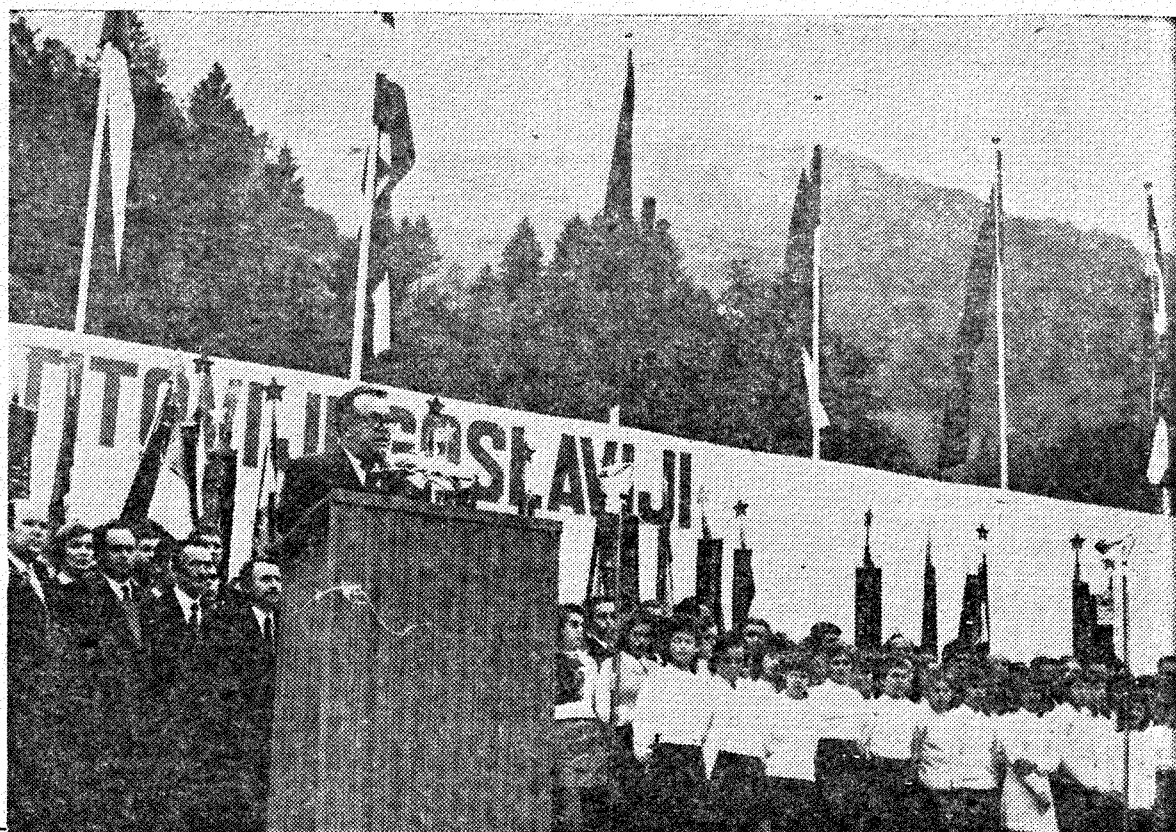

S proslave ob 25. obletnici priključitve Primorske k Jugoslaviji in otvoritve nove šole — spomenika NOB v Cerknem. Govori Stane Dolanc. Foto: S. Teršek

Petindvajsetletnica svobode in graditve

ZAPISEK Z NEDELJSKE PROSLAVE V PARTIZANSKEM CERKNEM

V nedeljo, 17. septembra, se je v Cerkno, nekdanjo partizansko metropolo Primorske, zgrnilo več kot 20.000 ljudi. Niso prišli le iz Slovenskega primorja, temveč tudi iz drugih krajev po Sloveniji in iz zamejstva. Veličastne proslave ob 25. obletnici priključitve Primorske k Jugoslaviji so se udeležili mnogi borci in številni gostje, med njimi predsednik skupščine SRS Sergej Kraigher, predsednik CK ZKS France Popit, predsednik republiške konference SZDL Janez Vipotnik, predsednik slovenskih sindikatov Tone Kropušek, predsednik zveze združenj borcev NOV Slovenije Janko Rudolf ter predsednik zveze mladine Slovenije Živko Pregl. Na proslavo so prišli tudi delegati jugoslovanskih republik in pokrajin, Slovencev v Italiji ter generalni sekretar zvezne konference SZDL Jugoslavije Ali Shukrija, člani sveta federacije in drugi revolucionarji.

Ko je ob 11. uri zadonela himna »Hej Slovani« in ko je Jože Oblak, predsednik občinske konference SZDL Idrija, pozdravil udeležence nedeljskega slavlja, je stopil na govorniški oder Stane Dolanc, sekretar izvršnega biroja predsedstva ZKJ.

»V zgodovini slovenskega ljudstva so svetle strani posvečene veličastnemu boju primorskih Slovencev za njihov nacionalni in socialni obstoj. Fašizem kot najbolj mračna ideologija, kar jih zgodovina pozna, je 25 let s surovimi metodami in sredstvi zamažal poskušal izkoreniniti slovenski življenjski prostor, kjer le-ta živi že tisočletje. Grozno je bilo trpljenje, ki so ga primorski Slovenci preživljali v tistih hudih časih. Štirinajdeset smrtnih obsodb, 6000 let zapornih kazni, ki so jih specialna fašistična sodišča izrekala Slovincem in Hrvatom, požigi slovenskih hiš, ljudskega doma v Trstu, koncentracijska taborišča in konfinacije, potujčevanje slovenskih imen, prepoved slovenske besede, rušenje gospodarskih osnov — vse to ni moglo zatreti nacionalne in socialne zavesti Primorskih Slovencev...« je po uvodnih besedah poudaril tovariš Dolanc. V nadaljnjem govoru je omenil vlogo, ki jo je imela KPJ pri vstaji primorskega ljudstva in vseh jugoslovanskih narodov, govoril je o povojnih rezultatih vzajemnosti naših narodov, o odprtih vprašanjih, ki jih bo treba na Primorskem še hitreje urejati, pri čemer je poudaril ekonomsko

sodelovanje ob naši odprti meji, hitrejšo povezovanje Primorske z notranjostjo Slovenije in Jugoslavije z graditvijo novih komunikacij itd. Poudaril je, da se položaj slovenske narodnostne manjšine v Italiji zboljšuje, da pa so mnoga vprašanja v tej zvezi še nerešena.

»Prepričani smo, da poizkuse iredentistov in neofašistov, ki želijo kaliti odnose med Jugoslavijo in Italijo in ki pri tem uporabljajo že preživele metode in odpirajo vprašanja, ki že zdavnaj več ne obstoje, obsoja ne samo naša javnost, temveč tudi vse italijanske demokratske politične organizacije in sile.«

V tistem delu govora, kjer je tovariš Dolanc spregovoril o mednarodnih dilemah je dal poseben poudarek naslednjim besedam:

»Naj vedo vsi tisti, ki mislijo ali želijo take akcije ali politiko zoper Jugoslavijo nadaljevati, da bodo jugoslovanski narodi znali presoditi, kdo so naši resnični prijatelji in kateri niso in da bo naš delavski razred in vsi delovni ljudje znali braniti pridobitve naše revolucije, svojo samoupravno socialistično Jugoslavijo, svojo nacionalno in socialno svobodo.«

Med kulturno prireditvijo, ki je sledila, je dr. Joža Vilfan, podpredsednik skupščine SRS, izročil pionirski delegaciji nove šole v Cerknem ključ; s tem je tudi izročil šolsko poslopje svojem namenu. V znak priznanja za prizadevnost pri zbiranju prispevkov v akciji za gradnjo šole spomenika NOB je izročil posameznim delegacijam slovenskih šol, podjetjem in ustanovam ter predstavnikom JLA miniaturne kipce »Onemele puške« in priznanja.

Ob koncu prireditve so udeleženci proslave poslali predsedniku Titu pozdravno pismo. V katerem mu zagotavljajo, da primorsko ljudstvo čvrsto stoji v vrstah delavskega razreda in delovnih ljudi socialistične Jugoslavije in da bo tudi v prihodnje z vso zavzetostjo, ustvarjalno energijo in požrtvovalnostjo prispevalo k graditvi socialističnih samoupravnih družbenih odnosov.

Sicer pa je bila nedeljska osrednja prireditev nadaljevanje slavlja, ki se je začelo s pohodom mladinskih domicil-

nih brigad v Cerkno, že v soboto (o tem več na 13. strani).

Slavna prireditev v počastitev 25. obletnice priključitve Slovenskega primorja k Jugoslaviji se je nadaljevala tudi potem, ko je izzvenela »Internacionala«. Mnogi preživeli borci so izrabili priložnost, da so se v mislih vrnili v preteklost, ki je še vedno enkratna in, upajmo, tudi neponovljiva.

S. T.

Dr. ALEŠ BEBLER NA SESTANKU ANTIFAŠISTOV NDR

Dr. Aleš Bebler se je od 7. do 12. septembra mudil v Nemški demokratični republiki. Kot predsednik Združenja španskih borcev in predstavnik zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije je sodeloval na mednarodnem sestanku, na katerem so proučevali aktualna vprašanja, nanašajoča se na protifašistične vojne in vojne nasploh. Ta mednarodni sestanek je organiziral antifašistični komite Nemške demokratične republike.

PREDLOG IZ KRAGUJEVCA

ZZB naj prejme odlikovanje

Ob petindvajsetletnici ustanovitve in delovanja ZZ BNOVJ naj bi naša zveza prejela največje odlikovanje, kakor predlaga v svojem pismu zveznemu odboru borčevska organizacija v Kragujevcu. V pismu je med drugim rečeno:

Letos mineva 25 let, odkar deluje Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije. Od ustanovitve pred petindvajsetimi leti je ta organizacija opravila izredno plodovito družbenopolitično delo. Zveza borcev NOVJ razen tega, da je dosegla velike uspehe na družbenopolitičnem in gospodarskem področju med socialističnim samou-

pravnim razvojem naše države, prispeva tudi velikanski delež za pravilno gojitev ter krepitev bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov kot najpomembnejša temelja naše socialistične Jugoslavije. Povrh tega je zelo mnogo storila pri pripravi in z neposrednim sodelovanjem pri nalogah vseljidske obrambe naše domovine.

Glede na vse to in ob upoštevanju vseh drugih uspehov, ki jih je dosegla Zveza združenj borcev NOV Jugoslavije, predstava ZZB NOV v Kragujevcu predlaga, naj ZZB NOVJ dobi eno največjih jugoslovanskih odlikovanj.

CANKARJEVCI!

V soboto, 23. septembra, se bo ob 11. uri v Črnomlju na gričku pri spomeniku padlim borcem začela proslava ob 30. obletnici ustanovitve Cankarjeve brigade.

Udeležence proslave bo pozdravil predsednik občinske skupščine Črnomelj, kjer ima, kot je znano, Cankarjeva brigada domicil. Po kratkem kulturnem programu bodo podelili nekdanjim borcem spominsko sliko. Sledilo bo skupno kosilo, nato pa tovariško srečanje. Če bo slabo vreme, bo srečanje v vojašnici, svečani del programa pa v prosvetnem domu.

Skupščina občine Črnomelj in odbor Cankarjeve brigade

besede in dejanja

RESNE MATERIALNE TEŽAVE

Atomski inštitut Boris Kidrič v Vinči tarejo resne materialne težave. V tem nekdanjem zveznem inštitutu s 1100 zaposlenimi znanstveniki in drugimi delavci, med katerimi je 120 doktorjev znanosti in 400 strokovnjakov z visoko izobrazbo, ki je doslej prejemal sredstva za svoje delo iz zveznega proračuna, znašajo povprečni osebni dohodki samo 1600 dinarjev. Dohodki inštituta znašajo 52 milijonov, potrebovali pa bi vsaj 65 milijonov dinarjev, ker samo stroški z obratovanjem velikih aparatov, med katerimi je tudi nuklearni reaktor, znašajo kakih 10 milijonov dinarjev letno. Predstavniki inštituta zdaj izražajo bojazen, da bo reor-

ganizacija tega področja znanstvene dejavnosti imela resne posledice — omejevanje dejavnosti ali celo ukinitve inštituta! Delavska enotnost, 16. IX. 1972

SPECIALISTOV PREVEČ, ZDRAVNIKOV SPLOŠNE PRAKSE PREMALO

Sekretariat za zdravstvo in socialno politiko SR Srbije bo s 1. oktobrom omejil število specializacij za nekatere klinične veje medicine. Na enega zdravnika splošne prakse namreč v tej republiki pridejo trije specialisti, največ pediatri (14 odstotkov) in internisti (12 odstotkov).

Kljub nekaterim očitnim uspehom zdravstvene službe v SR Srbiji ostaja eno iz-

med najhujših vprašanj počasno zaposlovanje zdravnikov v nerazvitih občinah. V Loznici, Sjenici, Leskovcu, Vranju, Prokuplju, Kladovu in tudi v drugih mestih zamaž ponavljajo razpise za zdravnike splošne prakse. Čeprav ponujajo po 5.000 dinarjev osebnega dohodka mesečno.

Delo, 12. IX. 1972

SOCIALISTIČNA REVOLUCIJA SE NI KONČANA

Socialistična revolucija se ni končala. Mogoče je sedaj, na sedanji stopnji razvoja družbenih odnosov pri nas, biti težje revolucionar, kot je bilo kdaj prej. Socializem ni družba brez konfliktov in težav. Vendar niti konflikti niti težave našega družbenega razvoja ne bodo za-

vrlji, če bomo imeli borbeno, idejno-politično močno organizacijo zvezte komunistov, ki bo zmogla te konflikte in težave premagati.

Iz govora Staneta Dolanca v Cerknem

bonboni
VISOKI
vodijo
v kvaliteti

Predsednik avstrijske republike Franz Jonas je končal obisk v Jugoslaviji in je odpotoval na Dunaj. Med obiskom v Beogradu se je pogovarjal s predsednikom republike Josipom Brozom Titom, ogledal pa si je tudi hidroenergetski sistem Djerdap. Neposredno pred odhodom je Jonas izjavil, da je zelo zadovoljen s pogovori, ki so se našli na dvostransko sodelovanje ter na nekatere mednarodne probleme.

Predsednik romunske vlade Ion Gheorghe Maurer, ki je že nekaj dni na obisku v Jugoslaviji, je pripotoval v Slovenijo. S predsednikom IS Stanetom Kavčičem sta se pogovarjala o plodnejšem gospodarskem sodelovanju med Slovenijo in Romunijo. Predsednik Maurer se je v Ljubljani sešel tudi s članom predsedstva SFRJ Mitjo Ribičičem. Med drugim sta izmenjala mnenje o najbolj aktualnih vprašanjih v mednarodni politiki.

Italijanski minister za zunanjo trgovino Matteotti je v Zagrebu izjavil, da so italijansko-jugoslovanski gospodarski odnosi vzorni, obojestransko koristni in da gre za sodelovanje tudi glede tehnološkega napredka in splošnih vprašanj. Ta izjava pa je v ostrem nasprotju z dejavnostjo združenja italijanskih katoliških delavcev v Trstu — ACLI — in generalnega konzulata republike Italije v Kopru v zvezi z dajanjem finančne podpore jugoslovanskim državljanom. Obalni komite ZK občin Koper, Izola in Piran je ugotovil, da so dajali posameznim jugoslovanskim državljanom v podpis listine, v katerih se obravnava obalno področje kot cono »B« bivšega Tržaškega ozemlja in podpisnike kot italijanske državljanke. Tako ravnanje vzbuja nezadovoljstvo in protest tamkajšnjih prebivalcev ter upravičen sum, da take akcije niso v skladu z dobrososedskimi odnosi med obema državama.

V zvezni skupščini se je začela razprava o predlogu tez za spremembo ustave SFRJ. Teze so pripravile delovne skupine zvezne ustavne komisije po daljši obravnavi, ki je bila o spremembi ustave v koordinacijski komisiji zvezne ustavne komisije in v javnosti. Prav tako je odbor zbora narodov za družbenopolitične odnose začel razpravo o komunalnem in skupščinskem sistemu. Predvsem je bilo poudarjeno, da niso napravili tistega radikalnega koraka, da bi ugotovili, kaj je tisto, ki v novih pogojih daje širše možnosti za razvoj občine. Po mnenju članov tega odbora se morajo pri funkcioniranju sistema samoupravljanja tudi v občini vključiti vse pravice delovnih ljudi in samoupravljalcev.

Na predsedstvu sveta ZSJ so ugotovili, da nelikvidnost, nestabilnost cen in inflacija življenjskih stroškov nebuje prizadenejo delavce, in poudarili, da je treba odločno preprečiti pritisk posameznih panog in grupacij za zvišanje cen. Namsto zvišanja cen kruha, sladkorja in olja predlaga sindikat uvedbo nadomestil.

ZIS je sprejel akcijski program za izvajanje sklepov o gospodarskih gibanjih. Ob tej priložnosti je Džemal Bičedić dal daljšo izjavo, v kateri poudarja, da glavno smer akcije sprejete ga programa sestavljajo ekonomske intervencije, katerih cilj je usklajevanje blagovno-denarnih odnosov, boljše založenost tržišča in ublažitev rasti cen. V programu so tudi naloge, katerih ureditve se bo raztegnila na prihodnje leto.

Finančni ministri razširjenega Evropskega skupnega trga so dosegli soglasje na sestanku v Rimu, da bodo začeli z odločnim bojem proti inflaciji. Povprečno je inflacija v Evropi letno 6-odstotna. To ne samo slabi kupno moč povprečne družine, temveč prav tako povzroča škodo pozicijam držav skupnega trga v konkurenci z ZDA, Japonsko in drugimi trgovinskimi tekmeci.

Pravna podkomisija mednarodne organizacije za civilno letalstvo je sprejela predlog, naj bi ukrepali proti državam, ki nečesto izročiti ali sodno preganjati ugrabiteljev letal. Predlog so sestavile ZDA, Kanada, Britanija in Nižozemska, z njim pa se strinjajo Argentina, Japonska, Izrael, Jamajka, Brazilija, Sovjetska zveza, Egipt, Čile in Tanzanija so proti, Francija in Španija pa sta se vzdržali.

V času, ko zahodnonemški funkcionarji in strokovnjaki pripravljajo no-

ve protiteroristične ukrepe, je policija začela splošno kampanjo proti 40.000 Arabcem v Nemčiji. Predstavniki Arabske lige v Bonnu je izjavil, da so iz Zahodne Nemčije »že izgnali več sto Arabcev«. Za zdaj pa ni poročil, da je ta kampanja razširjena na nearabske teroristične organizacije.

ZR Nemčija in Poljska sta navezali diplomatske stike. Sklep o tem so sprejeli ob zaključku obiska poljskega zunanjega ministra Olszewskega v Bonnu, Poljskega ministra je sprejel tudi kancler Willy Brandt. Razpravljala sta o stikih med državama in o mednarodnih problemih. Dobro poučeni opazovalci menijo, da se stališča okrog najbolj občutljivega vprašanja, to je problema izseljevanja Nemcev iz Poljske, zelo razlikujejo in da je rešitev, ki bi zadovoljila obe strani, težko dosegljiva. Menijo pa, da bo navezava diplomatskih stikov pospešila gospodarsko sodelovanje.

Predstavniki organizacije RK Severne in Jzne Koreje so se dogovorili, da bodo nadaljevali pogovore, katerih cilj je poiskati možnost za združitev 10 milijonov družin, ki jih je ločila vojna. Delegaciji sta mnenja, da bo treba sklicati nov sestanek. Na sedanjem zasedanju sta delegaciji poudarili, da bo pri sklepih o združevanju družin treba upoštevati njihovo svobodno voljo.

Med predlogi predpisov, ki jih je na seji obravnaval slovenski IS, je tudi predpis, ki obvezuje delovne organizacije industrije, gradbeništva in promet, da bodo do konca 1973. leta povsem ukinili nočno delo mladostnih delavcev in postopno zmanjšalo število žensk, ki delajo v nočnih izmenah.

Trije ustaški teroristi so v Stockholmu ugrabili letalo družbe SAS, v katerem je bilo 90 potnikov, in ga prisilili, da je pristalo na letališču v Malmoju. Švedska vlada je bila prisiljena sprejeti pogoje ustaških teroristov, da zamenjajo potnike in posadko za 6 zločincev v švedskih zaporih. Med njimi sta tudi ubijalca veleposlanika Roloviča: Barešić in Trajković. Ko je švedska vlada ugodila njihovi zahtevi in izročila ustaške zločince, je letalo odletelo v Madrid, kjer so se teroristi predali španski policiji. Švedska vlada zahteva od španske vlade izročitev vseh devetih teroristov.

Predsednik zvezne skupščine Mijalko Todorović se je pogovarjal s predstavniki gospodarskih odborov pristojnih zborov in predsedniki teh zborov. Na pogovoru so ocenili, da gospodarska gibanja niso ugodna, da se položaj na nekaterih ključnih točkah slabša, to zlasti zadeva povečanje cen mimo planiranega, naraščanje nelikvidnosti, upadanje proizvodnje, pojavljajo se značilnosti za inflacijo, narašča splošna poraba, izgube v gospodarstvu se povečujejo. Zlasti zaskrbljujoče pa je to, da se investicijska gradnja nadaljuje, čeprav sredstva niso zmeraj zagotovljena, vendar se nihče ne odreče nerealnim ambicijam.

Izraelska vlada je očitno izbrala strategijo stopnjevanja napetosti na bližnjem vzhodu: vse kaže, da želijo v Tel Avivu sprožiti novo vojno z Arabci v prepričanju, da bi izurjena izraelska vojska z modernim ameriškim orožjem z lahkoto zmagala ter na ta način vsilila lastno rešitev dolgoletne krize. Izraelske operacije v Libanonu pa so naperjene zgolj proti Palestincem.

VSAK TEDEN ENA...

»Je premajhno?«

»Ne, predrago!«

(Karikatura iz Pavlije)

Srečanje s sosedom

Prejšnji teden je na neuradni dvodnevni obisk v našo državo prispel predsednik sosednje Avstrije Franz Jonas. Že kmalu po prihodu v Beograd ga je sprejel predsednik Tito: to je bilo že četrto srečanje med obema predsednikoma, medtem ko je bilo na drugih ravneh doslej že zelo živahno in aktivno sodelovanje.

Kaj naj rečemo ob tem srečanju? Četudi so medsebojni stiki med obema državama več kot zadovoljivi, četudi se je meja, ki nas ločuje, odprla na stežaj in poteka prek nje iz leta v leto večja trgovinska izmenjava, je vendarle še kup stvari, ki motijo sodelovanje in o katerih se je potrebno odločno pogovoriti.

Motita predvsem dve stvari: po eni strani čedalje bolj grozeča ustaška teroristična dejavnost na avstrijskem ozemlju, po drugi strani pa nerešeno vprašanje slovenske narodnostne manjšine na avstrijskem Koroškem. Eno in drugo se je zaostriilo ravno v zadnjem času.

Po vdoru ustaških teroristov pred nedavnim v našo državo so ugotovili, da so prišli z avstrijskega ozemlja, da jih je večina poprej dalj časa živela v Avstriji in da so tudi sam vdor načrtovali v avstrijskem Salzburgu. Od tu so razpredli svojo zločinsko mrežo v druge države, Zahodno Nemčijo in Švedsko. Težko je verjeti, da avstrijske oblasti tega niso vedele. Prav tako je težko verjeti, da se niso zavedale vse nevarnosti te dejavnosti, saj so o tem zgovorno pričali številni ustaški atentati v prejšnjih letih.

Ko je prišlo do zločinskega vdora v našo državo, je naša vlada zahtevala od avstrijske, naj se odločneje kot doslej loti teroristične dejavnosti na njenem ozemlju. Sledile so nato zaporedne avstrijske uradne zatrditve, da teroristične dejavnosti, uperjene zoper druge države, ne bodo več dovolili: to sta še posebej poudarila avstrijski kancler Bruno Kreisky in zunanji minister doktor Rudolf Kirchschlager. Nedvomno pa je bilo to vprašanje tudi v ospredju pravkar minulih razgovorov med predsednikoma Jonasom in Titom.

Morda bo Avstrijo k temu spodbudil tudi zadnji tragični pokol med olimpiad v Münchnu. V ZR Nemčiji so se namreč po tem pokolu pojavljale uradne in neuradne zahteve, naj bi vlada prepovedala vse tiste ekstremistične emigrantske organizacije, ki se zatekajo k nasilju. Teh ni malo.

V Zahodno Nemčijo se je po drugi svetovni vojni zatekla politična emigracija vseh barv in vrst, med njimi tudi ustaški teroristi, ki so jim pogosto dajali potuho in zaščito preostali zagriženi nacisti. To je po svoje tudi prispevalo k temu, da zahodnonemške oblasti do ustašev doslej niso bile tako odločne, kot bi morale biti — po številnih atentatih na naše diplomatske predstavnike, medsebojnih obračunih med emigracijo in izsiljevanju naših delavcev v ZR Nemčiji. Šele ko je prišlo do münchenskega pokola, se je zahodnonemška javnost zganila: s tem pokolom je padla namreč nanjo mračna senca sokrivde. Poprej, ko smo jo nenehno opozarjali, kako nevarno utegne biti za njo dajanje zaščite teroristični emigraciji, kako to vodi k poslabšanju medsebojnih odnosov, se ni zganila — šele tedaj, ko se je z münchenskim pokolom nenadoma znašla v središču svetovne pozornosti, ki je natančno pretehtavala njeno krivdo, je začela spoznavati, da bo nekaj potrebno storiti.

Podobno je tudi z razmerami v Avstriji. Tudi tu so domači nazadnjaški krogi, med katerimi ne manjka okorelih nacistov in zagriženih protikomunistov, štiliti ustaško emigracijo, da je lahko tako rekoč počenjala vse, kar se ji je zhotelo. Ni naša stvar, da opozarjamo avstrijske socialiste, ki so na oblasti, na medsebojno povezanost njihovih domačih konservativnih krogov z ustaškimi teroristi. To so avstrijske notranje zadeve. Toda za uspešnost in učinkovitost bo najbrž treba zagristi tudi v to kislno jabolko.

Zlasti se zato, ker jo srečujemo tudi na drugem področju, koder prihaja pogosto do kamnov spotike v medsebojnem sodelovanju med našima dvema državama — na področju priznavanja narodnostnih pravic naši slovenski manjšini na Koroškem. Avstrijska desnica je tu počenjala vse, da bi zavrla in preprečila izvajanje državne pogodbe, ki določa enakopravni kulturni in narodnostni razvoj Slovencev na Koroškem. To je bilo še posebej opaziti ob zadnji akciji o postavljanju dvojezičnih krajevnih napisov, od česar so si koroški Slovenci spocetka precej obetali, pa

so nazadnje spoznali, da so jih izigrali in da je bila v bistvu vsa ta akcija navadna politična farsa. Postavljalec dvojezičnih tabel so spregledali celo vrsto slovenskih zahtev, potvarjali so ustajenja slovenska imena za določene kraje, se izgovarjali, da si večina koroških Slovencev teh tabel sploh ne želi itd. Ves ta čas pa je okorela nemška desnica na Koroškem zganjala hrup — da je »ogrožen«...

Tudi takšne reči je treba povedati sosedu, ko pride k nam na obisk. Gre namreč za čim bolj čiste, pristne, prijeteljske medsebojne odnose, za kar si prizadevamo s te in one strani meje. Nič kolikokrat je bilo že rečeno, da naj bo manjšina most med obema državama, da je potrebno odstraniti vse kamne spotike, da naj zavlada v sodelovanju vzdušje zaupanja in razumevanja.

S teh temeljev je potem moč graditi tudi živahnejše gospodarske stike. Avstrija je pripravljena, da okrepi sodelovanje z jugoslovanskim gospodarstvom, tako s kooperacijo, kot s povečanim uvozom blaga iz naše države. To bo v jugoslovansko-avstrijskem gospodarskem in trgovinskem sodelovanju bolj ugodno za nas, kot so bila vsa poprejšnja. To daje nedvomno veliko spodbudo širjenju najrazličnejših stikov. Omeniti velja tudi živahen maloobmejni promet, pa številne jugoslovanske delavce, ki se zaposlujejo v Avstriji, razvijanje turističnega sodelovanja, čedalje pogostejše stike med znanstveniki obeh dežel in drugo.

In naposled smo z Avstrijo povezani tudi v ožjem srednjeevropskem političnem prostoru, kar samo po sebi sila k medsebojnemu dogovarjanju, spoznavanju in izmenjavanju stališč ter mnenj, skupnemu prizadevanju povsod tam, koder se ta stališča in mnenja ujemajo. Tu je mišljenja varnost v Evropi, popuščanje napetosti v Sredozemlju, krepitev vloge organizacije združenih narodov — Avstrija je namreč dala svetovni organizaciji četrtega generalnega sekretarja, dr. Kurta Waldheima, ki je bil nedavno pri nas, prizadeva pa si tudi, da bi bila v posameznih organih OZN še aktivnejše zastopana.

Dvodnevni obisk avstrijskega predsednika v naši državi je predstavljal nedvomno priložnost, da dve sosedni znova pokažeta svetu, kako je kljub številnim razlikam in nerešenim vprašanjem moč ustvarjati med dvema državama zares pristne prijateljske odnose. V takšnem vzdušju pa je tudi razreševanje nasprotij dosti lažje kot sicer.

KOMENTATOR

DELEGACIJA ZZB NOV OBISKALA ROMUNIJO

Na povabilo romunskega komiteja bivših borcev je 12. septembra odpotovala na 7-dnevni obisk v Romunijo delegacija ZZB NOV Jugoslavije. V delegaciji, ki jo je vodila Milija Radovanović, članica predsedstva zveznega odbora in predsednica republiškega odbora ZZB NOV Srbije, sta bila še Vančo Unkovski, član zveznega odbora, in Čedo Solarov, sekretar pokrajinskega odbora ZZB NOV Vojvodine.

POMEMBNA MEDNARODNA USTANOVA

Zelo pomembna ustanova mednarodnega Rdečega križa je Mednarodna služba za raziskave, ki ima svoj sedež v Arolsensu v bližini Kassla v ZR Nemčiji. Ta ustanova ima na voljo ogromen arhiv, ki so ga ob koncu II. svetovne vojne zaplenili zavezniki. V tem arhivu imajo kakih 70 milijonov kartonov in drugih predmetov iz skoraj vseh nacističnih koncentracijskih taborišč.

S pomočjo te službe je že nešteto ljudi dobilo potrebna obvestila, da so se po vojni lahko sestali s svojimi najbližjimi sorodniki. Mnogi so dobili od tam potrdila o žrtvah nacizma, da so lahko na podlagi teh uveljavili razne zakonite pravice. Zato še danes, čeprav teče že 27. leto po vojni, prejema ta ustanova še vedno na tisoče prošenj.

Po sporazumu iz leta 1955 sodi med naloge Mednarodne službe za raziskave, v kateri dela 220 zaposlenih, da ugotavlja podatke o pogrešanih, da zbira in obdeluje dokumente o Nemcih in pripadnikih drugih narodnosti, ki so jih nacisti internirali v koncentracijskih taboriščih ali poslali na prisilno delo, kakor tudi o tistih, ki so jih izgnali z njihovih domov v druge kraje ali druge države. Vse te dokumente pa daje ta zavod na voljo tudi vladam in posameznikom.

Merila naj bodo stvarna in človeška!

Te dni so se po združenjih borcev NOV začeli sestanki, na katerih naj bi se dogovorili o merilih za podeljevanje varstvenega dodatka kmetom-borcem. V Dobrovem in Kojsem (Goriška Brda) sta bila taka sestanka v torek dopoldne, že prej pa so bili ali pa še bodo podobni sestanki tudi na sedežih drugih krajevnih skupnosti goriške občine. Na Tolminskem bodo v teh dneh sklicali 33 sestankov s kmeti, ki bodo v prihodnjih treh letih pridobili pravico do kmečke pokojnine, torej tudi s kmeti-borci, ki imajo pravico do varstvenega dodatka. Na posvetu predstavnikov občinskih organizacij ZZB NOV in zastopnikov občinskih skupščin za Vipavsko, Goriško in Tolminsko v maju letos so se sicer dogovorili o nekakšnih merilih in na tej osnovi tudi izdelali predlog meril za podeljevanje varstvenega dodatka kmetom-borcem, vendar so mi v Tolminu izjavili, da ta merila še niso dokončna, ker ne vedo, koliko denarja bo občinska skupščina lahko zagotovila za te namene. Spričo takih in podobnih negotovosti se v razpravo o merilih za podeljevanje varstvenega dodatka kmetom-borcem vključuje tudi naš list.

Najprej smo dolžni dati pojasnilo, za kaj sploh gre. Zakon o starostnem zavarovanju kmetov uvaža v 7. členu za kmete-borce poleg pokojnine tudi pravico do varstvenega dodatka. O tej pravici natančneje govori 53. člen, ki pravi: »Kmet-borec pridobi pravico do varstvenega dodatka, ko pridobi pravico do starostne pokojnine po tem zakonu, CE JE SOCIALNO OGROŽEN, POGOJE IN KRITERIJE ZA SOCIALNO OGROŽENOST DOLŽIJO DO KONCA LETA 1972 OBČINSKE SKUPŠČINE, POTEM KO SO JIH NA PODLAGI DOGOVORA MEDSEBOJNO USKLADILE. POSTOPEK ZA DOGOVARJANJE SPROŽI IZVRŠNI SVET...« Naslednji, 54. člen, pa pravi: »Organ, ki ga določi občinska skupščina, ugotavlja, potem ko dobi mnenje občinske organizacije zveze borcev NOV, ali posamezni kmet-borec izpolnjuje pogoje iz 53. člena tega zakona. ORGAN IZ PREJŠNJEGA ODSTAVKA (STAVKA) DOLOČA TUDI ZNESEK VARSTVENEGA DODATKA pri čemer najvišji znesek varstvenega dodatka ne more presegati razlike med vsakokratnim mejnim zneskom najnižjih pokojninskih prejemkov v pokojninskem zavarovanju delavcev in (med) starostno pokojnino po tem zakonu...«

Do konca tega leta morajo torej občinske skupščine izdelati merila za ugotavljanje socialne ogroženosti kmetov-borcev ter jih z družbenim dogovorom medsebojno uskladiti. Postopka za usklajevanje teh meril izvršni svet še ni sprožil, kakor narekuje zakon, pač pa je bila zelo dejavna komisija za socialna in zdravstvena vprašanja borcev NOV republiškega odbora Zveze združenj borcev NOV Slovenije, ki je maja letos organizirala vrsto posvetov po posameznih okoliščinah. 13. julija pa tudi že razposlala »Predlog pogojev in kriterijev za podeljevanje varstvenega dodatka za kmete-borce«, ki naj bi bilo nekakšno navodilo občinskim odborom ZZB NOV za dokončno oblikovanje zadevnih in z zakonom določenih meril.

nom določenih meril. Žal pa, kolikor sem mogel ugotoviti na terenu, komisija pri sestavi tega predloga ni imela posebno srečne roke. Komisija se je pri njegovi sestavi namreč oprla na kriterije za podeljevanje invalidskega dodatka, oziroma je ta merila skoraj dobesedno prepisala, kar pa ne ustreza namenu za pravično določanje varstvenega dodatka. Invalidski dodatek je namreč čisto nekaj drugega kot varstveni dodatek. Invalidski dodatek se namreč podeljuje k invalidnim za tiste invalidske upravičence, ki niso zaposleni ali pa nimajo pokojnine, in je potemtakem zares izrazita socialna kategorija. Varstveni dodatek pa, vsaj tak, kot je bil v osnovi zamišljen, to ni. Varstveni dodatek je del starostne pokojnine za kmete-borce, ki naj zagotovi, da njihova pokojnina ne bo manjša od najnižjih pokojninskih prejemkov iz delavskega zavarovanja. Gre za to, da družba zagotovi kmetom-borcem za starost spodobne pogoje za življenje v skladu z njihovim deležem v osvobodilnem boju in ljudski revoluciji; gre torej za pravico, ki so si jo prislužili v boju na strani delavskega razreda in vseh naprednih družbenih sil. Po tem se kmetje-borci razlikujejo od drugih kmetov in po tem se kmetje-borci štejejo ravne tudi borcem NOV, ki jim določene minimalne prejemke za starost zagotavlja temeljni zakon o pokojninskem zavarovanju in se s tem v zvezi razlikujejo od tistih delavcev in uslužbencev, ki se osvobodilnega boja in ljudske revolucije niso udeležili.

KDO JE SOCIALNO OGROŽEN?

Veliko vprašanje je, kdo je socialno ogrožen. Po mojem mnenju socialno niso ogroženi samo tisti kmetje, ki so svoje kmetije preuredili na usmerjeno in specializirano gospodarstvo, tako da imajo hlev na odplakovanje, urejeno pregonko pašo, strojno molžo, stroje z vsemi potrebnimi priključki ali pa tisti, ki so se usmerili na pridelavo hmelja, sadja in vina, če imajo urejene zadosti velike plantažne nasade. Samo ti kmetje lahko dosegajo s prodajo svojih pridelkov dohodeke, ki so ravni prejemkom industrijskih delavcev, pa še to ne vedno. So še tudi nekateri drugi kmetje v neposredni bližini velikih mest in industrijskih središč, ki veliko zaslužijo z zelenjavo, ki torej koristijo rento ugodne trgovske lege svojega kraja. Vsi drugi kmetje se več ali manj bodejo s hudimi težavami in le malo je upanja, da bi mogli brez organizirane družbene pomoči svoje kmetije spraviti v tako stanje, ki bi jim zagotavljale minimalne dohodeke industrijskih delavcev. Danes veliko govorimo o socialnem razlikovanju in o najnižjih dohodkih delavcev, nismo pa še prišli do tega, da bi govorili o pretežni množici kmetov, ki s svojim časovno neomejenim delom ne dosegajo niti dohodkov najslabše plačanih delavcev. Če torej govorimo o socialno ogroženih delavcih in upokojenih, moramo govoriti tudi o tistih kmetih, ki po dohodkih iz kmetij niti ne dosegajo teh najslabše plačanih občanov. Potemtakem lahko ugotovimo, da je socialno in gospodarsko

(kar je še huje) ogroženo skoraj vse naše podeželje.

Veliko je bilo razprav o gospodarsko nerazvitih (zaostalih) predelih Slovenije. Pri tem so ugotovili, da so najbolj nerazviti in zaostali ravno kmetijski predeli (to ugotavljajo celo za Banat in Bačko), tudi tisti ravninski, da o hribovitih niti ne govorimo. Ravno v teh nerazvitih, oddaljenih in hribovitih predelih pa živijo kmetje-borci. Zatorej bi se morala merila za ugotavljanje socialne ogroženosti kmetov-borcev določati po teh vidikih.

KATASTRSKI DOHODEK SPET PRIHAJA SKOZI STRANSKA VRATA

O katastrskem dohodku je bilo v zvezi z varstvenim dodatkom že veliko govora. V skupščini so določilo o censusu v obliki katastrskega dohodka izločiti iz osnutka zakona o starostnem zavarovanju kmetov. Danes v skupščini prevladuje mnenje, da katastrski dohodek ni več primeren niti za določanje davkov. V ta namen ga uporabljajo le začasno, dokler ne pogruntajo drugih meril za ugotavljanje dohodka na kmetijah. Po eni strani je kataster zastarel in ne daje več stvarne podobe stanja in gospodarske vrednosti zemljišč. Kar pa se katastrskega dohodka tiče, gre tu za nekakšen povprečen dohodek, ki naj bi ga zemlja oziroma kmetija dajala ob povprečni obdelavi in povprečnih vlaganjih. Ali določeni katastrski dohodek neka kmetija do-

sega — to je pa drugo vprašanje. Na posebno ugodnih legah, ob umni in skrbni obdelavi, ob ugodnih letinah in ugodni prodaji je dejanski dohodek s kmetije znatno višji od katastrskega, v slabih legah ob pomanjkanju strojev in delovnih moči pa je manjši ali pa ga praktično sploh ni. Potemtakem katastrski dohodek ne more biti merilo za ugotavljanje socialne ogroženosti, kar smo v našem listu zapisali že večkrat. Še manj more biti katastrski dohodek merilo takrat, ko gre za upokojenca, torej za človeka, ki je odslužil, ki je odšel v pokoj zaradi tega, ker je za delo nesposoben (če dela in se giblje potem dela zaradi ohranjanja in obnavljanja življenjskih moči). Socialno zavarovanje upokojenca zagotavlja za starost minimum dohodkov za preživljanje, ki jih je le-ta odvajal za časa polne zaposlitve. Če je kateri toliko pri močeh, da si z delom še lahko krajša čas in si prisluži kaj za priboljšek, o tem doslej še nismo razpravljali, pa se nara tudi ne zdi primereno razpravljati o zemlji, ki da ali pa ne da predpisani katastrski dohodek.

Uspelo nam je iz osnutka zakona o starostnem zavarovanju kmetov izločiti katastrski dohodek kot cenzus za podeljevanje varstvenega dodatka kmetom-borcem. S predlogom o pogojih in kriterijih za podeljevanje varstvenega dodatka za kmete-borce pa katastrski dohodek spet prihaja do veljave skozi zadnja vrata.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Še vedno se jim cedijo sline

Ob letošnjem praznovanju petindvajsetletnice priključitve Slovenskega Primorja in Istre k Jugoslaviji smo slišali in brali zelo dosti o fašističnem zatiranju naših ljudi med obema vojnama, o odporu teh ljudi in njihovem nepopisnem veselju, ko so končno dosegli združitev z rojaki v matični domovini.

Toda vse kaže, da tisti, ki so izgubili plen, nikakor ne morejo pozabiti časov, ko so s krvjo in mečem gospodarili skoraj eni tretjini Slovencev in precejšnjemu delu Hrvatov v Istri in Dalmaciji. Prav letos smo namreč pričali hudemu kršenju mednarodnih pogojev s strani nekaterih posameznih italijanskih državljanov, nekaterih združenj, časopisov in, kar je še najhuje, tudi posameznih uradnih predstavnikov.

Pred kratkim je o teh pojavih razpravljala komite obalne konference ZKS. Občinski odbor ZZB NOV Piran se je pridružil stališču komiteja ter naslovil protestno izjavo šestnajstim naslovom, med drugim tudi tovarišu Titu. V tej izjavi protestira zoper ravnanje združenja italijanskih katoliških delavcev. To društvo obljublja na območju vseh treh obalnih občin posameznikom podporo. To še ni bilo nič tako slabega, če ne bi bilo pri tem nekaterih pogojev:

Vsakdo, ki prosi za podporo, mora priložiti razna potrdila. Med drugim tu-

di, da je bival na tem območju pred junijem 1940. Vsak prosilec mora tudi prositi za obnovitev italijanskega državljanstva. Obrazce za prošnje za obnovitev italijanskega državljanstva pa izdaja italijanski konzulat v Kopru. V teh obrazcih se imenuje ozemlje vseh treh slovenskih obalnih občin kot »cona B«. Dejansko s tem skušajo posredno obnoviti italijansko suverenost nad našim ozemljem, umetno povečati število pripadnikov italijanske narodnosti in svojih državljanov. Predvsem pa skušajo odpraviti 21. člen mirovne pogodbe, ki določa, da s podpisom pogodbe ugasne italijanska suverenost nad cono A in B.

Razumljivo je, da so mnogi prebivalci obalnih občin in tudi drugih zaradi takih dejanj ogroženi. V njih vidijo popuščanje italijanskih oblasti fašistom in drugim desničarskim skrajnežem, oziroma njihovo potuho.

V protestni izjavi občinski odbor ZZB NOV Piran zahteva, naj pristojni organi takoj preprečijo to dejavnost, obenem pa tudi uredi nekatere imovinske zadeve, ki še vedno niso dokončno urejene. Pri tem gre predvsem za imetje tistih, ki so se po podpisu mirovne pogodbe izselili v Italijo. V hiše so se naselili naši državljani, nekateri so jih tudi kupili od države, zdaj pa se pojavljajo zahteve, da bi prejšnjim lastnikom znova plačali kupnino.

ob tabornem ognju

Resnica je naša največja vrednota

V tej rubriki, ki smo jo začeli pred desetimi leti, ko je bil ustanovljen naš list, nismo še nikoli objavili ocene kakšne knjige ali filma, čeprav smo se včasih dotaknili tudi kulturnih zadev. Zdaj pa se mi zdi potrebno, da spregovorim o knjigi, ki je pri nas, v založbi Mladinske knjige, izšla pred kratkim. Gre za spomine Svetozarja Vukmanovića-Tempe, znanega revolucionarja in enega izmed najožjih sodelavcev tovariša Tita v najbolj težavnem razdobju naše zgodovine, tik pred vojno, med vojno in po njej.

Zakaj se mi zdi potrebno pisati o tej knjigi v tej rubriki?

Kakor je v navadi pri izidu pomembnejših knjig, je Mladinska knjiga sklicala tiskovno konferenco. Nanjo je povabila pisca knjige, ki se je vabilu odzval. Glede na to, da gre za tako vidnega revolucionarja, je to vsekakor razveseljiv pojav. S tem je tovariš Tempo pokazal voljo za stike z javnostjo in tovariški odnos do zastopnikov tiska.

Končno pa bi napisal nekaj še o Tempovih spominih, ki imajo politično zelo sodoben in tudi resničen naslov »Revolucija teče dalje«. Če primerjamo ta naslov z vsebino Titovega govora na Kozari in s celo vrsto javno izpovedanih misli raznih naših voditeljev, pa tudi s spoznanji nas samih in ugotovitvami mnogih temeljitih poznavalcev marksizma, bomo spoznali, kako Tempovi spomini zanimajo precej ustaljeno misljenje, da mladi rod nima ničesar več narediti. Pri tem

se pisec ne spušta v prazno besedičenje, ampak z resničnim opisom preteklosti pripoveduje, da v nobenem času ni šlo vse gladko, tudi med revolucijo ne. Naša Partija se je morala prikopati do pravilne usmeritve z mnogimi žrtvami, mnogi so omahovali in tudi omahili na tej težavni in skrivnjeni poti. Ves čas, zlasti pa po vojni, smo bili tudi priče, kako so nekateri posamezniki, pa tudi sloji skušali ves potek naše revolucije opisovati, ko da je šlo vse kot po olju, kot bi voditelji že zdavnaj imeli obsežna in temeljita navodila, po katerih naj bi se samo ravnali. Le zunanji dejavniki naj bi bili krivi, da revolucija ni zmagala hitro in brez posebnih težav. V povojnih letih smo velikokrat gođrnjali nad takimi pogledi na zgodovino in umetnost in zanje iznašli izraz »lakiranje« ali »črno-belo opisovanje«. Tempo pa opisuje dogajanje nepristransko, pri čemer ne prizanaša ne sebi ne drugim. Prav to je v njegovih spominih najboljšje.

Prav zaradi tega pa je doživel že ob pisanju, posebno pa po izidu knjige nekaj neprijetnosti, prav takšnih kot mnogi drugi, čeprav je eden najbolj vidnih voditeljev v naši revoluciji. Pojavila so se mnenja, ki jih je sicer treba spoštovati, češ to pa ni bilo ravno takole in podobno. Predvsem pa, bi morali o nekaterih omahovanjih in ugibanjih molčati, češ kaj si bodo ljudje mislili. Pojavile so se celo zahteve, naj bi Tempo nehal pisati, izid knjige pa so založniki za nekaj časa zadržali. V časopisju so se pojavili tudi ugovori visokih osebnosti. Končno je tovariš Tito izjavil, da k Tempovemu pisanju nima pripomb, in potem se je knjiga znašla pred zeleno lučjo.

Se mi še bi lahko naštevati dejstva, ki govorijo o tem, kako je Tempo marsikje postavil nekatera ustaljena pojmovanja na glavo. Tudi pri nas se je začelo dogajati, da prevlada birokratska praksa, ko gre za opisovanje dejavnosti nekaterih posameznikov. Če so odšli s pomembnih položajev, se jih komaj še kje

spomnimo, njihove zasluge pa si kaj pogosto prilasčajo razni stremuhi. Še bolj očitno pa je to pri tistih, ki so zaradi raznih razlogov zapustili revolucijo, se obrnili proti njej ali pa ji sledijo z raznimi pridržki. Dejavnost takih ljudi mnogo pred tem so posamezniki opisovali tako, kot da je tisti človek od samega začetka delal samo napake ali pa so mu pripisovali predvsem slabe lastnosti. Toda kako je mogel biti takšen človek tako dolgo v vodstvu? Drugi pa so ga kratko malo prezrli. Celo s fotografij so ga izstrigli ali retuširali! Takšno ravnanje pa ni v skladu ne z znanostjo ne z našo moralno, pa tudi ne s splošno veljavnimi načeli človečnosti.

Ob koncu pa naj bi zapisali nekaj podatkov o prevajanju Tempovih spominov v tuje jezike. Po izidu knjige v srbohrvaščini v 17.000 izvodih in nato še v nekoliko skrajšani obliki v nemščini (ki jo je avtor potrdil), je knjiga izšla v slovenščini. Prevajajo jo Francozi, Švedi in Norvežani. Zataknilo pa se je pri Američanih, ki so menda pričakovali, da bodo v njej dobili gradivo za protikomunistično gonjo. Zavrnila so jo, češ da gre za komunistično propagando. Zdaj pa se ponovno pogajajo, kar kaže, da so vsaj glede tega odpovedali skrajnostim. Pri tem pa niti ne gre za uradna stališča, pač pa za založbo v zasebni lasti, ki išče predvsem dobiček. Z Italijani in Grki pa so pogajanja za izdajo knjige šele v teku.

Kaj vse piše Tempo v svojih knjigi v dveh delih, pa boste zvedeli, če jo boste pazljivo prebrali. Čeprav drugi del zajema predvsem povojno razdobje, zlasti o sporu z Informbirojem, je težko reči, kateri del je bolj zanimiv. Avtor obljublja še tretji del, ki bo zajel dogajanja po brisnem plenumu leta 1966. Pravi, da čaka, naj se malo poleže prah, ko bo zadostna časovna razdalja omogočila bolj nepristranske ocene ljudi in dogodkov.

MILE PAVLIN

RADOVLJICA

30-LETNICA SMRTI JOŽE GREGORČIČA

Dne 9. t. m. je bila v Radovljici v parku pri grobnici spominska svečanost ob 30-letnici smrti narodnega heroja Jože Gregorčiča, prvega komandanta I. grupe odredov, in 28 tovarišev selške čete, ki so padli hkrati z njim v neenakem boju proti okupatorju.

V imenu borcev jeseniške občine sta pri spomeniku položila venec France Treven in Franc Markelj. Slavko Staroverski, podpolkovnik v p., pa je opisal boj Gregorčiča in njegovih tovarišev. Člani mladinskega pevskega zbora »Blaž Arnič« so zapeli več borbenih pesmi.

Po slovesnosti so se udeleženci odpeljali k spomeniku na Lipniški planini, na kraj, kjer so se 9. septembra 1942 partizani junaško bojevali in žrtvovali svoja življenja. Tudi tam so položili venec. Spominski govor je imel rezervni polkovnik Janez Lušina, gimnazijski pevski zbor z Jesenic pa je zapel več pesmi. Nato so se učenci, dijaki in več drugih udeležencev te slovesnosti napotili čez Dražgoše v vojašnico škojeloške garnizije; ta vojašnica nosi ime narodnega heroja Jože Gregorčiča. Obiskovalci so si tam ogledali stalno razstavo NOB, ki so jo vojaki za to priložnost zelo skrbno uredili.

BRANKO BLENKUS.

KRANJ

SVEŽE SAPE V OBČINSKI ORGANIZACIJI ZRVS

Kaže, da bo v kranjski občinski ZRVS tudi jeseni tako živahno, kot je bilo v prvi polovici leta. To napovedujejo sklepi seje predsedstva, ki je bila 30. avgusta.

Na seji so obravnavali osnutke treh pravilnikov, ki so jih nedavno predložili odboru. Osnutek pravilnika o mesečnem nadomestilu osebnega dohodka in drugih nadomestilov za člane in funkcionarje občinskega odbora ZRVS je prvi akt te vrste med občinskimi družbenopolitičnimi organizacijami. — Osnutek pravilnika o plačelah, priznanjih, diplomah in nagradah bodo predložili odboru v dosedanjem besedilu. Sestavili so tudi pravilnik o uporabi prapora ZRVS in o praporščaku. Nadalje so obravnavali personalne zadeve. Končno so razpravljali o dejavnosti organizacije do konca leta. Razpisali bodo tradicionalno medobčinsko strelsko tekmovanje z malo-kalibrsko puško. Priprave bodo zaupali

športnemu društvu »Borec« iz Kranja. Na tekmovanje bodo povabili ekipe vseh gorenjskih občin.

Začetek oktobra bodo rezervni vojaški starešine in njihovi družinski člani izvedli pohod na eno planinskih postojank v kranjski okolici. To bo neobvezno srečanje. Udeleženci si bodo lahko ogledali helikopter in morda bodo nekateri tudi z njim poleteli. — Ta mesec pa bodo priredili preizkusno tekmovanje v streljanju s pištolo za vse člane.

Poslej bodo bolj dejavni tudi na družbenopolitičnem področju in pri strokovnem izpopolnjevanju članov. Pospešeno bodo urejali socialne zadeve članov. Poživali bodo dejavnost nekaterih manj delavnih združenj. Ze 18. t. m. se bodo v Senčurju sešli zastopniki združenj z zastopniki drugih družbenopolitičnih organizacij, da se bodo dogovorili o nadaljnjem sodelovanju.

STANE JESENOVEC

LJUBLJANA-MOSTE-POLJE

NAŠI BORCI NA LJUBELJU

Navsezgodaj smo se zbrali pred občinsko zgradbo v Mostah, odkoder smo se z avtobusom odpeljali na spominsko slovesnost v Podlublju. Bilo nas je petdeset. Odpeljali smo se proti Polju in Zalogu, da so se nam pridružili člani našega združenja borcev še od tam.

V Podlublju smo se pridružili veliki množici bivših internirancev. Po govorih smo si pazljivo, z globokim spoštovanjem do žrtev, ogledali lepo urejen spominski kraj s ploščami, ki so vanje vklesana številna imena.

Potem smo napravili še potovanje v Poljansko dolino. Ustavili smo se v Rovtuh. Pevci so zapeli več veselih pesmi. Tudi na vožnji domov nas je spremljala lepa pesem. Zahvalo smo dolžni tovarišici Justji, ki nas je tako dobro vodila na izletu. Priznanje pa gre tudi šoferju Klavžarju.

ANTON ZRNEC

RAVNE NA KOROŠKEM

PRVA STROKOVNA SOLIDARNOSTNA DELOVNA AKCIJA

Mladi gradbinci iz Ljubljane so organizirali prvo strokovno solidarnostno mladinsko delovno brigado »Prežihov Voranc« v Ravnah na Koroškem.

Vsakodnevni jutranji zbor brigade, na katerem so se brigadirji dogovorili o delu.

Mladi in mladinke iz vasi Stražišče, Tolsti vrh in Zelen breg, ki so organizirani v aktiv ZMS »Reka« v Ravnah na Koroškem, so pred leti pričeli graditi svoj mladinski kulturni dom. Pri začetku del sta jim pomagala Gradiv iz Raven in ravska železarna. Postavili so stene in streho, toda vsa nadaljnja prizadevanja so ostala brezplodna, kajti sredi gradnje jim je zmanjkalo materialnih sredstev za dokončanje objekta.

Na pomoč so jim priskočili mladi gradbinci iz Ljubljane in organizirali prvo solidarnostno strokovno mladinsko delovno brigado »Prežihov Voranc«. Tako so mladi gradbinci uresničili dveletno idejo o solidarnostnem strokovnem delu mladih v manj razvitih območjih naše republike ter ustvarili novo obliko organiziranja in dela mladine v prostovoljnih delovnih akcijah.

Namen te delovne akcije (in strokovne solidarnostne akcije nasploh) je bil: pomoč v materialu, strokovni delovni sili, finančnih sredstvih in tehnični izvedbi objekta. Zakaj so se ljubljanski mladinci odločili pomagati svojim vrstnikom iz aktiv ZMS »Reka« govori že samo ime mladinskega kulturnega doma »Dom solidarnosti mladincev aktiv ZMS Reka in mladih ljubljanskih gradbincev«. Brigada se je imenovala strokovna zato, ker so jo sestavljali gradbeni tehniki, delovodje in učenci različnih gradbenih strok. Celoten objekt, od načrtov pa do končne izvedbe, so opravili mladinci sami.

Mladi in prebivalci Tolstega vrha so brigadirje navdušeno in prijazno sprejeli ter jim na vsakem koraku nudili svojo pomoč, kajti zavedali so se pomena izgradnje kulturnega doma v njihovi vasi.

Delovna akcija nam je pokazala dvoje: prvič, da med mladinci še vlada idealizem in solidarnost do sočloveka, da mu priskočimo v pomoč ter drugič, tudi v večini delovnih organizacij, na katere smo se obrnili za pomoč (Gradis, Bežigrad, Megrad, Termika, Univerzal, Izolirka, Sap, Tehnika, Gramex, Metalka, Instalacije, Ljubljanske opekarne, Elektrotehna, Kovinar, Kočevje, LIP Slovenjgradec, GG Ravne na Koroškem, železarna Ravne, Slovenijaceste, Obnova, Viator, Monter, Cementarna Trbovlje) so se zavedali pomena take delovne akcije, ki utrjuje vezi med mladino in kraji v naši domovini, prispeva k utrjevanju bratstva in enotnosti med našimi narodi. Samostojno strokovno delo in samoupravni odnos v brigadi krepijo samozavest pri mladih in pozitivno vplivajo na oblikovanje bodočega mladega samoupravljalca v naši družbi.

Upajmo, da bosta akciji mladine v Ravnah na Koroškem (prva strokovna solidarnostna mladinska delovna akcija) in na Kozjem (prva solidarnostna akcija) vzpodbuda za nadaljnje organizatorje mladinskih delovnih brigad in začetek tovrstnih akcij, ki se bodo razširile po naši domovini in vnesle novo vsebino v mladinske delovne akcije.

Zaradi pomanjkanja gradbenega materiala in finančnih sredstev akcija v juliju ni bila zaključena — in jo mladi s prostovoljnim delom nadaljujejo ob sobotah in nedeljah.

Otvoritev novega kulturnega doma v Ravnah na Koroškem bo na dan republike letos.

Foto in tekst: BORIS ČRNE

RJAVČE V BRKINIH

ŽELJA SE NAM JE IZPOLNILA

Vsa povojna leta so mislili na to, da bi morali padlim borcem postaviti spomenik v Brkinih. Letos so si sicer maloštevilni delavci ZB NOV v Rjavčah zastavili kot poglavitno nalogo, da odkrijejo spominsko ploščo padlim med vojno in partizanskim enotam, ki so se bojevale v Brkinih v brkinski četi, Gradnikovi brigadi, istrsko-brkinskem odredu ali brkinsko-istrskem vojnem področju. Razen teh enot so na tem

področju delovale še številne politične organizacije; tu je bil okrožni komite KPS, dalje okrožni odbor OF, delovale so kurirske postaje itd. Osvobodilno gibanje se je razrščalo že od samega začetka leta 1942, partizanske enote pa so se mudile prav v Rjavčah; prebivalstvo je vsestransko sodelovalo z njimi ter jim pomagalo, kolikor je moglo.

Dne 10. t. m. je bila v Rjavčah lepa slovesnost. Odkrili so spomenik in proslavili obletnico ustanovitve prve partizanske enote v Brkinih, brkinske čete. Prav ta enota je pritegnila v odločen boj brkinsko ljudstvo, ki je tako dolgo trpelo pod fašističnim zatiranjem.

Slovesnosti se je udeležilo več sto bivših borcev, ki so mnogi spomeničarji. Med njimi je bil tudi brkinski narodni heroj Karlo Maslo-Drago.

Brkinska vasica je dala že leta 1942 štirinajst borcev, ki so stopili v brkinsko četo. Ta četa se je začela leta 1943 pridružila VI. hrvatski brigadi. Skupaj pa je dala vas 35 borcev, čeprav je zelo majhna. V zaporih in taboriščih je trpelo nad 25 domačinov. Med vojno je padlo dvanajst borcev iz Rjavč.

Slavnostni govor je imel prvoborec brkinske čete Gortan Simončič.

JANEZ LUDVIK

KORITNICA V BAŠKI GRAPI

V NEDELJO ODKRITJE SPOMENIKA

Vse je še pripravljeno za svečano odkritje spomenika na Koritnici v Baški grapi, ki bo v nedeljo, 24. sept. ob 10 uri. Krajevna organizacija ZB je povabila na proslavo ob odkritju spominskega obeležja več pevskih zborov in godb ter recitatorje z osnovne šole v Podbrdu. Slavje bo obenem vključevalo tudi praznovanje 30-letnice odhoda prvih fantov in mož iz teh krajev v partizane in 25-letnice priključitve Primorske k Jugoslaviji.

Slavje se bo začelo pravzaprav že v soboto, ko se bodo zbrali pripadniki teritorialnih enot in se po obvešni vojaški vaji zvečer z domačini poveslili ob tabornem ognju. Slišati bo petje tolminskega vojaškega okteta in recitacije osnovnošolskih otrok. Med mitingom bodo stari partizani, ki so med bitkami prehodili vso Baško grapo po dolgem in počez, obujali pomine na težke dni, ko so mladi fantje, možje in očetje s ponosom branili ta košček naše lepe domovine. Spomin jih bo ponesel v težke boje, ko so osvobajali Grahovo, minirali železiške mostove, branili svoj rodni kraj pred sovražnikom. Z besedo bodo mladim rodovom, najmlajšim prebivalcem obeh vasi, skušali predstaviti zmagovite čase in tudi ljudi, ki so dan za dnem, noč za nočjo hrabro branili svojo zemljo.

Od prvih organizatorjev upora v Baški grapi do danes je preteklo 30 let. Petindvajset let že živijo tamkajšnji ljudje v svoji pravi domovini. Pred 25 leti je bilo konec barantanja za Primorsko, žal ne za vso. Po stoletnih menjavah vlad in oblasti držav, ki so si Primorsko podajale iz rok v roke, je zasvetila primorskemu ljudstvu svetla luč, bodočnosti v svoji domovini, v domovini, ki ji organsko pripada, je njen neločljivi del.

Porezen, Črna prst, Peči, Sija, Vogel — vrhovi, ki so nekoč razmejevali Jugoslavijo in Italijo, so tokrat le nemi opazovalci razvoja in napredka v dolini pod sabo. Njihovi grebeni ne služijo več obmejnim stražarjem, pač pa so vodnik planincem.

Težka je bila pod do svobode. Borci to dobro vedo in prav zavoljo tega se bodo v nedeljo dopoldne gotovo zbrali na Koritnici v Baški grapi, da se poklonijo spominu svojih padlih tovarišev. Ker organizator ne more vabiti vsakogar posebej, vabi preko našega časopisa vse preživele borce in vse, ki so se borili po tamkajšnjih krajih, da se slavnostnega odkritja ob 10 uri udeležijo.

MAKS HOŽIČ

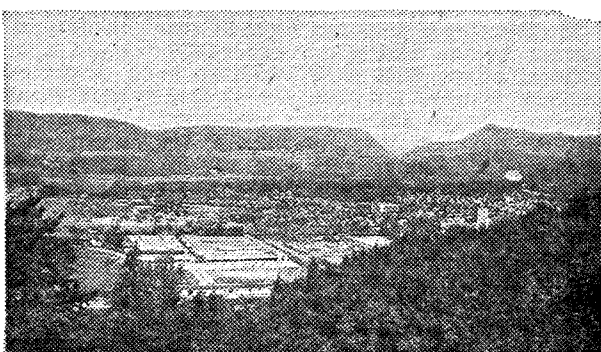
gorenje

JE NAŠLO POT DO LJUDI,
LJUDJE SO NAŠLI SREČO.

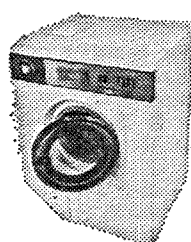
Iz velikih proizvodnih hal Gorenja prihajajo vedno novi stroji, čedalje bolj izpopolnjeni. Tehnika gre tudi na tem področju svojo pot.

Pri vseh gospodarskih aparatih Gorenja velja skupno pravilo: lepota, kakovost, ekonomičnost...

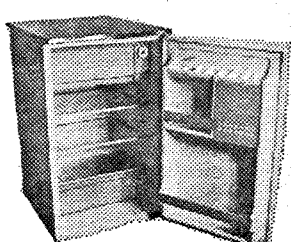
Delo s stroji Gorenja je pesem. To je lepa in prikritna pesem, ki osvaja čedalje več src, čedalje več gospodinjstev pri nas in v tujini.

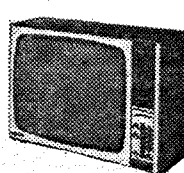
Šrednik GORENJE tip EP 546
Cena 1337 din

Pralni stroj GORENJE tip 664 B10-S
Cena 3341 din

Hladilnik GORENJE tip H 715, 135 lit.
Cena 1276 din

TV - Gorenje automatic 900
Cena 3780 din

LEPOTA • KVALITETA • EKONOMIČNOST • ZADOVOLJSTVO

diferencirana
uporabnost
baterij

ZMAJ

vam omogoča
optimalno

izkoriščanje energije

super

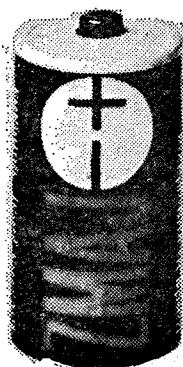
zlata — za zahtevne aparate

extra

srebrna — za navadne aparate

normal

— črna — za razsvetljavo

JE TO SPOŠTOVANJE?

Pogosto imam priložnost pogovarjati se z borci in revolucionarji. Tako zvem marsikaj o tem, kaj vse še zmeraj doživljajo ljudje, ki so se požrtvovalno bojevali za našo svobodo in napredek. Toda koliko jih je bilo, ki so izkruvali ter se niso več vrnili! Vendar pravzaprav živijo kot junaki, v tem kar so nam zbojevali. Njih se seveda najbolj živo in najpogostejše spominjajo svojci in soborci. Pogrešamo jih, saj če bi bili zdaj še med nami, bi skupaj z nami ustvarjali za lepše prihodnje dni.

Po vojni smo padlim za svobodo postavili številne spomenike in odkrili spominske plošče, da bi se njihovih imen in dejanj spominjali še pozni rodovi ter bi nikdar ne pozabili, da si je ljudstvo izbojevalo svobodo in obstoj, čeprav je nastopilo boj skorajda praznih rok proti strahotno oboroženemu sovražniku. Teh spomenikov, upajmo, ne bodo nikdar zanemarjali ter pozabljali. Dandanes vse pomembnejše zgodovinske kraje obiskuje zlasti poleti mnogo skupin šolske mladine. Tako so ob spomenikih skoraj vse leto sveži vencji in šopki cvetja. Človek ne more mimo neprizadet, zlasti še, če se ob spomeniku spomniš na dragoga svojca ali tovariša. Vendar so tudi primeri, čeprav redki, ki te zabolijo...

Nedavno sem se pogovarjal z nekdanjim partizanskim komandantom. Zelo prizadet, žalosten, mi je pripovedoval, da je moral letos ob dnevu borca sam nositi vence na partizanske grobove — na Pohorju. Nihče izmed članov borčevske organizacije, niti tisti, ki jim je nekako posebej zaupana ta lepa, častna naloga, ne skrbijo za spomenike in nagrobnike; nihče ni utegnil ali ni čutil, kaj je bila njegova dolžnost, da bi kot borec obiskal kraj, kjer so padli njegovi tovariši; da bi počastil njihov spomin s tako skromnim dejanjem in bil hkrati zgled mladini.

Zal se nisem spomnil, da bi vprašal tega komandanta, kako živi v tistem, sicer znanem partizanskem kraju mladina. Mislim namreč, da bi mladi ljudje, ki dandanes uživajo sadove osvobodilnega boja, morali

biti že sami tako politično zreli, da bi ponudili združenju borcev ob spominskih dneh svoje sodelovanje ter da bi obiskali grobove padlih in spomenike, prinesli vence, cvetje... Ali se pri mladinskih organizacijah ne zavedajo, da bi bilo kaj takega samo po sebi umemno?

Navsezadnje bi se morali tudi zavedati, da dandanes partizanske grobove in spomenike obiskujejo tudi številni naši gostje, turisti, ki se zanimajo za naše kraje in njihovo zgodovino, čeprav sami nimajo nič skupnega z našo narodnoosvobodilno vojno. Kakšen vtis utegnejo napraviti nanje zanemarjeni spomeniki, zapušteni grobovi? Kaj sodijo o nas, o tem, kako spoštujemo, kar bi nam moralo biti najsvetejše in najdražje? Sicer pa bi se morali sramovati sami pred seboj še bolj kot pa pred tujci. Zlasti člani borčevske organizacije in mladina.

FRANJO HOVNIK

KAKO JE Z ZADEVO BURNAR V RADOVLJICI

V sedemčlanski družini Burnar-Suštaršič, ki je tri mesece živela pod dvema šotoroma sredi Radovljice, je bilo že veliko govoric ne samo v tej občini, marveč tudi izven nje. Za to so poskrbeli tudi nekateri slovenski časopisi, ki so bolj ali manj objektivno seznanjali slovensko javnost o tem nenavadnem primeru. Zaradi tega, predvsem pa zaradi vznemirjenja in negotovanja občanov, se je izvršni odbor krajevnega konferenca SZDL Radovljica odločil za sklic tiškovne konference. Poleg novinarjev so na konferenco povabili predstavnike občinskega odbora ZB, društva upokojencev, sindikatov, stanovanjskega podjetja, tovarne Elan iz Begunj, krajevne skupnosti in občinske uprave, ki so imeli neposredno opravka z reševanjem tega vprašanja.

Navzoči so bili podrobno seznanjeni s potekom dogodkov okoli zadeve Burnar, kot so jo imenovali v Radovljici, ter s prizadevanji vseh odgovornih občinskih in krajevnih činiteljev, da se najde izhod iz nje.

nem naključju so ga ujeli domobranci in ga divjaško mučili, mu izbili zobe in ga poslali v taborišče. — Po vojni je živel na Lazah pri Ložu. Bil je dober družinski oče in vedno pripravljen vsakomur pomagati. Kot dobrega tovariša ga bomo ohranili v najlepšem spominu.

Matevž Rozman

Znan je bil kot »Zvegeljnov ata« iz Višelnice nad Gorjami. Nenadno nas je za vedno zapustil. — Rodil se je leta 1906 v kmečki družini. — Ze leta 1941 je bil na strani osvobodilnega gibanja. Na njegovem domu so že od vsega začetka zbirali vse, kar so potrebovali borci. Po vojni je bil Zvegeljnov ata deležen tudi vseh pravic ter priznanja kot kmet-borec. — Po osvoboditvi je bil prvi predsednik občine Gorje. Mnogo je storil tudi za gasilstvo. Ze kot dvajsetleten fant je pristopil v prostovoljno gasilsko društvo in mu ostal zvest do smrti. Dolga leta je bil tudi predsednik tega društva. Za svoje nesebično delo je bil večkrat odlikovan. Ohranili ga bomo v trajnem spominu. — Pokopali smo ga 25. avgusta na gorjanskem pokopališču. Na zadnji poti ga je spremljala velika množica z gorjansko godbo.

Franc Dobnikar

V celjski bolnišnici je po kratki in hudi bolezni umrl Franc Dobnikar, doma iz Zidanega mosta. Pokopali so ga 25. avgusta na radeškem pokopališču. Rodil se je leta 1918. — Bil je borec kamniško zasavskega in kozjanskega odreda, pozneje pa minerec VDV brigade. Leta 1944 so ga Nemci ujeli in zaprli v »celjski piskera«. Pozneje so ga poslali v Dachau. Po osvoboditvi je delal na železnici.

Na kratko povzemamo najzanimivejša dejstva, ki so bila podana na konferenci.

Marija Suštaršič, vdova po padlem borcu od 1944. leta, je do lani živela v skupnem gospodinjstvu s hčerko Mimico Burnar, njenim možem Francem, dvema vnukinjama in vnukom v Begunjah. Zaradi premajhnega in neprimernega stanovanja je vložila pri ZZZB prošnjo za novo stanovanje. Kot članica ZZZB je imela pravico do mansarde ali manjšega stanovanja, toda občinski odbor ZZZB je z razumevanjem upošteval tudi potrebe družine njene hčerke in ji takoj dodelil trošno stanovanje z vsemi pritliklinami v pravkar zgrajenem bloku v Boh. Bistrici. Vse opravke okoli stanovanja je prevzela nase hči Mimica, ki jo je zastopala. Preden se je družina odločila za selitev, ji je ZB dala na voljo mesec dni premisleka, če bi ji stanovanje ne ustrezalo. Ob tem se je družina povečala še za enega člana, ker se je vnukinja Marinka poročila.

Konec lanskega leta so se Burnarjevi vselili v novo stanovanje. Vse je kazalo, da je problem s tem rešen. Mimica je dobila tudi službo v hotelu Stane Zagar, njen mož, hčerka in zet pa so se vozili na delo v Elan v Begunje. Glede na svoje kvalifikacije so imeli možnosti za zaposlitev v bohinjskih lesnoindustrijskih obratih, ki pa jih niso želeli sprejeti.

Kar na lepem pa so se nekega dne nasilno vselili v prazno stanovanje, last tovarne TIO iz Lesc v Radovljici, z izgovorom, da se ne bodo vozili iz Bohinja v Elan in da ima otrok astmo. TIO je tožil in sodišče je ukazalo prisilno izpraznitev stanovanja, Burnarjevi se niso vrnili v svoje stanovanje v Bistrico, pač pa so v znak protesta kupili na posojilo dva šotora in ju postavili pred blokom sredi Radovljice. Zdej se je začela zadeva vse bolj zaostrovati. Ne glede na prepoved občinske uprave, da po odloku o javnem redu in miru ne smejo taboriti sredi mesta, so Burnarjevi odločno vztrajali in celo prestavili šotor še bližje cesti. Burnarjeva je dobesedno vsak dan, včasih kar večkrat, hodila na občino, na ZB in stanovanjsko podjetje in v skrajno žaljivem tonu napadala pristojne uslužbenke, češ da je družba dolžna zagotoviti primerno stanovanje v Radovljici.

Navzlic arogantnosti in grožnjam, s katerimi je nenehno vznemirjala pristojne uslužbenke in predstavnike družbenih organizacij in uprave, so tako na občini kot na ZB in stanovanjskem podjetju takoj začeli iskati možnost, da ji priskrbijo primerno stanovanje. Na sleherni predlog je Burnarjeva odgovarjala odklonilno. Sama je hodila okoli po novogradnjah in raziskovala nova stanovanja v očitni nameri, da mora biti stanovanje tam, kjer ona želi.

Občani, ki sprva niso poznali ozadja tega problema, so s sočutjem gledali na družino, zlasti na mater. Njo je vzela k sebi na prenočevanje neka sosedka. Ko pa so videli, kaj vse počne njena hči, in da so razmere, ki so nastale ob šotorih, vse prej kot higienске, so postajali vse bolj nezadovoljni in nazadnje upravičeno ogorčeni.

Mati Marija je postala neke vrste talka Burnarjevih, s katero so izsiljevali svoje zahteve, čeprav ni imela ničesar s tem. ZZZB bi ji lahko že na samem začetku zagotovila primerno stanovanje, lahko bi se preselila tudi k sinu. Tako pa se je ta neprijetna zadeva po zaslugi nepopustljive hčere vlekla več kot tri mesece. Družina Burnar je kljubovala vsem in demonstrirala svojo odločnost s šotori sredi mesta.

Sele prejšnji teden, najbrž tudi zaradi pritiska javnosti, so Burnarjevi končno sprejeli pogoje in se izpod platnenih streh preselili v novo stanovanje. Občinski odbor ZZZB, stanovanjsko podjetje in Elan iz Begunj so za posojilo, ki so ga zbrali skupaj z občinsko skupščino za Burnarjeve, izvršili vse potrebno za nakup 120 m² velikega stanovanja v vrednosti 184.000 din v Begunjah.

Na konferenci so poudarili, da takšno nezakonito izsiljevanje in nekulturno ravnanje zasluži vso grajo. Stanovanjsko vprašanje borcev so v radovljiški občini zelo uspešno in pravično reševali, vendar v prihodnje ne bodo dopuščali nobenih takih pritiskov in vznemirjanja javnosti. JR

GORENJSKI BORCI V PINETI

Letos poleti je kakšnih 650 članov združenj borcev in njihovih družinskih članov iz gorenjskih občin preživelo počitnice v letoviškem naselju v Pineti pri Novigradu. Zvezda združenj borcev NOV vseh gorenjskih občin ima tam svoje naselje, ki je eno najbolje urejenih. Zgradili so ga pred leti, ko je bilo opuščeno počitniško naselje v Verudici pri Pulju.

V Pineti so naselje zgradili s podporo vseh gorenjskih občin. Imajo dvajset lepo opremljenih sob. V vsaki sobi so po štiri postelje. Po dve sobi imata skupno prho s toplo in mrzlo vodo. V pomožnih prostorih, shrambah, so tudi električni štedilniki. Sicer pa se letoviščarji hranijo v bližnjem do-

pravna posvetovalnica

UREDITEV LASTNINE

J. M. Maribor

Vprašanje: Vaš prijatelj, prosvetni delavec, že pred vojno napredne miselnosti, sicer po poklicu vinčar v Slovenskih goricah, je že od maja 1941 začel delati za NOV in ima od takrat priznano tudi dvojno štetje. Navdušen nad združništvom, je bil ustanovitelj prve vinogradniške zadrage. Kot bivšemu vinčarju in borcu mu je okrajna komisija za agrarno reformo dodelila iz zemljiškega sklada tri parcele in hišo, ki stoji na eni teh parcel. Prej je bila last visokega nacističnega funkcionarja iz Gradca. Toda vaš prijatelj je dobil le potrdilo s podpisom predsednika in tajnika komisije ter pečatom, s tem da bo odločbo o dodelitvi zemlje dobil kasneje. Taka odločba ni bila izdana nikoli. Vse druge parcele so pripadle drugim, ki je kasneje prešla v kmetijsko-vinogradniški kombinat. Vaš prijatelj bi rad uredil prepis lastnine v zemljiški knjigi, vendar se kombinat brani dati soglasje za prepis hiše in treh parcel nanj. Tako mora vaš prijatelj kombinatu celo plačevati najemnino, čeprav je lastnik. Kako bi nekdanji vinčar prišel do svoje pravice?

Odgovor: Če so podatki točni in če so parcele vpisane kot last kombinata, potem ostane vašemu prijatelju le tožba na izdajo listine, sposobne za prenos lastnine v zemljiški knjigi. Kombinatu lahko sam od sebe izda tako listino. Toda ker je očitno noče izdati, preostane le tožba. Če je vaš prijatelj zemljo in hišo vseskozi užival, če ima dokaze okrajne agrarne komisije, bo s tožbo uspel. Izjema bi bila le, če je vaš prijatelj vložil vso zemljo v zadrugo in je potem kombinat le prevzel zadrugo imovino, vaš prijatelj pa je ob likvidaciji zadruge ni dobil nazaj. Toda o tem manjka jo v vašem dopisu podatki. Zato bi bilo treba pred vložitvijo tožbe pregledati, kakšna je bila usoda spornih treh zemljišč in hiše od ustanovitve zadrage pa do ustanovitve kmetijskega kombinata.

VIŠINA POKOJNINE

P. M. Novo mesto

Vprašanje: Brali ste v naši posvetovalnici, koliko znaša letos minimalna pokojnina za borce NOV pred 9. 9. 1943. Vi pa prejimate precej manj od omenjene najnižje pokojnine, določene za borce. Kako je to mogoče?

Odgovor: O tem smo že večkrat pisali v naši posvetovalnici, zato bomo tokrat kratki. Omenjena najnižja pokojnina v višini 1381,25 din je 85 odstotka od zneska 1625 din. To najnižjo pokojnino pa lahko dobe seveda le tisti, ki imajo priznano polno, torej 85-odstotno pokojnino. Tisti, katerih pokojnina znaša manjši odstotek, seveda ne morejo dobiti tega zneska, ki velja kot najnižja pokojnina za tiste borce pred 9. 9. 1943, ki imajo polno, 85-odstotno pokojnino.

POTUJOČA KNJIGARNA

torek, 26. septembra 1972 — TROJANE
sreda, 27. septembra 1972 — IZLAKE — MEDIA
četrtek, 28. septembra 1972 — TRBOVLJE
petek, 29. septembra 1972 — ZAGORJE
sobota, 30. septembra 1972 — LOKE
NAŠE GESLO: Dobra knjiga v vsako vas!
KNJIZNI HRAM NA KOLESIH, razstavlja, prodaja, sprejema naročila in prednaročila za knjige, revije in časopise VSEH SLOVENSkih ZALOŽB.
DELOVANJE »PARTIZANSKE KNJIGE«: razstave in sejmi naprednih slovenskih knjig. Ustanavljanje in oživljanje knjižnih servisov po Sloveniji, tržna raziskava knjižništva, literarno-glasbene prireditve in pogovori s literati, ohranjanje revolucionarnih tradicij, distribucija naprednega mladinskega tiska, skrb za prebijanje kulturnih potreb in vzbujanje zanimanja za kulturno dejavnost.
MEDNARODNO LETO KNJIGE 1972 je lepa priložnost, da vsi, ki se ukvarjajo s knjigo, množično sodelujejo in s tem pripomorejo k širjenju kulture med Slovenci.

mu. Hrana je obilna in dobra. Ne morejo pa se tudi pritoževati nad pomanjkanjem.

Do 9. t. m. je letovalo 77 borcev in njihovih svojcev iz škofjeloške občine, 91 iz radovljiške, 95 iz jesenjske, 67 iz trziške in 274 iz kranjske. Zadnji letoviščarji so prišli po 9. septembru.

Nekateri prihajajo v Pineto leto za letom, drugi pa v presledku po nekaj let in vsi se radi vračajo. Na počitnicah sklepajo nova prijateljstva, se seznanjajo in obnavljajo spomine na vojna leta, ko so si na splošno delili enako usodo kot borci, aktivisti ali pa so trpeli po taboriščih. Vse to jih še toliko tesneje družijo.

SREČKO ŠORLI

imeli smo ljudi

Dionizij Grošelj

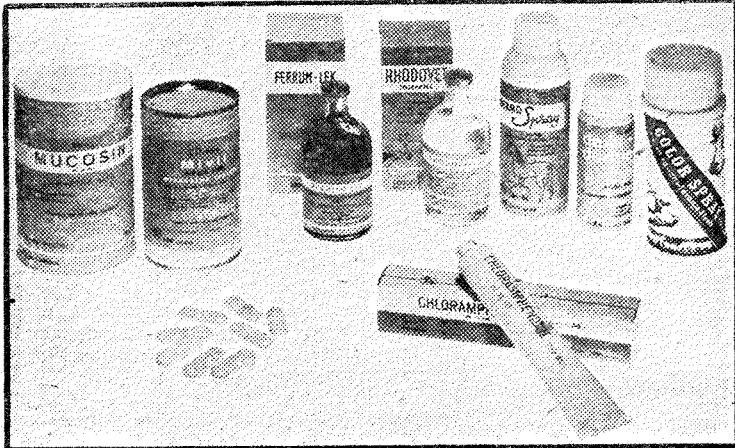
Težko smo se sprijaznili z bolečo ugotovitvijo, da je huda neozdravljiva bolezen strla tega borca. Dne 25. avgusta smo ga spremili na zadnji poti na pokopališče v Zagorju. — Dionizij Grošelj se je rodil leta 1919 v Kolovratu, vasi pri Zagorju, v kmečki družini. Doma ni bilo kruha za vse, zato se je izučil za čevljarja. Toda tudi v tem poklicu ni našel zasluzka zato je že mlad začel delati v zagorskem premogovniku. Med NOV je najprej sodeloval v osvobodilnem gibanju na terenu, leta 1944 pa se je uvrstil med borce. Postal je komandir čete v I. brigadi VDV. Bil je odlikovan za hrabrost. Po osvoboditvi je bil spet zaposlen kot instruktor za praktični pouk. Marljivo je sodeloval v samoupravnih organizacijah. — Ob odprtem grobu se je od Grošlje poslovil v imenu sodelavcev zastopnik rudarskega šolskega središča pri zasavskih premogovnikih. Na zadnji poti so ga spremili mladi rudarji v uniformah. V slovo mu je zapelo pevsko društvo in rudarska godba na pihala je igrala žalostinke.

Andrej Črnogoj

Zivljenje je izgubil 30. avgusta v prometni nesreči. — Rodil se je pred šestdesetimi leti v Podkrajju pri Vipavi kot peti otrok revne trinajstčlanske družine. Komaj deset let mu je bilo, ko je moral že služiti kot pastir, pozneje pa je garal kot gozdni delavec. — Bil je borec Gradnikove brigade in postal je spremljevalec sovjetske vojaške misije. Po nesreči

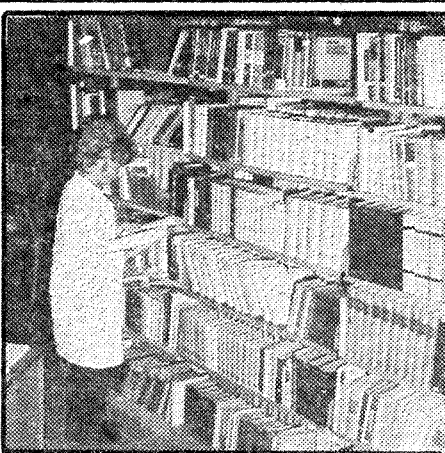
Nagradna križanka LEK 38

SESTAVIL: KOPRIVŠEK		STROKOVNO OSEBJE		PISEC "ARIANE"		SLOVENSKI IGRALEC		STAR NAROD NA NAŠIH TLEH		PLIN V ZRAKU		ANTON ZADNIK		AFRIŠKO JEZERO		ŽLEB V DOGAH		ANGLEŠKI POLARNI RAZISKOVAL		POGORJE V BURMI	
SMEŠNO RISANA PODOBA																					
NAPRAVA ZA ANALIZO																					
TUJE M.IME												NOSILEC									
PREVOZNO SREDSTVO												DOMOTOŽJE									

RISAL: J.K.		DREVESNA BOLEZEN		STRAŠILO V PROSU		SOSS		MIK, ČAR		ŽIDOVSKI MESEC		ZARJA									
Ž.IME												DRENIK ZORAN				TEKMOVAL V KAJAKU		DEČEK S ČUDEŽNO SVETILKO		DVOJNA SAK. POTEZA	
BIKOBOREC														ZBIRKE LISTIN						TANTAL	
BRISAČA														ALOJA						MESTO V MALI AZIJI	
LADO ROVŠEK						PARTIZANSKI ZDRAVNIK HERCEGOVEC								LINO VENTURA						BESEDA BREZ POUČAN	
NAZIV								ANTON DERMOTA		TRAVNIK		KARLOVAC								VISOKA RAVNINA	
PUŠČAVSKI RIS														AMERIŠKO M.IME						BIKOVO OGLASANJE	
POZITIVNA ELEKTRODA														IZBOLJŠAN. ZDRAVSTVE. RAZMER						M.IME	

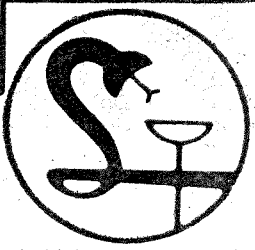
LOJZE ZAVRŠNIK		ZAJEDALEC REKA V SVICI						"LEK"		TOVARNA GOSPODINJ. APARATOV DETE				SKLAD BOLOGNA							
								ORIENTAL. MERA		OS. ZAJMEK				MOČVIRNI PREDEL SOMBOR							
														ZAČIMBA ŽENSKA, KI KAJ DAJE				ELEMENT VŽIGANJE			
LOVEC NA RAKE														PREDLOG DELAVEC PLAČAN NA DAN				ELDA VILER RAZLIČNI ČRKI		OBRADOVIČ HUS	
VEK										LIRSKA PESEM				PARTIZANSKI ZDRAVNIK VEZNIK							

Nagradni kupon 38

Priimek in ime _____

poklic _____

točen naslov _____

Razpis nagradne križanke

Križanka štev. 38. je zadnja iz serije križank »Leka« iz Ljubljane. Vam v razvedrilo, nam pa predvsem za kritje stroškov pri izdajanju časopisa. Ob izteku serije nagradnih križank se v vašem, še posebej pa v našem imenu zahvaljujemo tovarni »Lek« iz Ljubljane za razumevanje in pomoč. Upamo, da bomo v obojestransko zadovoljstvo še naprej sodelovali s tem podjetjem. Vas pa naprošamo, da nam do 2. oktobra pošljete rešitve v pisem-

ski ovojnici z označbo »križanka 38.«. Ko pa vam pismo prinese »TV-15«, pa brž preglejte rezultate zrebanja. In zdaj kakšne bodo nagrade. So spet knjižne, tri po številu: »Prvi bataljon« Vinka Trinkavska; »Sveti Urh« (ponatis) Stjepanije Podbevšek in »Beg iz morišča« Jožeta Vidica. Vse tri so izšle letos pri založbi »Borec«.

UREDNIŠTVO IN ODBOR

»CQ DGA – kliče glavni štab«

Pred kratkim se je na slovenskem knjižnem trgu pojavila knjiga, ki bo, prva v Jugoslaviji, seznanila širši krog ljudi z izredno težkim, zanimivim in hkrati nevarnim delom slovenskih partizanskih kurirjev in vezistov. Knjiga z malce nenavadnim naslovom: »CQ DGA – kliče glavni štab« res zasluži vso pozornost: tistih, ki so sodelovali v narodnoosvobodilnem boju, a se nikdar niso podrobneje seznanili z delom kurirjev in vezistov; tistih, ki so sami opravljali tako odgovorne naloge kot je vzdrževanje zvez med partizanskimi enotami in glavnim štabom NOV in POS ter ne nazadnje nas, ki kaj malo vemo o načinu in pomenu vzdrževanja teh zvez in se iz izkušenj partizanskih kurirjev in vezistov lahko veliko naučimo.

Najprej se nam zdi potrebno omeniti ljudi, ki so zaslužni za to, da je knjiga zagledala luč dneva. Tu so predvsem odbor za pokroviteljstvo nad kurirji in vezisti NOV Slovenije pri Združenem PTT podjetju Ljubljana in vsa PTT podjetja v Sloveniji, ki so pobudo tega odbora tudi denarno podprla; pri tem pa so se za tiskanje knjige posebno zavze-

FILM »TITO – VRHOVNI KOMANDANT«

Poteka razmnoževanja in distribucija dokumentarnega barvnega filma »Tito – vrhovni komandant«, ki so ga posneli ob osemdeseti obletnici predsednika Jugoslavije. Film, katerega producent je Zastava film, bodo začeli kmalu javno predvajati, ponudili pa so ga tudi jugoslovanskim filmskim distributerjem in predstavnikom televiziskih mrež.

mali še glavni direktor združenega PTT podjetja Slovenija Jože Gerbec, predsednik pokroviteljskega odbora za kurirje in veziste NOV Slovenije Lorjze Malovrh, predsednica sekcije vezistov Dragica Rome, predsednik sekcije kurirjev Ludvik Kukovica in predsednik komisije za izdajo knjige »Kliče Glavni štab« Janez Znidaršič. Posebno je treba omeniti še Stanka Petelina-Vojka, ki je napisal prvi, monografski del knjige in knjigo tudi uredil.

Knjigo »CQ DGA – kliče glavni štab«, ki je natisnjena na 730 straneh, lahko razdelimo na dva dela:

V prvem, monografskem delu knjige, je izredno bogato in pregledno podan oris partizanskih zvez v Sloveniji. V tem delu odkrivamo obilo novih podatkov o partizanskih zvezah leta 1941 in spomladi 1942, o razvoju letih do kapitulacije Italije in o zvezah od kapitulacije Italije do konca vojne. V tem zadnjem delu nam je na voljo obilica podatkov o vojaških zvezah in o kurirskih relejnih (TV) zvezah. Na ta način se pred nami odkriva celotna organizacija zvez pri Glavnem štabu NOV in POS, dalje zvez v VII. in IX. korpusu ter v IV. operativni coni. V delu o kurirskih relejnih (TV) zvezah pa se prvič srečamo z organizacijo terenskih kurirskih relejnih postaj v vseh naših pokrajinah, od Dolenjske in Notranjske, Primorske in Gorenjske do Štajerske in Koroške.

Drugi, večji del knjige »CQ DGA – kliče glavni štab« predstavljajo spominski spisi stopetnajstih avtorjev – zbrani izmed velikega števila gradiva za to knjigo –, ki so tudi sami opravljali dolžnosti kurirjev in vezistov v slovenski partizanski vojski. Prav ti zapisi predstavljajo, vsak zase in vsi skupaj, posamezne drobce v celotnem mozaiku slovenskih partizanskih zvez; vsaka – da jo tako imenujemo – zgodba zase pa je le del življenja in dela avtorjev med NOB, ko so, velikokrat nevede, gradili široko in izredno učinkovito mrežo partizanskih zvez v Sloveniji. In ravno iz te bogate vsebine njihovega izredno neposrednega pripovedovanja se dandanašnji, ko gradimo nov sistem splošnega ljudskega odpora, lahko veliko naučimo. Predvsem zaradi tega, ker partizanski kurirji niso bili samo kurirji in vezisti, bili so tudi obveščevalci, borci, diverzanti, varnostni organi in še veliko drugega. Bili so, vedno in povsod, sposobni, da se znaj-

dejo v najtežjih okoliščinah, in na vseh delih naše Slovenije, ki se je v tistih štirih letih tako ponosno in zmagovalno borila skupaj z drugimi jugoslovanskimi narodi. Od kurirjev in vezistov so torej danes lahko veliko naučimo. V novi vojni – ki si je sami ne želimo – se lahko vsak od nas znajde v podobnih ali pa celo enakih okoliščinah, v kakršnih so se neštetokrat znašli slovenski partizanski kurirji in vezisti, pa nam bo vsaka njihova izkušnja, zapisana in doživeta v nas samih in našem spominu, tudi mala šola za morebitne težke dni.

In prav v tem je, prepričani smo, tudi posebna vrednost knjige: za vse nas in za vse tiste, ki med nas šele prihajajo.

Vrednost knjige »CQ DGA – kliče glavni štab« pa je še v nečem drugem. S to knjigo je Slovenija – pa tudi Jugoslavija – dobila prvo urejeno gradivo o kurirskih partizanskih zvezah pri nas. Res je, kot kažejo zgodovinski podatki, da so kurirske zveze med vojno bile najbolj urejene pri nas, v Sloveniji. Zato je tudi prav, da so se pobudniki za knjigo in njeni avtorji hkrati oddolžili tudi spominu na vse partizanske kurirje in veziste; naši jugoslovanski javnosti naredili še drugo, izredno pomembno uslugo: na enem mestu so prvič zbrali zgodovinske, monografske podatke in memoarske zapise o tako pomembnem delu vsake vojske, kot je zveza.

Pa kaj naj potem še zapišemo o knjigi?

Morda le to, da bo njeno vsebino znal pravilno oceniti in ceniti vsak bralec in tudi to, da naj bi junaki teh zgodb postali vzorniki našim najmlajšim, ki se vključujejo v kurirsko pošto in mladim, ki so to že prerasli, pa vsem nam, ki smo tu danes in jutri in ki tu tudi mislimo ostati.

Kajti knjiga »CQ DGA – kliče glavni štab« nam bo velikokrat pripovedovala tudi o tem, kako se lahko ostane in obstane – ter še več od tega.

V vsem tem je tudi njena prava vrednost.

IVO TOMINC

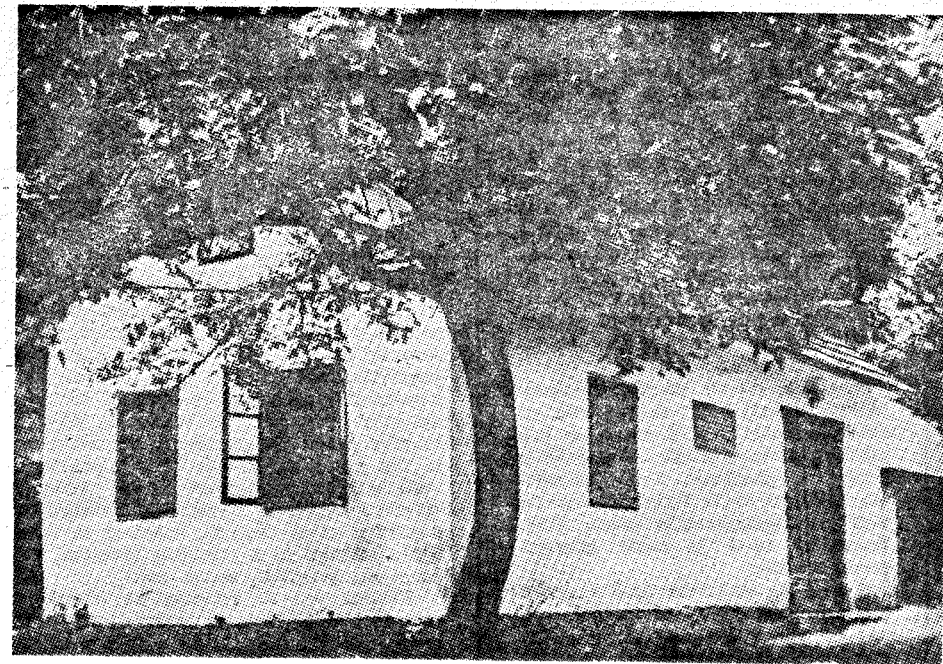
Sto let Društva slovenskih pisateljev

Te dni je Društvo slovenskih pisateljev praznovalo svojo stoletnico. Ob tej priložnosti je bilo več prireditev, ki naj jih na kratko omenimo. Najprej je bila slavnostna skupščina, kjer so društvu podelili red zasluge za narod z zlato zvezdo. Skupščino so se udeležili vidni predstavniki družbenopolitičnega življenja s predsednikom skupščine SR Slovenije tovarišem Sergejem Kraigherjem na čelu. Prišli so tudi zastopniki pisateljskih društev iz drugih jugoslovanskih republik, zastopniki zamejskih Slovencev ter zastopnica Društva sovjetskih književnikov. Nekateri vidnejši prevajalci iz vzhodnoevropskih dežel pa so poslali pismene pozdrave, ker se ni so mogli udeležiti slavnosti.

Po slavnostni skupščini je predsednik republiške skupščine SR Slovenije tovariš Sergej Kraigher priredil v poslopju skupščine sprejem za člane društva. Naslednjega dne, to je v soboto dne 16. septembra, skoraj točno po sto letih, je bila proslava v Vrbi, Prešernovem rojstnem kraju. Tam je slovensko pisateljsko društvo leta 1872 odkrilo velikemu pesniku spominsko ploščo, to je bila tudi prva akcija tega društva neposredno po ustanovitvi.

V govorih in pozdravih je bilo izrečenih precej pomembnih misli o pomenu slovenske kulture in zlasti književnosti pri narodnostnem prebujanju Slovencev in pri našem vključevanju v jugoslovansko ter slovensko gibanje, nato pa v splošno napredno gibanje po vsem svetu.

Pred sto leti smo bili Slovenci narod brez lastne kulture, čeprav je že prej nastopalo nekaj buditeljev, ki so zaorali ledino pri porajanju slovenske narodne zavesti. Prav pisatelji in pesniki so odigrali pri tem pomembno vlogo in prav leposlovje je bilo pogosto edina oblika

Hiša Titove tete Ane Kolar v Trebčah pri Podsredi, kjer so v okviru praznovanja šmarnskega občinskega praznika odprli muzej maršala Tita; zbirko je uredil muzej narodne osvoboditve iz Ljubljane.

»Praznik neke vasi«

Ta naslov ima štirindvajset strani obsegajoča knjižica, ki jo je izdala krajevna skupnost v Prvačini. Knjižico so pripravili za petindvajsetletnico priključitve Slov. Primorja k Jugoslaviji. Nad vse skrbno so jo napisali in natisnili ter lepo opremili z dragocenimi fotografijami (nekaj posnetkov je celo iz prejšnjega stoletja). Pomen knjižnice presega krajevne meje, saj je obravnavana snov značilna ter pomembna za vso Primorsko.

Uredniki se niso omejili zgolj na krajevno zgodovino zadnjih tridesetih let.

Upoštevali so tri zgodovinska obdobja: prebujanje narodne zavesti našega življenja v obdobju avstroogrške oblasti; italijansko zasedbo in narodnoosvobodilni boj do priključitve primorskih krajev k matični državi.

Tako zvemo, da je Prvačina sočasno slavila 220-letnico vaške godbe na piha. Koliko je še takšnih vasi na Slovenskem? Najbrž nobene druge! Značilno je, da je sodelovanje pri prvaški godbi postalo že družinska tradicija in stvar

časti. Leta 1840 je Zdravnik Julius Petrovič vaškim godbenikom kupil instrumente; vse je plačal sam. Leta 1869 je godba dobila nekako uradni pečat, ker se je včlanila v Bralno društvo. Potem je nastopala na vseh pomembnejših prireditvah, igrala je celo pred Fostojnsko jamo. Fašisti so godbo razpustili leta 1925, prav tako kot matično prosvetno društvo Svobodo.

V prvo obdobje sodi tudi dejavnost Sokola. Sokolsko društvo so v Prvačini ustanovili leta 1885, dve leti prej kot v Gorici. Prvaško društvo je bilo podružnica tržaškega Sokola. Dejavnost Sokola na Goriškem je bila izrednega pomena za utrjevanje narodne zavesti. Temeljni kamen za sokolski dom so položili oktobra 1910, dom pa so zgradili junija 1911. Vse delo so opravili vaščani prostovoljno in brezplačno. Dom še zmeraj uporabljajo za prosvetno dejavnost.

Italijanska zasedba je ljudem prinesla veliko gorje. Mnogo ljudi je moralo zapustiti domači kraj. Ušli so pred zatiralci v Jugoslavijo, Francijo, Egipt, Argentino... Leta 1920 je italijanska soldateska streljala na množico, ki je iz protesta praznovala dan Cirila in Metoda.

Vas je imela med narodnoosvobodilno vojno 1100 prebivalcev, dala pa je 157 borcev; padlo jih je 36. Ubitih je bilo še pet talcev, razen tega so bili med žrtvami trije aktivisti, trinajst prebivalcev in v taboriščih so umrli štirje vaščani. Požganih je bilo 36 domov. V nemških taboriščih je trpelo 37 vaščanov. Krajevni odbor OF so ustanovili 7. julija 1942. V Prvačini je bil ustanovljena 3. četa VOŠ. Izdajalci so izdali karabinjerjem prihod partizanov 10. avgusta 1942. V tem letu je bilo več hajk nanje. V brošuri so podrobneje naštet posamezni dogodki. Prvoborec iz tega kraja je bil Ivan Sulič-Iztok, dva vaščana pa sta sodelovala kot rdečearmejca v ruski revoluciji. V obdobju goriške fronte je bilo v Prvačini po veljstvo primorske operativne cone.

Knjižica vsebuje še mnoge druge zanimive podatke, s kroniko posameznih dogodkov. Za je bila natisnjena v prejemni nakladi. Koristna bi bila zlasti mladini.

POLDE VRBOVSEK

beležke

»DEKLE S KOSMAJA« NA PRVEM MESTU

Prvo mesto na seznamu tujih interesentov za filme letošnjega Pulja zavzema delo Dragovana Jovanovića »Dekle s Kosmaja«, ki so ga prikazovali zunaj arene. Film »Valter brani Sarajevo« Hajrudina Krvavca je prodan za petintrideset tisoč dolarjev v nekaj azijskih deželah in za tri tisoč dolarjev našim izseljencem v Avstralijo. Na tretjem mestu je film »Kako umreti« Miomira Stamenkovića, na četrtem pa »Dan daljši od leta« Torija Jankovića. Prva tri mesta so torej zasedli tako imenovani partizanski filmi.

MILE PAVLIN

PO UMIKU IZ EGIPTA OKREPITEV POMORSKIH SIL

Sovjetska zveza je po umiku iz Egipta, kot poročajo britanski krogi, skoraj v celoti nehala spremljati gibanje ameriškega 6. ladje v Sredozemlju, zato pa je kot nadomestilo za oslabeitev v zraku okrepila svoje pomorske sile v tem delu sveta. Znano je, da so sovjetska letala, katerih oprešča so bila v Egiptu, v zadnjih letih čedalje prizadevneje nadzorovala plovo ladij ZDA in drugih držav NATO po Sredozemlju.

Govorijo, da so Sovjeti umaknili iz Egipta vsaj večji del, morda pa celo vsa letala mig-23, ki so po britanskih trditvah boljše od ameriških letal tipa phantom. Poleg omenjenih letal so se iz Egipta umaknili tudi protipodmorniška letala il-38, bombniki tu-16 in razni izstrelki »zemlja-zrak«.

S tem je sovjetska moč v zraku močno okrnjena, nadomestili pa naj bi jo z okrepitevami v obliki večjega števila z raketami oboroženih rušilcev. Britanci napovedujejo, da utegnejo poslati Sovjeti v Sredozemlje tudi še raketne križarke. Te ladje imajo lastne helikopterje, ki bi jih lahko uporabljali tudi za izvidniško dejavnost na krajših razdaljah.

NEUSPEŠEN POSKUS ZA 400 MILIJONOV DOLARJEV

Ameriška vojska je v začetku avgusta ustavila proizvodnjo helikopterjev tipa cheyenne, ki so jih uporabljali kot poveljniško mesto ob topniškem obstreljevanju. Ugotovili so, da bi kak manjši in cenejši helikopter bolje ustrežal tem namenom. Poleg tega so imeli s tem helikopterjem hude težave tudi v tehničnem pogledu. Izmed desetih poskusnih helikopterjev, kolikor so jih dokončali, sta dva strmoglavila in pri tem je bil eden izmed letalcev tudi ubit. Dokončno pa so se odločili za prenehanje proizvodnje potem, ko so s poskusi ugotovili, da v te namene lahko enako uspešno uporabljajo tudi manjše helikopterje.

zanimivosti

Za razvoj desetih poskusnih helikopterjev tipa cheyenne je ameriška vojska od leta 1966, ko se je začela ukvarjati s temi helikopterji, porabila »samo« 401.700.000 dolarjev.

NOVO LASERSKO OROŽJE

V ameriških vojaških laboratorijih pripravljajo nove vrste orožja, ki naj bi ga preskušali predvsem v Indokini. Po pisanju Washington Posta gre pri tem tudi za posebno vrsto laserskega orožja, s katerim bi bilo mogoče oslepiti ljudi. Ko je novinar tega časopisa želel dobiti natančnejše podatke, so mu predstavniki Pentagona odgovorili, da mu na vprašanja ne morejo odgovoriti, ker so vsi podatki, ki se nanašajo na take vrste orožja, »strogo zaupni«.

Britansko-nemške podmornice

Britanski koncern VICKERS SHIPBUILDING GROUP pripravlja skupno z zahodnonemškimi strokovnjaki gradnjo dveh tipov konvencionalnih podmornic. Gre za tako imenovano »tip 500« in »tip 1000«. Oba tipa bosta imela manjšo tonažo in sorazmerno maloštevilno posadko. Podmornice te vrste bodo namenjene za operacije v obalnih vodah, čeprav bodo lahko izvajale tudi nekatere naloge podmornic oceanskega tipa.

Kot zanimivost je treba omeniti, da bodo podmornice med drugim oborožene s protiletalskim raketnim sistemom SLAM, imele pa bodo tudi kontrolni sistem TIOS, podvodni hidroakustični lokator in torpede.

Pri raketnem sistemu SLAM gre za šestkratno lansirno rampo, ki je v posebnem zaprtem cilindru na krovu podmornice. Raketne usmerjajo proti ciljem s pomočjo televizije. Raketne lahko izstrelje tudi v primeru, če je podmornica delno ali pa povsem pod vodo.

Podmornica tipa 500 bo imela 600 ton, dolga bo 45 metrov, njena posadka pa bo štela 22 moških, podmornica tipa 1000 pa bo imela 1300 ton, njena dolžina bo znašala 56 metrov in bo imela 32 moških posadke. Prva bo pod vodo lahko plula s hitrostjo 31, druga pa s hitrostjo 40 km na uro.

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Zelo važna naloga: strokovno izobraževanje rezervistov

Izurjenost in strokovno izobraževanje rezervistov oziroma vojaških obveznikov, rezervnih starešin in poveljstev sodita med poveljavne naloge vseh tistih dejavnikov, ki neposredno uresničujejo zamisel vseljidske obrambe. Poudariti je treba, da so bili v minulem obdobju doseženi pomembni uspehi pri vojaškem strokovnem usposabljanju vseh vojaških obveznikov, kar potrjujejo številne uspešno opravljene taktične vaje in druge vrste urjenja, kakršne so streljanje z lastnim in s skupnim orožjem, mobilizacijski pregledi, tečaji itd.

Vendar vse to nikakor ne pomeni, da smemo biti popolnoma zadovoljni z doseženimi uspehi ali da bi se slepili, češ da ni bilo nobenih pomanjkljivosti pri pripravi in vodenju strokovnega izobraževanja. Slabosti, ki so se doslej pokazale, in potreba po nadaljnjem izpopolnjevanju nalog vseljidske obrambe, zlasti še nezadržan, hiter razvoj oporoževalne in druge tehnike — vse to narekuje nove in širše dolžnosti ter naloge, da nadalje izpopolnjujemo izobraževanje vseh naših rezervistov. Strokovno izobraževanje je treba pospešiti, mora postati bolj intenzivno, v skladu z zahtevami, ki jih vsebujejo »direktive za izurjenost«.

Pristojni organi so nedavno razčlenili dosežanje uspeha, da bi nadalje izpopolnjevali urjenje in ugotovili, kaj bi bilo treba ukreniti za izboljšanje. Sklenili so, da bo urjenje in strokovno izobraževanje vojaških obveznikov, rezervnih starešin, poveljstev in enot poglavitna naloga, najpomembnejša dolžnost vseh dejavnikov, ki so pristojni za to področje vseljidske obrambe. Pri izpopolnjevanju te naloge bodo imeli rezervni starešine veliko vlogo. Ze doslej so neposredno sodelovali pri urjenju vojaških obveznikov, toda izkušnje zahtevajo, da v prihodnje sodelujejo še bolj vsestransko. V ta namen bodo ob pravem času storjeni potrebni ukrepi, da bodo rezervni starešine mogli kar najbolj uspešno izpolnjevati to svojo dolžnost. Zato bodo nekatere razrede rezervnih vojaških starešin vpoklicali na strokovne metodčne in druge priprave, ki jim bodo vsekakor zelo koristile pri njihovem nadaljnjem delu. Pokazalo se je namreč, da je prav ta stran izobrazbe pri nekaterih starešinah pomanjkljiva.

Težišče tega pouka starešin bo na usposabljanju, kako je treba uriti celotno enoto, dalje na mobilizacijskih pregledih, taktičnih vajah in tečajih. Nadalje si bodo prizadevali, da bo urjenje še bolj sodobno, pospešeno in učinkovito. V ta namen bodo tudi izbirali najprimernejše kraje in oblike urjenja, ki pa bo kar najbolj praktično, kar zlasti velja za usposabljanje v kritičnih strokah.

Končno je treba poudariti, da večina vo-

V Sovjetski zvezi preizkušajo nov bombnik

V članku, ki je bil objavljen v zadnjem biltenu francoskega letalstva in ki se nanaša na sovjetske letalske sile, med drugim piše, da so začeli Sovjeti preskušati nov tip bombnika s spremenljivo geometrijo kril. Pri letalih te vrste so pri majhnih hitrostih krila razširjena, ko pa je treba prebiti zvočni zid, se krila čedalje bolj približujejo repu. Bombnik naj bi tehtal 110 ton (francosko potniško letalo CONCORDE je težko 175 ton), njegova hitrost bi bila večja od dveh mahov, akcijski doseg pa bi bil 4500 kilometrov. Letalo ima dva motorja, ki sta pravzaprav izpopolnjena motorja tipa NK-144, kakršne uporabljajo za potniška letala tu-144.

Sovjetska zveza namerava s tem novim bombnikom okrepiti svoje strateške sile, sestavljene iz 180 težkih medcelinskih bombnikov tu-95 in M-4, ki lahko dosežejo ZDA brez vmesnega polnjenja tankov z gorivom, in iz 730 srednjih bombnikov tu-16 in tu-22 za delovanje v Evropi. Vsi ti bombniki so lahko oboroženi z jedrskimi raketami »zrak-zemlja«, ki lete od 200 do 600 kilometrov daleč. Njihovi piloti so posebej izurjeni za navigacijo na velikih razdaljah in za oskrbovanje z gorivom tudi med poletom.

Po podatkih omenjenega biltena imajo sovjetske taktične letalske sile približno 3000 letal, ki se zadržujejo v Vzhodni Nemčiji, na Poljskem, Madžarskem, Češkoslo-

vaškem in v Sovjetski zvezi, ne upoštevajoč letala na Daljnem vzhodu. Približno 40 odstotkov teh letal imajo v oporiščih zunaj Sovjetske zveze, največ pa v Vzhodni Nemčiji. Vsako drugo taktično letalo je tipa mig-21 ali jak-28. Precej manj je letal z gibljivimi krili, katerih proizvodnjo pa v zadnjem času močno pospešujejo.

MK

Države varšavskega sporazuma imajo v okviru obrambe pred napadi iz zraka 6200 letal, od katerih je 3500 letal v Sovjetski zvezi. Med njimi jih je čedalje več dvomotornih lovcev mig-23, ki lahko lete s hitrostjo treh mahov in se dvignejo 23.000 metrov visoko. V zvezi s tem je treba omeniti še 400 dvomotornih reakcijskih lovcev za polete ob vsakem vremenu tipa FLAGON.

Sovjetske letalske sile imajo 750 štirimotornih transportnih letal an-12, s katerimi lahko prepeljejo in izkrcajo do 1200 kilometrov daleč jurišne enote dveh desantnih divizij (14.000 ljudi), in kakih deset težkih štirimotornih transportnih letal an-22, od katerih vsako lahko vkrca 50 ton tovora in ga prepelje 8000 kilometrov daleč.

AMERIŠKE MORNARKE

Poveljstvo ameriške vojne mornarice je pred kratkim objavilo, da bodo na vojnih ladjah lahko zaposlene tudi žene, ki naj bi imele v mornarici enake možnosti kot moški. Znano je, da so že pred tem tudi objavili, da naj bi ženske imele tudi v kopenski vojski dostop do vseh opravil razen neposrednega sodelovanja v bojih.

V mornarici bodo ženske najprej zaposlili na ladjah kot bolničarke, kasneje pa bodo lahko opravljale še druga opravila. Nihče pa jih ne bo smel zavračati samo zato, ker so ženskega spola. Ameriška vojna mornarica ima sedaj približno 9000 pripadnic lepšega spola, vendar menijo, da se bo njihovo število že v kratkem povečalo.

Tekmovanje vojaških kuharjev

V vojašnici Ljuba Šerčerja na Titovi cesti v Ljubljani bo 27. in 28. septembra tekmovalje vojaških kuharjev. Obenem pa bo odprta tudi razstava sodobne intendantske opreme, poskušanje kuhane hrane in suhih obrokov, združeno s predavanji in ogledom poučnih filmov s tega področja.

Tekmovanje vojaških kuharjev bo prvo take vrste. Udeležili se ga bodo kuharji ljubljanske vojne oblasti. Vsak bo prejel potrebno količino hrane za več oseb ter opremo. Skuhal bo vojaško kosilo, sestavljeno iz nekaterih tradicionalnih jedi. Kosila bo ocenjevala komisija. Zmagovalci bodo prejeli zlato, oziroma srebrno ali bronasto plaketo, lahko pa tudi nagradni dopust ali denarno nagrado. Predvsem bodo tekmovali kuharji iz enot, ki so v civilu pripadniki kuharjem sorodnih poklicev ali kuharji, vojski pa so končali posebne kuharske tečaje.

Ocenjevanje kosil se bo začelo 27. septembra ob 12. uri, ob 13. uri pa bodo odprli razstavo, ki bo odprta do 18. ure. Naslednjega dne bo razstava odprta od 8. do 18. ure.

Glede na veliko važnost prehrane v vojni in na nepoznavanje napredka v tej stroki, ki pogosto pri mnogih naših ljudeh temelji na spoznanjih iz preteklosti, bo tako tekmovalje kuharjev kot tudi razstava za rezervne vojaške starešine zelo zanimivo. Zaradi tega poveljstvo vabi rezervne starešine, zlasti iz intendantske službe, naj si razstavo ogledajo.

M P

INSTANT NAPITKI

- čaj
- limonada
- kakao
- mešanica za belo kavo

DELAMARIS IZOLA

Tone Keš

Je že res tako, da ljudi peljejo njihove poti vedno tja, kjer so začeli. To v človekovem življenju ni pot nazaj: to je le vračanje k samemu sebi v iskanju samega sebe. Za rezervnega podpolkovnika Toneta Keša, referenta za osnove narodne obrambe na visokih in višjih šolah ter akademijah v Ljubljani, bi to veljalo kar dvakrat: še danes se zelo rad vrača na Bač na Pivškem, kjer se je rodil in dozorel za prvoborca s svojimi šestnajstimi leti; drugič pa velja zanj tudi, ko gre za eno od pomembnih poveljniških mest v partizanskih enotah.

Torej — kot šestnajstletnik se je vključil v vstajo in v narodnoosvobodilno gibanje. Materi, pravi, se ima za to veliko zahvaliti. In preprosto doda: »Tako naju je vzgajala, mene in sestro, moja mati, partizanska mati, teta Toneta Tomšiča.« In Tone, tisti takratni ali pa ta današnji, ni mogel biti drugačen, kot je bil in kot je še danes. Rastel je poleg Avgusta Šajna, Alojza Šajna, Jožeta Česnika, Alberta Tomšiča

in drugih, postal je njihova mladika, saj so ti starejši imeli v Tonetu in njegovih tovariših svoj podmladek, ki je navsezgodaj občutil pravi pomen besede svoboda.

Tone Keš se danes spominja dni pred enaintridesetimi leti, ko se je priključil starejšim tovarišem na sestanku Osvobodilne fronte na Kalcu. Spominja se zbiranja orožja v prvih dneh vstaje ter zbiranje mladikov na Pivškem, ki naj bi delali z njim. Do maja dvainštridesetega je ostal na Pivškem kot eden najmlajših aktivistov, po tem pa je bil borec brkinske čete, pripadnik, relejne postaje P-1, borec Šercerjeve brigade, brkinske in nato 13. brigade pa na P-1; kot ranjenca so ga odpeljali v Bari in od tam še v Gravino ter Barletto, od koder se je vrnil nazaj v domovino in postal borec desete dalmatinske brigade — kot prostovoljec.

— Toliko časa se boriš, tri rane nosiš na sebi s seboj, potem pa slišiš, da domovino osvobajajo brez tebe!

Tako je dejal in ves se je vnesel v te besede, saj je bila pot prostovoljca kaj

dolga, preden je s peto prekomorsko brigado spet prišel v Slovenijo in s 15. brigado sodeloval pri osvobajanju Ljubljane. In tu se je končala njegova pot borca. Končala kot je sam želel: s tremi ranami in štiriletnim bojem za sabo je dvajsetletni Tone Keš sodeloval v osvobajanju Ljubljane.

Ponosen je na ta čas. Svetlomodne oči se veselo svetijo, ko pripoveduje o tistem času, in v njih se zazna iskra zadovoljnega človeka, ki je še vedno dovolj mlad, a je obenem že toliko dal družbi: saj je še pozneje ostal v armadi in njegova pot se je nadaljevala v Beograd pa v Lukavico, Tuzlo, Zadar, Sarajevo, Zenico, Maglaj, Bosanski Samac, Vinkovce, Slavonski Brod, Osijek, spet v Zenico in medtem še v Beograd. Končno pa se je le ustavil v Ljubljani. V meni so še dolgo odmevale njegove besede o tem, kako ni smel biti kje daleč, ko se je osvobajala domovina. Tako je Tone kar dvakrat prišel do Ljubljane: prvič — da jo pomaga osvoboditi, drugič pa, da v njej živi in dela.

— Vprašali so me pred nekaj leti, če bi sprejel mesto poveljnika neke partizanske enote, pravi. — Vzel sem to kot svojo dolžnost in obveznost do dežele. Saj moraš imeti svoje mesto v družbi; ta družba mora računati nate in tudi ti manj. Kako naj bi le bilo drugače?

Njegova desnica mirno počiva na kolenu, modrikaste oči z vso svojo globino govorijo svojo govorico, levica je naslonjena na obraz, ki je še vedno obraz mladeniča. Na njem ni znakov utrujenosti, nobenih znakov tako dolge poti Toneta Keša: ko da se življenje začne vsak dan znova, ko da temu vedno zagnanemu in pridnemu človeku, ki je s šestnajstimi leti našel sebe v družbi in družbo zase, ne pomenijo ničesar.

Tri rane ima in Spomenico prvoborca ter še veliko drugih spomenic, ki žive v njem samem. Ljubezen do domovine je ostala globoko v njem in o tem vam bo govoril, pa o začetni ideji, ki se je včasih malo izgubljala v našem tako hitrem življenju in h kateri se moramo vrniti. Tako pravi, »vas gleda naravnost v oči in išče v vaših očeh pritrilni odgovor. Ko tako počasi izgovarja besede in pušča zadosti časa sobesedniku za premislek, je sam c vsem tistem, kar je povedal, globoko prepričan.

To njegovo prepričanje ga je vodilo ves čas na njegovi poti. In še ga vodi: saj moraš imeti svoje mesto v družbi in družba mora računati nate.

To so njegove besede, izgovorjene počasi, premišljeno, z vsemi življenjskimi izkušnjami, ki si jih je začel nabirati tako rekoč še kot otrok: kot šestnajstletnik.

Tone Keš je našel samega sebe v tem iskanju poti. Ko gre za ljubezen do svojega kraja, do Bača, jo kaže v domača vskotedskem obisku kraja, kjer še živi njegova mati, partizanska mati, in še veliko njegovih soborcev. Vrnil se je tudi partizanskim enotam, v katerih ima pomembno poveljniško mesto.

Tonetovo življenje je tako še vedno, bogato in globoko zasidrano, tako kot globina njegovih svetlo modrih oči.

IVO TOMINC

Kočevski proces so z velikim zanimanjem spremljali prebivalci Kočevja in partizani, ki so se tedaj mudili v Kočevju.

Dr. Teodor Tominšek

KOČEVSKI PROCES

(Nadaljevanje)

Priča tov. Silar Leopold je izpovedal, da je nekako meseca maja 1942 Šinkar zaklal pod Češko vasjo, kjer je priča doma, 4 partizane. Eden od partizanov je bil težko ranjen in je pred smrtjo pričal sam povedal, da ga je lastnoročno zaklal Šinkar ter da je zaklal še tri druge. Neka učiteljica Bersé pa ga je sezula. Smrtno ranjeni partizan je imel vrez v vrat in trebuh.

Priča tov. Picelj Feliks pa je izpovedal, da je bil ob bele garde zajet in da je potem moral prisilno ostati 8 mesecev pri beli gardi. Od belogardistov iz Rateža je slišal, da je obtoženi Šinkar kral partizane pod Češko vasjo. Zlasti mu je o tem pripovedoval belogardist Šah Leopold, ki je bil pri umoru navzoč.

Cepprav so navedene priče izpovedale o umoru le posredno, so vendarle črpale svoje znanje od neposrednih očividcev, zlasti je prepričljiva izpovedba na smrt ranjenega partizana Novak Marjana, tako, da ne more biti nobenega dvoma, da je bil obtoženi Šinkar pri umoru navzoč. Če se pri tem upošteva njegov zgoraj opisani vodilni položaj pri tej belogardistični tolpi in številna zločinstva, ki jih je ta tolpa izvršila v času, ko je bil obtoženec njen kurat in duhovni vodja, je jasno, da je to zločinstvo že samo s svojo navzočnostjo podpiral, če ga že ni naravnost zaukazal. S tem je pri dejanju sam sodeloval in je zanj odgovoren ravno tako, kakor če bi ga sam lastnoročno izvršil.

Sicer obstaja z ozirom na navedeno dokazno gradivo utemeljen sum, da je h klanju pozival svojo spremljevalko z v obtožnici navedenimi besedami ter nato osebno zaklal svoje žrtve — kakor glasi obtožnica — vendar tega sodišče z oziroma na okolnost, da ni povsem zanesljivega neposrednega dokaza, ne smatra za dognano. Zato je spoznalo obtoženca krivim le v onem okviru, kot je naveden v izreku te sodbe.

k 6) Sodelovanje pri umoru Šalija Jožeta iz Okrljevca obtoženi kaplan Šinkar istotako zanika. Tozadevno navaja, da je Kranjc Milan izdal trem svojim belogardistom nalog, da Šalija pripeljejo pred njega. Ker se je Šali upiral, je prišlo do borbe in je pri tej priliki eden od navedenih treh ustrelil Šalija s pištolo v čelo.

Glede tega dogodka so bile zaslišane priče Šali Uršula, Gerdešič Terezija, Cesar Marija, Kukman Ana, Ostarc Adolf in Lužar. Šali Uršula, posest na Vel. Kalu št. 7, mati umorjenega Šali Jožeta je izpovedala sledeče: »Dne 19. junija zjutraj ob pol 11. uri je takoj za mojim sinom prihrumela v hišo tolpa kakih sedem legistov. Šli so za sinom v kuhinjo ter mu nastavili nož in revolver na prsa. Po kratkem prerekanju je nek majhen črn, bolj debeel legist sprožil vanj revolver, nakar je sin mrtev padel. Jaz nisem nobenega poznala.«

Priča Gerdešič Terezija, renjena in dekla pri Šali Uršuli v Vel. Kalu št. 7 je izpovedala: »Dne 19. 7. 1942 je nekako ob pol 11. uri zjutraj prišel domov Šali Jože in kakih 5 minut za njim je prišlo 10 legistov, od katerih je 7 vdrl v hišo. Zahtevali so, da pride Šali pred nje in ko se je pojavil, so takoj vsi namerili puške ter ga izpraševali, če je on tisti Šali, ki ga iščejo. Mavec Jože delavec v Čemšah pri Mirni peči, je nato rekel, da je pravi. Mene so istočasno sunili iz hiše, ker sem ga skušala ubraniti pred drhaljo. Zato tudi nisem prav videla, kdo je Šalija ustrelil. Slišala sem le pok v kuhinji in ko sem vstopila sem videla Jožeta s strelom v glavi ležati na tleh. Nato so vsi pobegnili, Šinkarja ne poznam in zato ne morem reči, če je bil navzoč, vem pa, da vsi sosedje govorijo, da je bil.«

Priča Cesar Marija, pos. na Okrljevcu je izpovedala: »Ko sem neko nedeljo julija lanskega leta videla, da gre k Šaliju skupina 6 legistov, sem šla za njimi do Šalijevega vrta. Naprej me niso pustili in tako ne vem, kaj se je v hiši godilo. Videla pa sem kako je Šali na vratih pozdravil fante, misleč, da so partizani in kako so ga osorno zavrtnili in pahnili v hišo. Vem, da je bil med njimi kaplan Šinkar, ker ga osebno poznam. Vendar je ostal ves čas na vrtu na straži in ni šel v hišo kar dobro vem. Ostalih nisem poznala in ne vem, kdo je Šalija ustrelil.«

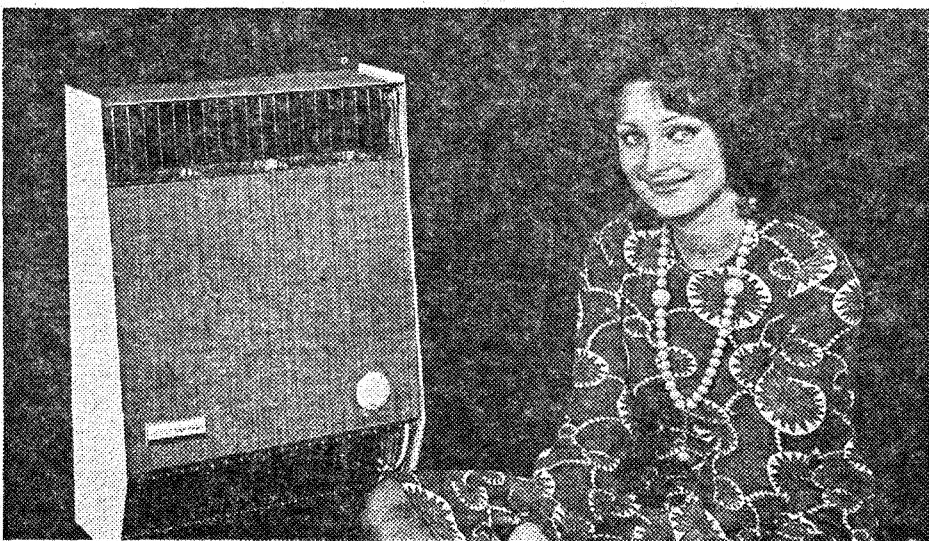
Priča Kukman Ana pos. na Okrljevcu je izpovedala, da je neko nedeljo v juniju 1942 prišlo nekaj legistov v njeno hišo. Imeli so na glavi partizanske čepice in izpraševali po članih vaške zaščite. Keš niso dobili zadovoljivega odgovora so odšli. Kmalu nato je padel strel, za katerega je potem izvedela, da je usmrtil Šalija. Po izjavi tov. Lužarja je bil obt. Šinkar prisoten pri lanski ofenzivi proti partizanom in udeležen pri umoru vaškega zaščitnika Šalija Jožeta. Po izjavi tov. Osterca Rudolfa je bil obt. Šinkar nekak duhovni vodja »štajerskega bataljona« ter kot tak »diktiliral umor komandanta vaške zaščite za Mirno peč tov. Šalija Jožeta iz Okrljevca.«

Po vseh teh izpovedbah in izjavah ne more biti nobenega dvoma, da je bil obt. Šinkar pri umoru Šalija udeležen. Priča Cesar Marija, ki ga osebno dobro pozna, ga je na lastne oči videla, kako je za časa umora stal na vrtu pred Šalijevo hišo na straži. Ker se je umor izvršil pri svetlem dnevu (dopoldne okoli 11. ure) je vsaka pomota glede njegove osebe izključena in to tembolj, ker so umor izvršili pripadniki že zgoraj opisane zločinske tolpe »štajerskega bataljona«, čigar kurat in duhovni vodja je bil on. Kot kaplan in organizator bele garde v Mirni peči, je dobro poznal umorjenega Šali Jožeta, ki je bil tam komandant vaške zaščite in je zato obtoženec imel največji interes, da se ga znebi kot svojega političnega nasprotnika. Vsled tega tudi ni nobenega dvoma, da ga zadene glavna krivda tudi za umorjenega, čeprav ga ni izvršil lastnoročno.

k d) Svojo pripadnost k četniški tolpi obtoženec priznava, osporava samo njen izdajalski značaj, čes, da je bila del 503. brigade redne jugoslovanske vojske in sestavni del 8. zavezniške armade. Da je bila tvorba narodno izdajalska ter da nima nobene zveze z zavezniško armado in da vsled tega ne zasluži drugačnega naziva kot tolpa, je v zadostni meri dokazano in obrazloženo v splošnih razlogih te sodbe. Obtoženčeva subjektivna krivda je spričo vsega njegovega zločinskega udejstvovanja tako izven vsakega dvoma, da je vsako nadaljnje dokazovanje odveč.

k 6) Malovrh Franc priznava vse pod a) do d) v tenorju sodbe navedena dejanja, zanika pa krivdo. Zatrjuje, da je vsa ta dejanja opravljal kot funkcionar tkzv. »slovenske legije«, ki je bila ilegalna slovenska narodnoosvobodilna organizacija in ki da je le iz taktičnih razlogov sodelovala z Italijani oz. v organizacijah, ki so jih ustanovili oz. podpirali Italijani, kot nekaka slovenska peta kolona v teh organizacijah. Namen tega sodelovanja da je bilo »ilegalno organiziranje pristavev bivše SLS v narodno osvobodilne svrhe«. Pri četnikih, ki jih je vodil major Novak, da je sodeloval kot eksponent »slovenske legije« z namenom, da utrjuje med četniki slovensko avtonomistično smer v nasprotju z rečno jugoslovansko centralistično smerjo, ki jo je zastopal major Novak.

(Nadaljevanje prihodnjic)

PREDNOSTI:

- HITRO OGREVANJE PROSTORA
- MOČNO KONVEKCIJSKO ZRAČENJE
- BREZŠUMNO VLAŽENJE ZRAKA
- ZUNANJE PLOŠČE PEČI HLADNE
- NI IZZAREVANJA NA OSTALE PREDMETE
- MOŽNOST NAMESTITVE: NA STENO, OB STENO ALI OB POHIŠTVO

LIBELA

LIBELA - CELJE

LIBELA - konvektor

MARIBORSKA CESTA 1 a
63000 CELJE, telefon: 21-41

Domžalski talci

Ko se je začela druga svetovna vojna, so tudi naši fantje sklenili pomagati ustaviti sovražnika na naših mejah. Priglasili so se med prostovoljce. Zadnji vlak iz našega mesta, Slovenjega Gradca, je odpeljal proti Celju; z njim so se odpeljali trije skojevci; Ferdinand Januška, Oskar Slemenik in Ervin Mlekuž. Januška, dvajsetletni električar, devetnajstletni kleparski pomočnik Slemenik in sedemnajstletni dijak Mlekuž.

Znano je, da stara Jugoslavija ni bila pripravljena na obrambo in je hitro sramotno kapitulirala. Naši prostovoljci so se zato čez nekaj tednov vrnili domov. Domači kulturbundovci so to zvedeli. Začeli so jih nadzirati in neka nemščurka jim je celo grozila. Fantje pa se niso bali. V Oskarjevi podstrešni sobici so pisali letake proti vojni in Hitlerju, ponoči pa so jih trosili po mestu. Nemške ulične napise so premazali s kolomazom. Spodbujali so mladino, naj se upira okupatorju.

Nemci so začeli zbirati delavce za graditev elektrarne v Dravogradu. Nezaposleni moški, stari več kot šestnajst let, so se morali javiti na občini. Tako so se morali prigrasiti tudi naši skojevci. Doma smo branili Oskarju, naj bi ne šel v Dravograd delat, saj bi lahko dobil v svojem poklicu delo v Žalcu. Toda ni hotel zapustiti svojih prijateljev in je odšel z njimi na gradbišče. Delavci, ki so jih zbrali od vseh strani, so stanovali v barakah, bližnji domačini pa so se vozili s kolesi prenočevati domov. Naši fantje so si našli sobico pri neki kmetici, da jim ob slabem vremenu ni bilo treba hoditi domov. Tam so ob večerih študirali; prebirali so rusko literaturo. Kmalu so si našli prijatelje, somišljenike med delavci. Med njimi je bil tudi Belgijec, sicer ruskega rodu, podvodni varilec. Njemu so preveč zaupali. Pozneje se je govorilo, da jih je prav on izdal.

Ob večerih so se večkrat zbrali pri Golobu. Tam so skrivaj poslušali tuje radijske postaje in dobivali naloge; začeli so podpirati prve partizane na Pohorju. Zbirali so tudi razstrelivo zanje. Moj sin Oskar je pri sorodnikih kupoval jajca, moko in mast. Izgovarjal se je, da živila kupuje za delavce, ki so stanovali v barakah. V resnici pa so fantje vse to nosili ponoči partizanom v gozdove.

Neke deževne julijske noči Oskarja ni bilo domov. Zbudilo me je rahlo trkanje na vrata. Hitro sem odprla. Zunanaj je stal Oskar, ves premočen. Zašepetal je: »Mama, tiho, da se ata ne zbudi! Ne prižigajte luči! V kuhinji se bom preoblekel... Jutri vam bom povedal.«

Dala sem mu ključ od kuhinje. Najedel se je, preoblekel in odšel spat. Bilo je ob dveh ponoči. Zjutraj mi je povedal, da je bil ponoči na Kopi. Partizanom je odnesel poln nahrbtnik živih in razstreliv. Navduševal se je nad partizani, češ da se v gozdovih zbirajo sijajni ljudje. Nimajo pa živeti in treba jih je podpirati. Ob tej priložnosti je prišla vrsta na Oskarja, da jim je nesel zbrane potrebščine. Pripovedoval je,

kako dolga, težavna in nevarna pot je bila, a da jo je rad napravil, saj je za domovino treba vse žrtvovati. Zbala sem se zanj in posledic, če bi ga ujeli. Pomiril me je. Dejal je, da se bodo fantje ob pravem času umaknili v gozdove, brž ko bodo zaslutili nevarnost.

Kmalu potem smo videli po mestu lepake z imeni prvih ustrelenih talcev. Fant je postal molčeč. Dne 21. avgusta 1941 se je že popoldne vrnil domov. Dejal je, da ga je poslal mojster, pri katerem je delal v elektrarni, naj bi mu pri kmetih nakupil jajc in medu zavojske, češ da ga bodo obiskali. Oskar je odšel v Tomaško vas k sorodnikom in se kmalu vrnil z nakupljenim blagom. Bil je tako nenavadno utrujen, da se je v kuhinji naslonil na mizo in zaspal. Zvečer sem ga zbudila, kakor mi je naročil. Povedal je, da se ne bo vrnil tako kmalu. Odpeljal se je v Dravograd. Naslednje jutro so v Dravogradu gestapovci obkolili gradbišče. Zapisanih so imeli trideset delavcev. Vse so polovili, med njimi tudi Oskarja in Ferdinanda Januško. Stlačili so jih na tovornjak in odpeljali v prevajalske zapore. Med njimi ni bilo Ervina Mlekuža, ker je bil tisti dan, ko so jih prišli v Dravogradu, doma bolan. Prihodnji dan je prišel k nam, vesel, da ga niso odpeljali. Toda medtem so ga že iskali doma. Ko se je vrnil, so ga prijeli. Šest tednov pozneje je padel kot talec.

Sina Oskarja sem po največjih prizadevanjih in moledovanju lahko videla in z njim govorila kratkih pet minut, preden so ga z drugimi zaporniki odpeljali v Begunje. Upali smo še, da ga bodo pozneje izpustili.

Dne 4. septembra pa nam je neka natakarka prinesla nemški časnik, ki je priobčil poročilo, da so prejšnji dan, 3. septembra 1941, ustrelili deset talcev, in sicer za maščevanje, ker je bil v Domžalah ustrelen nemški policist. Med temi talci je bil naš Oskar. Imena talcev so Nemci potem natisnili na rdečih lepakih, da bi zastrašili ljudi. To so bili Lovrenc Dragar (34 let), Franc Kos (44), Peter Sparovic (46), Andrej Korošec (28), Franc Golob (28), Oskar Slemenik (19), Ferdinand Hrovat (29), Pavel Korošec (28), Mirko Pirnat (20) in Ludvik Vertnik (19).

Nekaj tednov pozneje sva se z možem odpeljala v Domžale. Tam sva od kmetov zvedela vse, kaj se je dogajalo. Povedali so, da so pred ustrelitvijo talcev izgnali vse ljudi iz bližnjih hiš v zadnjo hišo ob Bistrici in jih tam zastražili. Tovornjak z zaporniki, talci, je obstal onkraj mostu. Vso okolico je zastražilo kakšnih 70 gestapovcev. Okrog njive onkraj Bistrice so zabili v trikotu debele kole. Najprej so potegnili s tovornjaka dva talca in ju privezali h koloma. Oči so jima zavezali s prozorno gazo. Ustrelili so ju iz bližine le nekaj metrov. Nato so ponovili krvavo dejanje z dvema naslednjima. Ljudje, ki so vse to videli od daleč, so bili do dna pretreseni in ogorčeni. Mrtve talce so pustili na morišču. Stražili so jih do večera. Zvečer so gestapovci veleli nekemu kmetu, da je z lojtrskim

vozom odpeljal žrtve. Nekdo mu je pomagal, da sta odvezala trupla od kolov in jih naložila na voz. V spremstvu gestapovcev sta odpeljala žrtve v skoraj dve uri oddaljeni Skocijan. Gestapovci so poklicali grobarja, ki je moral za pokopališkim zidom skopati dve jami. Na dnu so pogrnili slamo in v vsako jamo položili po pet trupel. Nanje so spet razgrnili slamo in grobova zasuli. Sorodniki so večino talcev kmalu prekopali in pokopali na domačih pokopališčih, druge pa je dalo prekopati ZB NOV čez deset let. Tedaj med trupli ni bilo mogoče več prepoznati, kdo je kdo, zato so jih pokopali v skupnem grobu na Zlatem polju.

Pred leti smo tam iskali grob. Našli smo spomenik padlim borcem, a brez imen. Zato še zmeraj ne vem, ali smo

našli pravega. V Domžalah pa stoji spomenik z imeni talcev. Lani je ZB NOV napravilo izlet v Begunje. Med imeni zapornikov sem našla v tamkajšnji knjigi tudi popačeno ime sina Oskarja: Urban Slemnig... Čudno, da imen talcev niso prepisali z lepaka. Tam je sicer priimek ponemčen: Slemnig, toda vsaj ime je pravilno: Oskar. Minilo je že več let, odkar je izšla debela knjiga »Pisma na smrt obsojenih na Spodnjem Štajerskem«. Tudi v nji ni omenjenih deset »domžalskih« talcev in ne natisnjenega posnetka lepaka z njihovimi imeni, čeprav so bili štirje talci s Štajerskega. Morda zato, ker niso utegnili napisati poslovnih pism? Kdaj je bil ustreljen Ferdinand Januška, pa ne vem.

STEFANIJA SLEMENIK

Stanetov kurir

Bila je jesen leta 1941. Nacistični okupator je že pol leta teptal Slovensko Štajersko.

Tedaj so se četrti dan v oktobru na Grmadi pri Soštanju sestale prve tri štajerske partizanske čete: savinjska, revirska in šaleško-mislinska. Združile so se v I. štajerski bataljon s komandantom Francem Rozmanom — Stanetom. Bataljon je štel 55 borcev in je imel tri lahke strojnice. V noči od 6. na 7. oktober je brez izgub zasedel Soštanj. Po dveh urah je čez Lepo njivo krenil na Dobrovlje, kjer si je savinjska četa pripravila šotorno taborišče.

Na večer 25. oktobra 1941 se je večji del bataljona premaknil z Dobrovelj v dolino. V graščini Strosnek pri Gomilskem, ki ji je bil lastnik okupatorjev sodelavec Čmak, je opravil večjo ekonomsko akcijo in kot talce odvedel s seboj tri osebe. Še pred jutrom so se partizani z izdatno zalogo živih vrnili na Dobrovlje. Komandant Stane je ostal zdaj v dolini, zaposlen z organizacijo terena. Za svojega namestnika pa je bataljonu na čelo postavil Jožeta Letonja — Kmeta, komandirja savinjske čete, elektromonterja, kmečkega sina iz okolice Šmartnega ob Paki.

Partizani se po vrnitvi na Dobrovlje niso še mogli odpočiti, niso si še posušili oblek in čevljev, premočenih v dežju in snegu, ki je to leto zgodaj zapadel. Že kmalu po izdatnem kosilu so jih pričeli obkoljevati sovražniki. Bili so to žandarji, policisti in vermani, zbrani iz Braslovca, Žalca in Celja. Okrepila jih je še vojska in tudi nekaj gestapovcev je prislo.

Borci bataljona na položajih okoli cerkve na dobroveljski Čreti in po bližnjih vzpetinah so tri ure odločno odbijali napade premočenih Nemcev in jim zadali izgube. Šele po mraku tega dne — 26. oktobra 1941 — je nasprotnik ustavil boj. Bil je zdaj čas, primeren za umik, preden bi v bitko posegle nove sovražnikove sile. Viktor Šošter — »Dobroveljski Miha« je skozi visok sneg po najmanj dostopnem terenu varno vodil borce iz nemškega obroča v dolino. Bataljon je prekoratil glavno cesto pri Črepljah in se razdelil, da se pri Grižah spet združi.

Kam je pohod bil namenjen, je poleg Staneta za zdaj vedel edini še Letonja. Bilo je treba preprečevati izseljevanje našega življa s Posavja in iz Obsotelja. Tako je ta akcija pod Stanetovim vodstvom dobila ime »brežiški pohod«.

Ze pred opisanim spopadom, torej še v času, ko je Rozman — Stane bil z bataljonom na Dobrovljah ali pa vmes v dolini pri Gomilskem, mu je kot kurir bil na razpolago Avgust Lukanc s partizanskim imenom Brglez, terenski delavec v tem okolišju. Ta 35-letni tekstilec prebolske tovarne je bil doma v Seščah. Bil je manjše, drobne postave, svetlolas in modrook, sicer pa pogumen in tudi član Komunistične partije. Ze v juliju 1941 je odšel v ilegalo. V taborišču na Dobrovljah je skraja bila z njim žena Jerica, tam so bile žene še nekaterih drugih borcev. Ko pa so premiki bataljona postali pogostejši, so se žene vrnile na domači teren k političnemu delu in zbiranju živih za borce. Toda sredi avgusta so policisti zajeli Jerico Lukancovo z Marijo Vipotnikovo in Ano Lapajnetovo na begu čez Savinjo pri Seščah. Skoz zapore in taborišče Rawensbrück so Lukancovo poslali v Lublin, a je vojno preživela, tako tudi njen sin.

Toda 26. oktober 1941, ko je I. štajerski bataljon po bitki na Čreti odšel na brežiški pohod, je bil Avgustu Lukancu — Brglezu usoden. Dan prej se je bil ob napadu na Strosnek pridružil bataljonu in z njim nato krenil na Dobrovlje. Sodeloval je v boju in preboju sovražnega obroča, nato pa se je ločil od tovarišev. Kot Stanetov kurir se je moral vrniti v dolino h komandantu, da mu poroča o poteku boja in odhodu bataljona v določeno smer spet s Stanetom na čelu. Tako je Lukanc sam krenil na nevarno nočno pot nazaj čez gozdne Dobrovlje.

Več okupatorjev oboroženih sil, ki so jim bili dodani tudi oddelki vojske in gestapovci — vsega do 2000 mož — naj bi bilo okoli obroča okrog partizanov na Čreti, a so se jim ti pravočasno brez izgub izmaknili. Tako so Nemci zdaj mogli samo postaviti

varnostne straže pred samotne hribovske kmečke hiše in jih preiskati. Skušali so od domačinov izvedeti kaj več o partizanih in zlasti o smeri njihovega umika, da bi jih mogli zasledovati, alarmirati širno okolico in jih uničiti. Takšno preiskovalno skupino sta vodila žandarmerijski stotnik Fehleisen in žandarmerijski okrožni vodja iz Celja nadporočnik Kolmanitsch, ki je edini v enoti obvladal slovenski jezik.

Tako je prišlo do usodnega dogodka, ki ga je Kolmanitsch opisal v poročilu, poslanem 12. novembra 1941 političnemu komisariju za okrožje Celje — okolica, ki ga hrani muzej revolucije v Celju. I tega povzemamo naslednje podatke:

Dne 26. oktobra po 21. uri se je Kolmanitsch ukvarjal s kmetom Ivanom Strožičem na njegovem domu na Dobrovljah. Vendar ta ničesar ni hotel vedeti o partizanih, streljati pa da je slišal samo Nemce. Tedaj sta dva žandarja privedla nekega moža, ki so mu hlače bile še čez kolena mokre. Zajela sta ga, ko se je v temi »na sumljiv način« približal hiši. Ta mož (bil je Avgust Lukanc — Brglez, op.) je stopil h kmetu Strožiču in mu rekel: »Recite, da sem pri vas v službi!« Seveda ni slutil, da nadporočnik Kolmanitsch razume slovensko. Ta je nato bliskovito vprašal Strožiča, če moža pozna. Kmet je z odgovorom okleval, šele na ostro ponovljeno vprašanje je odvrnil, da ga ne pozna. Ob telesni preiskavi je nadporočnik pri neznancu našel nabasano pištolo. Od kod jo ima, ni hotel povedati. Zanikal je, da bi pripadal »bandi«, in tudi ni hotel povedati, kdo in od kod je.

Moža so zasliševali še navzoči gestapovci, a Kolmanitsch jim je tolmačil. Ker je še dalje trdil, da nima nobene zveze z »bandito«, je prejel nekaj zausnič, nakar je povedal vsaj ime: Valentin Brglez (nepravo, op.). Bilo je nedvomno dokazano, da je član »bande«, vendar je še naprej zatrjeval, da ne ve, kje bi partizani bili.

Okoli polenajste ure zvečer se je Nemcem na Dobrovljah pridružil še neki vojaški oddelek. Zdal so bili dovolj močni, da zasledujejo in uničijo partizane. Morali bi kar najhitreje dognati, kam so ti po prebitju obroča krenili. V ta namen so gestapovci in vojski vzeli prijetega moža v najstrašnejši precep. Ker pa vse do 24. ure noben poskus z njim ni uspel, je Kolmanitsch s svojo skupino odkorakal v dolino proti Vranskemu. Ujetnik je ostal pri Strožiču z nekim gestapovcem in vojski, da bi ga ti naslednji dan privedli na Vransko.

Nato Kolmanitsch dobesedno navaja: »Kakor nam je bilo naslednji dan javljeno, je Brglez baje še isto noč umrl«. Pri tem kot njegovo glavno poškodbo imenuje zlom lobanjske baze. To rano pa da je verjetno dobil že v popoldanski bitki!

Večurno mučenje Lukanca je bilo tako strohотно, da je celo neki navzoči stotnik iz vojaške enote zaradi preokrutnega ravnanja z ujetnikom poslal pritožbo svoji komandi.

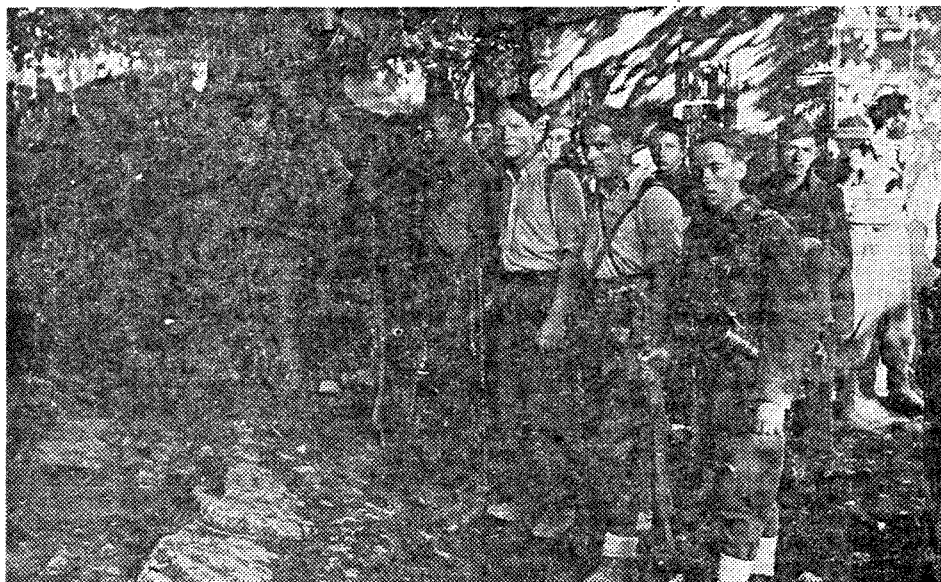
Lukancovo okrvavljeno truplo so Nemci odpeljali na Vransko. S seboj so vzeli zavednega kmeta Ivana Strožiča, obtoženega, da je pri njem bila partizanska javka. Ze štiri dni kasneje, to je 30. oktobra 1941, so ga ustrelili v Mariboru s skupino 30 talcev. Med temi so bili tudi Jože Hermanko ter brata Bogdan in Metod Spindler. Strožičeva žena in dve hčerki so vojno preživele v nemških taboriščih in se leta 1945 vrnile na dom.

Stanetov kurir Avgust Lukanc je umrl kot heroj, ki do svojega zadnjega mučeniškega diha ni izdal svojega komandanta in tovarišev iz bataljona. S svojo žrtvijo je sovražnikom prikriji smer bataljonovega nadaljnjega pohoda. Tako je ta razdeljen prispev v Griže, kjer se je neoviran spet združil pod Stanetovim vodstvom. S severa je obšel mesto Celje in krenil na jugovzhod — na Kozjansko.

Lukanc je kot preprost človek, kot pošten in zaveden slovenski proletarec pokazal, kako je treba do kraja zvesto služiti veliki stvari in se za njeno zmago boriti. Njegovo in premnoge takšne žrtve moramo mi živi dovolj visoko ceniti, da jim ostane vredni.

FRAN ROŠ

fotografija z vprašajem

Borci, ki jih je posnel akademski slikar Božidar Jakac, nedvomno pripadajo eni izmed brigad. Vprašujemo, katera enota je to in v katerem kraju so se borci postavili v zbor. Prav tako nas zanimajo imena in priimki ali vsaj partizanska imena za tiste, ki jih boste prepoznali.

PIPZ na Madžarskem

Že dve minuli sezoni se je Partizanski invalidski pevski zbor pripravljaj na turnejo po Madžarski, ki jo je organiziral Sindikat kovinarske stroke Madžarske. Priprave so bile res temeljite, kar je pokazal uspeh našega zbora na tej poti.

Nismo dolgo čakali na obmejem pasu, ko je pripeljala dolga črna limuzina z di-

rektorjem kulturno umetniškega društva VASAS iz Budimpešte in tolmačem.

Po kosilu v Keszthelyu smo se odpravili ob Blatnem jezeru proti Inotóji, kjer smo imeli ta dan kljub naporni poti svoj prvi koncert.

Izzvenel je veličastno, dvorana je bila skoraj nabito polna. Po koncertu smo se odpravili takoj na pot v Budimpešto, kamor smo prispeli po polnoči.

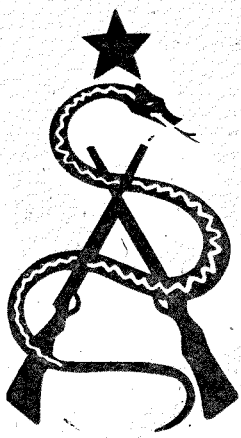
Drugi dan smo si ogledali z avtobusom mesto, ki je prijetno presenetilo vse člane našega zbora, saj v njem ne manjka znamenitosti. V nasprotju z drugimi mesti Madžarske in dolgočasno vožnjo je Budimpešta nadvse zanimiva. Po ogledu mesta so nam priredili tovariško srečanje s pevskim zborom VASAS, ki bo naslednji teden gostoval v Sloveniji.

Medtem ko so drugi dan odšli naši vodilni s tovarišema Rudijem Bregarjem, ki je kot član sveta sindikatov Slovenije in Zveze borcev Slovenije vodil naš zbor, in predsednikom Partizanskega invalidskega pevskega zbora Vladom Zoržem na sprejem v dom sindikatov, so se odpravili naši fantje po mestu nakupovat spominke. Predvsem so si želeli nakupiti ogrskih salam, o katerih gre glas po vsem svetu. Toda teh ni bilo niti za blagoslov. Kot so nam povedali, jih skoraj vse izvozijo v konvertibilne dežele, kar jih pa ostane, pa jih tudi doma prodajo za čvrsto valuto.

Koncert smo priredili isti večer v eni izmed lepih dvoran z nad petsto sedeži, ki je bila polna. Po pozdravnem govoru je zapel na galeriji pevski zbor VASAS dobrodošlico našemu zboru. Koncert je odlično uspel. Navdušenih ovacij ni bilo ne konca ne kraja. Ponavljati smo morali in dodati še več pesmi. Posebno navdušeni so bili poslušalci, ko smo zapeli eno izmed njihovih madžarskih pesmi.

Naslednji dan smo že bili v Mosonmagyaróvarju. Med potjo smo se ustavili v Györu, kjer smo isti dan tudi prenočili. Vračali smo se namreč iz Mosonmagyaróvarja v Györo. Tudi tu, kjer je bil tretji koncert našega zbora, nas je občinstvo izredno priščno sprejelo. Koncert je bil nadvse kvaliteten in želi smo res priščne ovacije. Tudi tukaj, kot po drugih mestih, so se našla dekleta, ki so prosile za avtograme in naslove. Drugi dan popoldne smo si ogledali veliko tovarno strojev in vagonov. V tej tovarni delajo sami mladi ljudje. Poprečna starost je 30 let. Tovarna izdeluje visoko

Slovenski zdravniki v boju za svobodo

NOB

dr. Jože Gostiša

Rojen je bil 13. marca 1890 na Kalcah pri Logatcu. Promoviral je leta 1920 v Pragi. Služboval je v Ljubljani, Zagrebu, Murski Soboti, Novem mestu, Cerknici in v Logatcu. Posebno se je posvetil okulistiki. Aktivno je sodeloval z narodnoosvobodilnim gibanjem kot zasebni zdravnik na Kalcah pri Logatcu. Nemci in belogardisti so ga večkrat aretirali. Leta 1944 so ga z ženo odpeljali v Nemčijo, kjer je bil med drugim v taborišču Ravensbrück in Dachau. Umrl je v Buchenwaldu za težko pljučnico ali tuberkulozo 7. aprila 1945.

kvalitetne motorje in ima tudi kooperacijo z jugoslovanskimi tovarnami.

Po kosilu v hotelu Park smo se odpeljali v Celdoemoek, kjer smo priredili četrti in zadnji koncert v okrajnem kulturnem centru. Ta je bil najbolj kvaliteten in tudi najbolj toplo sprejet.

Po koncertu in večerji smo zaradi nesporazumov, kako bomo prenočevali, odpotovali proti domu. Tako smo koncertno turnejo skrajšali za en dan.

Svoje poslanstvo smo opravili častno in v zadovoljstvo gostiteljev.

M. M.

POZABLJENI GROBOVI NA TIROLSKEM

Malo nas je še, ki smo preživeli grozote prve svetovne vojne. Po dolgi letih so nam ostali le bridki spominj. Tako se spominjam tudi pokopališča v vasi Gallio pri mestecu Assiagu na južnem Tirolskem.

Na Tirolskem so bili med prvo svetovno vojno »topovska hrana« tudi številni slovenski možje in fantje, predvsem tisti, ki so jih po ponesrečenem judenburškem uporu poslali na bojišče. Mnogi slovenski vojaki iz upornega 17. polka so padli med boji na asijski planoti po ponesrečeni ofenzivi.

Na tirolski fronti je bilo mnogo Slovencev v več polkih. Dan za dnem je naraščalo število slovenskih grobov na pokopališču v Galliu.

Zadnje čase sem obiskal dvakrat spominjske kraje na Tirolskem. Pomudil sem se na pokopališču, kjer so že nad petdeset let pokopani padli vojni tovariši. To pokopališče obiskujejo mnogi ljudje, dvomim pa, da bi bila kdaj tam večja skupina ljudi iz Slovenije. Slovenski grobovi so pozabljeni — nihče tja ne prinese vsaj skromnega venčka domačega cvetja. Sicer pa to ni čudno, saj svojci — kolikor jih pač še živi — tega tujega kraja ne poznajo; vedo le, da jim je oče ali sin padel nekje na Tirolskem. Tako slovenske grobove prerašča trava.

Ko sem bil s svojci na tem obširnem pokopališču, smo iskali imena slovenskih vojakov. Nekatera imena smo takoj našli. Nismo pa se mogli dolgo muditi tam, ker nas je pregnala ploha. Nekaj imen sem si zapisal, a sem potem med zmešnjavo listek izgubil. Imena na pločevinastih ploščicah so še zmeraj dobro čitljiva.

Naj bodo torej pozabljenim slovenskim grobom na Tirolskem, našim ljudem, ki so morali nekdanj umirati za tuje koristi, posvečene vsaj te skromne vrstice.

ANDREJ MIKLAČIČ ST.

Židje in Arabci

Pri Zavodu »Borec« bo v kratkem izšla knjiga, katere vsebina bo živo zanimala vsakega izobraženega človeka: ŽIDJE IN ARABCI. Napisal jo je dr. Sami Al Joundi, zdravnik, publicist in politik (nekdanji prosvetni minister) iz Damaska. Kot odlični poznavalec ljudi v Palestini je v svojem delu podal jasno sliko o tamkajšnjih razmerah. Svoje ugotovitve je podkrepil z obširno dokumentacijo, ne da bi žlil sovraštvo nad nasprotno stranjo.

Knjiga je vezana v platno, ima 253 strani in stane 126 dinarjev. Dobite jo lahko tudi na obroke.

»Ne streljajte prvi,« so nas svarili. V tem so si bile velesile enotne. Opozorilo je zaglušilo groznje, ki so jih Arabci že poznali.

Ta nasvet so dali Arabcem, kot da bi ti bili za vojno oboroženi in pripravljeni, kot da bi jo hoteli imeti. Čutili smo, da je vojna pred vrati, nismo pa imeli nobene druge izbire. Ko so arabski voditelji spoznali obseg nevarnosti, so pozvali narod, da se pripravi. Naše upanje na zmago je bilo majhno, toda naše priprave na obrambo so bile razglašene kot priprave na agresijo. Trdijo, da smo napačno ocenili vojaško moč nasprotnika. Ne tajim, da smo jo zelo slabo poznali, vedeli pa smo, da je sovražnik močnejši in bolj oborožen. Dejstva naj to ponazorijo in odstranijo vsak dvom o naših trditvah.

Dne 8. marca 1963 je revolucija spravila s poti tedanji režim v Siriji. Nova vlada je doživela prevzem oblasti s strani stranke Baas. Takrat sem postal član pokrajinskega vodstva stranke, minister za prosveto, potem minister za informacije, član velikega sveta revolucijskega vodstva in njegov govornik. Prevzeli smo nase veliko odgovornost. Sirija je bila ločena od ostalega sveta, posebno od arabskega. Naša naloga je bila izdelati takšen načrt, ki bi prebil našo osamljenost. Zastavljali smo si razna vprašanja, razpravljali o vseh problemih in seveda tudi o palestinskem vprašanju, to je ključnem vprašanju vse arabske politike, predvsem pa tistih dežel, ki mejijo na Izrael. V naših očeh je bila Palestina izhodi-

šče ogroženosti. Palestina je navdajala ljudstvo s strahom.

Da pojasnim odnos Sirije do tega problema, moram bralca ponovno opozoriti na že navedeno dejstvo, da odpade na oborožitev sirske armade 63 odstotkov državnega proračuna. Za deželo, ki je v razvoju, je to vsekakor ogromen odstotek. Zastavili smo si vprašanje: Kaj naj storimo, če nas Izrael napade? Obvestila tajne službe o moči nasprotnika so nam potrjevala, da sirska armada, četudi dobro oborožena, skrbno izurjena in hrabra, ni v stanju upirati se izraelskemu napadu več kot nekaj ur.

Nekemu drugemu dejstvu pridajam velik pomen: 17. aprila 1963 je bil v Kairu sklenjen dogovor, ki je predvidel federacijo med Egiptom Irakom in Sirijo in bil podpisan od predstavnikov teh dežel. Spominjam se besed, ki jih je izrekel eden od članov sirske delegacije, s katerim sem imel prijateljske stike: »S ponosom bom povedal svojemu edinemu otroku, da sem bil eden od podpisnikov sporazuma, ki bo združil štirideset milijonov Arabcev.« Ta enotnost je zlasti za nas, Sirce, izredno pomembna.

Dne 9. julija 1963 je prispel v Damask Mahdi Ben Barka in zaprosil za rujen sprejem. Želel je z mano govoriti med štiri oči. »Predsednik Naser«, je rekel, »hoče razveljaviti dogovor, ki smo ga podpisali 17. aprila.« Naser je nekatere izmed nas sumničlivo pomanjkljive lojalnosti pri izvajanju dogovora. Za nas, Sirce, je to pomenilo brezmejno razočaranje in nevarnost za naša nacionalna prizadevanja. Bilo

je torej nujno, da prepričamo Naserja o iskrenosti naših namer. Zjutraj 18. julija je naše letalo poletelo iz Damaska in se usmerilo proti Kairu, štirideset minut pozneje je kapetan Aloinne, prijatelj sirskega predsednika, izvedel v Siriji državni udar, ki pa ni uspel. Predsednik Naser je bil za skrbljen, ker se je bal za svoje sirske prijatelje. Dobro vem, da jih je imel Naser zelo rad. Pogovarjali smo se od sedmih zvečer do pol šestih zjutraj. Od pol devetih do ene smo spet bili na pogajanjih in v celoti pretresli vse arabske probleme, to je probleme, ki zadevajo naš narod. Neki sirskega častnika je vprašal Naserja: »Gospod predsednik, ali mislite, da bo prišlo do vojne z Izraelom? Mi Sirci smo prepričani, da se Izrael pripravlja na vojno.« »Mi se lahko samo branimo«, je odgovoril Naser. »Če hočemo vojno dobiti, moramo biti gospodar položaja in možnost določiti rok in teritorij svojega napada.«

Tajne službe so nas obvestile, da Izrael razpolaga z osemindvajsetimi motoriziranimi polki, z dvema polkoma padalcev, s štirimi preskrbovalnimi polki in z možnostjo, da lahko mobilizira rezerviste v osemindvajsetih urah. V Evropi mislijo, da bi Sovjetska zveza lahko spremenila Bližnji vzhod v vojaški arzenal. Strateški položaj Sovjetske zveze predvideva, da bi napad na sovjetski Kavkaz imel izhodišče v Siriji in Egiptu. Prijateljstvo teh dežel ima torej za Sovjetsko zvezo izreden pomen. To dejstvo je mnoge časnike zavedlo, da je Sovjetska zveza proti Izraelu in da bi ji popolnoma ustrezalo, če bi Izrael zbrisali z zemlje. Prijateljskim odnosom Sovjetske zveze do arabskih narodov dajejo časopisja navidezno prav. Tudi sam sem bil prvotno tega mišljenja. Leta 1963 me je revolucijski svet zadolžil, da skušam vzpostaviti prijateljske odnose med Sovjetsko zvezo in Sirijo. Poslanstvo so mi zaupali, ker sem bil prepričan, da je Sovjetska zveza kot zaščitnica socializma edina država, ki bi nam v primeru vojne stala ob strani. Med prvim razgovorom mi je dejal moj sovjetski sogovornik: »Morate si biti na jasnem, da mi Sovjeti Izrael priznavamo, ujevov obstoj je nedotakljiv.« Smeje sem ga vprašal: »Kdo pa

bo varoval njegove meje?« Odkrito mi je odgovoril: »Vi. Ne smemo dopustiti, da se na Bližnjem vzhodu poruši ravnotežje sil.«

Dne 5. junija 1967 zjutraj je izraelsko letalstvo nanađoma in sočasno napadlo trinajst letališč v ZAR in tri v Siriji.

Ugledni francoski novinar Eric Rouleau, po rodu Žid, je na zaključek napisal tudi tole:

Kot nobenega spora na tem svetu tudi palestinskega ni mogoče rešiti s poenostavljanjem. Ni nikakršnih »dobrih« Židov, ki nasprotujejo »hudoobnim« Arabcem. Kakor vedno, obstojata tudi tu dve resnici, od katerih je prva prav toliko utemeljena kot druga. Spregledati ali zatajiti eno od njih pomeni prav toliko, kot ničesar prispevati k rešitvi problema. Zasluđa dr. Joundija je, da nam je v svoji knjigi zelo natančno in nepristransko prikazal arabsko obtožnico. Sedaj lahko dokazom nasprotnika verjamemo, jih podrobneje pretrasemo ali jim pa oporekamo. Seveda bi lahko oporekali kakšni trditvi in analizi dr. Joundija. Lahko bi razpravljali o enostranskem prikazovanju dogodkov, ki so leta 1948 privedli do vojne. Koristno je, če vemo, da pokoli, ki so jih Židje zakrivali nad Arabci, niso nič bolj grozoviti od tistih, ki jih je zagrešila nasprotna stran, ker so po britanskih statistikah slednji pri tem imeli več žrtev kot njihovi nasprotniki.

**Ko začenja šola,
poletje odhaja,
in obleči se je treba
za jesenske dni**

**MODNE NOVOSTI ZA JESEN
V METRAŽI, KONFEKCIJI,
PLETENINAH IN OBUTVI
ZA VSO DRUŽINO**

**V ENI HIŠI
ŽE NAPRODAJ
pri**

nama
Ljubljana-Kočevje-
Škofja Loka-Velenje

TEOL

tovarna pomožnih sredstev,
tehničnih in jedilnih olj
LJUBLJANA, ZALOŠKA C. 54

proizvaja:

- tekstilna pomožna sredstva,
- usnjarska pomožna sredstva
- surovine in detergente za šampone
- sredstva za hlajenje pri obdelavi kovin
- lepilo za čevljarstvo in industrijo
- etoksilirane proizvode

ISKRA

TOVARNA INDUSTRIJSKE OPREME

LESCE

V ZP »ISKRA« KRANJ

nudi naši industriji

**PNEVMATIKO
HIDRAVLIKO
MERILNE INSTRUMENTE**

Mehanizacija in avtomatizacija dajeta naši industriji

- BOLJŠO KVALITETO
- VEČJO PRODUKTIVNOST
- VEČJO VARNOST

Z doseženimi prihranki se vlaganja v modernizacijo s pnevmatiko izplačajo že v nekaj mesecih.

Naši strokovnjaki so vam vedno na uslugo. Naše več kot desetletne izkušnje iz različnih industrijskih področij bodo lahko koristile tudi vam.

**UČINKOVITO
SODOBNO
NOVO**

**VISOKI SIJAJ
BREZ LOŠČENJA!**

**PRVO JUGOSLOVANSKO
SAMOSVETLEČE LOŠČILO
ZA TLA, OBLOŽENA S
TOPLIM PODOM, LINOLEJEM,
VINAZ PLOŠČICAMI IN
DRUGIMI PLASTIČNIMI
MATERIALI.**

Na očiščena tla čimbolj enakomerno nanesemo emulzijo CLAREX PLASTIC. Že po nekaj minutah se emulzija posuši in tla so bleščeča brez loščenja. Nanešeni premaz je odporen proti vodi in blagim raztopinam detergenta in tudi po večkratni uporabi ostane nepoškodovan. Sčasoma se na tleh nabere debelejša plast voskov; z lahkoto jo odstranimo z raztopino detergenta, ki ji dodamo koncentrirano raztopino amonijaka (salmijakovec).

**Clarex
plastic**

ILIRIJA Ljubljana-Viš

TEHNO-IMPEX

poslovno združenje

LJUBLJANA, BEETHOVNOVA 12

tel. štev. 23-915

IZVAŽA

vse izdelke in polizdelke, ki jih proizvajajo člani in njih koooperanti

UVAŽA

surovine, reprodukcijski, pomožni in slični material, opremo, stroje in druge potrebščine za svoje člane in njih kooperante.

ZASTOPA TUJE FIRME

Z mladimi brigadirji do Cerknega

»Na medobčinskem svetu za Notranjsko in Primorsko smo se dogovorili, da bi proslavili 25. obletnico priključitve Primorske k Jugoslaviji in otvoritev nove šole — spomenika NOB v Cerknem s pohodom mladinskih domicilnih brigad v nekdanjo partizansko metropolo.

Mladi na ta način nismo samo manifestirali našo pripadnost ideji narodnoosvobodilnega boja, pač pa smo želeli poudariti, da takšni pohodi služijo tudi pripravi in uresničevanju koncepta o splošnem ljudskem odporu,« je dejal komandant operativne cone OK ZMS notranjsko-primorskih občin IGOR BONČINA.

Pod razmočeno vzpetino, kjer sloni idrijsko pokopališče, se zbirajo mladi brigadirji. Cesta je kakor ogledalo, kjer se rišejo pisane podobe zastav, razobešene na oknih, vitkih mlajih in jeklenih vratovih rudniških dvigal. Še vedno prihajajo — nekateri s šotorskimi krili, drugi le z brigadirsko kapo na glavi, mckri — še preden je brigada Janka Premrla-Vojka zbrana.

Nekaj po deveti uri prereže ovinek pred pokopališčem avtobus, s katerim so se iz Nove Gorice pripeljali mladinci (tudi zamajski Slovenci), člani brigade Ivana Gradnika. Stisk rok in takoj zatem pesem.

»Namesto goriškega sonca smo prinesli šotorska krila,« se zasmee Komelj Stane, komandant idrijske in goriške brigade. »In pesem...« še doda, ko se dolga kolona usmeri proti Idriji, kjer jim pionirji osnovne šole Jožeta Mihevcu pripravijo krajši kulturni program. Tovariš Stane, sicer rezervni poročnik JLA, preda raport komandantu operativne cone OK ZMS za Notranjsko in Primorsko Igorju Bončini.

Se vedno dežuje. Tovariš Igor pojasnjuje, da bodo dnevi red nekoliko spremenili.

Zdi se, kot da bi partizanska pesem, ki se razlega iz številnih zvočnikov pred šolskim poslopjem, hotela razgnati oblake, ki so se nakopičili med idrijske vzpetine.

Brigadi požarata mokre kilometre proti Spodnji Idriji. Komandanta Igor in Stane tekata sem ter tja, premočena do kože, in gledata, če so vsi mladinci pod šotorskimi krili. Nekaj po deseti uri se ustavijo pred spomenikom v Spodnji Idriji, pred katerim je zbrana skupina ljudi s pionirji osnovne šole Vojkove brigade na čelu.

»Naš mladi roj mora črpiti moči in spoznanja o naši polpreteklosti...« je govoril tovariš Jože Kenda, predsednik krajevne organizacije SZDL.

Pod vitkim mlajem s slovensko trobojnico je stal avtobus. Pesem se je iz mokre ceste preselila v avtobus. Le nekaj minut in brigadi sta se pripeljali v slavnostno okrašeno Cerkno, nekdanjo partizansko metropolo Primorske, ki je ni mogel zločiti ne fašistični teror ne internacija in zapori ne sodni procesi in smrtni obsodbe.

Hiša ob hiši z rdečim obeležjem, ki pojasnjuje del naše polpretekle zgodovine. Hiša številka 109... tu je bila postaja za ranjene. Hiša številka... pisarna spuščaljšča za zaveziška letala, zobna ambulanta, partizanska orožarna, žganjekuha za partizanske bolnišnice, pralnica in šivalnice, pekarna, radio oddajna postaja, čevljarska delavnica... hiša pri hiši, in vsaka zase bi bila lahko spomenik.

Do 15. ure je še dovolj časa. Med mladinci je tudi nekaj takih, ki so bili v soboto, 16. septembra, prvič v Cerknem. Toda zgodovina tega kraja, ki je najtesneje povezana z zgodovino celotnega slovenskega Primorja, ni nikomur neznana.

Pod Grintavcem ob robu vasi naletim na tesarja Antona. »Novembra 1943 sem prišel k partizanom v Trebušo,« pripoveduje

»Srce« nam je pokalo, ko smo gledali, kako so Nemci z bombami zasuli Cerkno. Tudi polovico hiše, v kateri zdaj živim, je odneslo.

Povem vam, da je bilo vse naše prebivalstvo za partizane. No, saj so tudi te rdeče table na hišah dokaz...«

Na stopnicah pred novo šolo sedi skupina mladincev in mladink iz stare in Nove Gorice. Kot bi hoteli zadušiti razposajene harmonike... Nič več ne dežuje. Za Kladjem, visoko nad Cerknim, kjer je bil

V nedeljo ob 9. uri se je zbralo na dvorišču tovarne ETA petnajst mladinskih brigad. Zbranim je spregovoril tov. Albert Jakopič-Kajtimir, komisar glavnega štaba za SLO SRS.

nekoč štab 31. divizije, se je celo sonce pokazalo.

»Čisto nizko so prileteli,« pripoveduje ženička iz Planine. »Z vseh strani. Tine je odšel prav tistega dne v minerski vod tja nekam proti Trebuši. Povedali so mi, da je padel v nemško zasedo. Čez Slabetov grič so ga odpeljali in mitraljez so mu naložili na pleča. Potem pa v Dachau...«

Rože, zastave, spomini preživelih borcev... Ob 15. uri jih je zbranim brigadirjem pripovedoval tudi nekdanji komandant brigade Ivana Gradnika in komandant mesta Trsta tovarš Martin Greif, medtem ko je Stefan Cigoj vodil razgovor o mednarodnih dilemah.

Ob 18. uri so se brigade zbrale na dvorišču tovarne ETA. Ne le Vojkova in Gradnikova, temveč tudi brigade Škofjeloškega odreda, mladinci iz Žirov in Železnikov, tri brigade iz Ljubljane, Bazoviška iz Ajdovščine, mladinci, ki jih je poslala Istrska obalna konferenca, prekomorci iz Ilirske Bistrice, topničarji prekomorci iz Postojne,

brigada Srečka Kosovela iz Sežane... Večina teh brigad je prišla v Cerkno v nedeljo ob 9. uri, ko jim je po pozdravnem govoru I. Bončina na dvorišču tovarne ETA spregovoril komisar glavnega štaba za SLO SRS tov. Albert Jakopič-Kajtimir.

»Današnji praznik ni le praznik primorskega ljudstva, temveč je praznik celotnega slovenskega naroda, praznik vseh borcev in aktivistov NOV, ki so na slenem koraku potrjevali celovitost, nedeljivost in neuničljivost ljudstva, ki si je ustvarilo svoja ognjišča na tem majhnem, a prelepem koščku slovenske zemlje. Mladina ima to zgodovinsko vlogo, da ohranja, goji in posreduje naprej novim generacijam vse najsvetlejšo, vse tisto, kar ohranja narod in ga usposablja, da se uveljavlja v svetovni družbi narodov...« je poudaril tov. Jakopič.

Komandant Škofjeloškega odreda Karel Tavčar je ves nasmejan pripovedoval o pohodu, ki se je začel v Železnikih. »No, v Novakih nas je malo orosilo. Sicer pa je vso pot vladalo tako razpoloženje, da je bilo res vredno iti na pot. Ničve izmed nas ni občutil fizičnega napora...«

V soboto nekaj po 18. uri so pritekli čez most ob gasilskem domu mladinci iz Žirov. Njihov komandant Rudi Krvina je hi-

dobro je, če veste

POTNIŠKI AVTOMOBILSKI PROMET SE ZMERAJ NARASČA V NAŠI DRŽAVI, medtem ko prevoz po železnici nazaduje. Tako je bilo v letošnjem prvem polletju v javnem avtomobilskem prometu nad 330 milijonov potnikov (prevozov posameznikov) ali kar 10 milijonov več kakor v prvi polovici leta lani. V železniškem prometu pa je bilo okrog 71 milijonov potnikov ali 3 milijone manj kot lani v enakem obdobju. Se bolj značilno je, da narašča tudi blagovni promet s motornimi vozili na cestah, tako da so letos tovornjaki prepeljali že nekaj več blaga kakor pa železnica. Tovorni cestni promet je dosegel že nad 33.200.000 ton blaga.

SE ENA KORIST OD RAZISKOVANJA LUNE so dognanja, kako bi naj zavarovali železo pred rjo. Vzroci železne rde, ki so jih dobili z Lune, so se pokazali mnogo odpornejši proti rji kot zemeljsko železo. V Sovjetski zvezi zdaj vneto raziskujejo, kako bi izdelali železo s podobnimi prisemesmi drugih prvin, kakršno je železo na Luni. Napovedujejo, da bo nova železova zlitina mnogo odpornejša pred rjo in da izdelkov iz nje ne bo treba posebej varovati z minijem ali drugimi vrstami pleskanja.

OČI MRTVIH ZRTEV BODO IZDAJALE NA CAS STORJENEGA HUDODELSTVA. Japonski zdravnik je izdal majhno, razmeroma preprosto napravo, nekakšen optični instrument, ki je z njim mogoče v očeh umorjene žrtve natančno ugotoviti čas, kdaj je umrla. Naprava meri odsev svetlobe očesne leče; ta odsev je toliko slabši, kolikor več časa je minilo od smrti človeka. Natančna ugotovitev, kdaj se je zgo. dilo hudodelstvo, je velikega pomena za sodne preiskave.

RACUNALNIK TUDI V VLOGI PSIHIATRA, robota, ki ugotavlja duševno zdravstveno stanje bolnikov ter pacientom celo daje zdravniške nasvete. To ni le predmet za fantastični roman, marveč poročilo, da se je izdelovalcem elektronskih računalnikov v Ameriki posrečilo izdelati takšnega robota. Sicer računalnike uporabljajo že marsikje v zdravstvu. V rabi so še računalniki ki so tako programirani, da zdravnik mnogo laže in hitreje, pa tudi zanesljiveje »postavijo diagnozo«. Bolnik mora le odgovorjati na vprašanja, ki mu jih zastavlja računalnik. Na podlagi odgovorov računalnik bliskovito ugotovi diagnozo — da zdravniku zanesljive podatke o bolniku. Ameriški robot »mehanični psihiater«, pa ima nekatere prednosti pred zdravnikom psihiatrom, ker bolniki navadno bolj prosto, nezadržano odgovarjajo na vprašanja stroja kakor pa neposredno zdravniku. Računalnik ima programirane tudi nekatere odgovore, nasvete, ki jih bolnik sliši z magnetofonskega traku. Baj je ti nasveti, ki se zdijo, kakor da jih govori sam stroj, večkrat mnogo bolj vplivajo na bolnika, kakor pa živa zdravnikova beseda...

VESLANJE JE ZDRAVO — PO DALJSUJE ŽIVLJENJE. To so ugotovili v Ameriki pri preiskavah zdravstvenih razmer visokošolcev na univerzah. Visokošolci, ki so se udeleževali univerzitetnih veslaških tekmovanj — kakršna so zlasti v navadi v Ameriki in Angliji — so dočakali povprečno za 6,35 leta daljšo življenjsko dobo. Tega raziskovanja so se v Ameriki lotili z vso znanstveno skrbnostjo, ker je poprej vladalo mnenje, da so veliki napori pri veslanju škodljivi in da tekmovalci zato umirajo prej kakor pa drugi njihovi vrstniki.

RAST RIB JE MOGOČE POSPEŠEVATI S TOPLO VODO, kakor so dognali na Japonskem. Raziskovali so, kakšne spremembe utegne povzročiti topla voda, ki jo spuščajo iz atomske elektrarne v morje. Doslej so imeli marsikje pomisleke proti atomskim elektrarnam tudi zaradi tega, ker so se bali, da bo topla voda iz elektrarne škodljivo vplivala na živalstvo in rastlinstvo v re-segreti morski vodi mogoče pospešiti rast rib tako, da je celo trikrat hitrejša kot sicer.

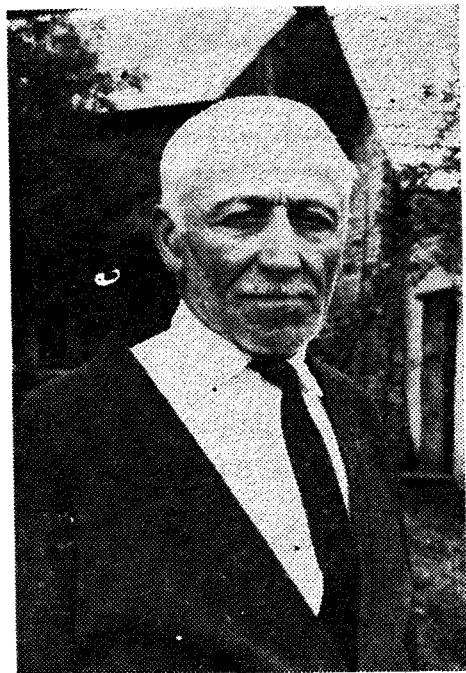

»Mladi Šiškarji so vso pot iz Ljubljane prepešali. V Cerknem pa je bila vendar njihova pesem med najglasnejšimi.

Foto: S. Teršek

Prisluhnil je utripu ljudstva

Lahko bi dejali, da v Saleški in Savinjski dolini ni človeka, ki ne bi poznal danes že osivelega moža Boltežarja Jezernika-Socialista, kot mu sicer tudi pravijo. Doma je v Podkrajju pri Ve-

Boltežar Jezernik, znan po partizanskem imenu Socialist, je kljub osemdesetemu letu še vedno svež in pri močeh.

lenju. Mnoga desetletja je kmetoval na srednje veliki kmetiji ter je zato bil predvsem bорец za socialne pravice kmetov in delavcev. Preveč bi nam vzelo prostora, če bi hoteli na skopo odmerjenem prostoru zapisati vse tisto, kar je storil plemenitega.

Ceprav bo Socialist že ob novem letu praznoval častitljiv jubilej, 80-letnico svojega življenja, je še vedno vzravnane drže, le spomin ga malce zapuša. Toda spomini, ki niso pomembni samo zanj, so v njem še vedno živi. Dejal je, da se mu sedaj, ko kot prevzihtkar o svojem delu in prehojenju poti večkrat razmišlja, dogodki kar vrstijo pred očmi, zlasti še tisti iz druge svetovne vojne. To še posebej zato, ker je bil že od vsega začetka v središču najpomembnejših, dostikrat zelo nevarnih dogodkov v Saleški dolini, oziroma je njihova živa priča. Prisluhnimo njegovi pripovedi.

»Izhajam iz kmečke družine. V zakonu se mi je rodilo devet otrok. Vsi še živijo. Doma za tako številno družino ni bilo dovolj kruha ter so odšli v svet vsi razen hčerke Marije, ki je ostala doma na kmetiji. Vesel sem, da me sedaj na moja stara leta radi obiskujejo. Vas seveda zanima, kako je bilo pri nas za časa okupacije.

Nemci so resda hitro po okupaciji naše dežele vzpostavili svojo oblast.

Ljudem pa njihova diktatura, zlasti pa še strahovanje ni ugajalo. Nemci so slutili in so zato že leta 1942 izvršili v Saleški dolini množične aretacije komunistov ter njihovih somišljenikov. Po teh aretacijah je sicer nastalo trenutno zatišje oziroma so tisti, ki so še ostali, pričeli delati v največji tajnosti. Med najbolj prizadevnimi »uporniki« je bil v Saleški dolini prav gotovo dr. France Povh-Izak, ki je bil takrat sekretar za Saleško območje. Povh je v meni našel zaupnega človeka in kmalu sem pričel vsestransko sodelovati z OF. Bil sem že leta 1944 sprejet v komunistično partijo Jugoslavije, hkrati pa sem postal tudi član okrajnega odbora Osvobodilne fronte.

— Povejte, prosim, kakšne razburiljeve doživljate iz časa, ko ste kot aktivist delali na terenu.

»Teh doživljajev je bilo več. Nekaj, kar se mi je še posebno vtisnilo v spomin, vam bom povedal. Najprvo, kako sem spravil enega svojih sinov v partizane. Sin Jože je bil poklican v nemško vojsko, kamor je tudi odšel. Ker znam nemško, sem pisal njegoveinu komandantu, da sem na smrt bolan in da bi se pred smrtjo rad videl svojega sina. Komandant mi je verjel ter je dal »urlaub« sinu, ki je potem prišel res domov. Namesto nazaj v nemško vojsko pa je odšel z vso bojno opremo v partizane. Drugi sin Franc je prišel do orožja tako, da je na vlaku razorožil nekega nemškega oficirja, ko je le ta brezskrbno spal.

Pozimi leta 1943 sem bil slučajno na občini v Sošanju, ko je v urad prihitel neki kmet iz Ponikve ter povedal, da so pri njem partizani, ki spiyo. Kolikor so me urno nesle noge, sem šel po najkrajši poti po svežem snegu v Ponikvo ter se pravočasno obvestil partizane, da so se umaknili pred Nemci, ki so kmalu nato prišli na Ponikvo. Kmalu zatem so partizani nameravali pripraviti na Ponikvi partizanski miting. K meni pride Angela Krump ter pove, da je miting izdan, da bodo Ponikvo obkolili Nemci. Zopet sem partizane hitro obvestil, da so izdani. Pri tem naj povem, da smo imeli v Velenju sodelavce celo med orožniki.

Bilo je meseca maja 1944 leta. Pri nas v hiši je bila na zdravljenju aktivistka Olga, ki je imela prestreljeni obe nogi. Nenadoma vstopi v hišo Amalija. »S ter pove, da se hiši bližajo Nemci. Hitro sem naložil Olgo na svoja pleča ter jo odnesel v bližnji gozd. Takoj za tem so bili v hiši že Nemci.

Novembra meseca 1944 leta so Nemci hajkali. Pri tem so povsem slučajno ujeli pet naših deklet, ki so nesle hrano partizanom, in jih v neki hiši zaprli. Treba jih je bilo hitro rešiti. Z bratrancem Ivanom, njegovim sinom in z mojim sinom smo se napotili k tej hiši. Prvi vstopim v hišo z namenom, da stražarja zaprosim za ogenj. Tedaj zagledam v kotu puško, jo namerim v presenečenega vojaka ter mu po nemško zavpijem: »Hände hoch! Vojak prestrašen pove, da je koroški Slovenec. Dekleta so bila svobodna, vojaka pa smo izročili Tomšičevi brigadi. Pozneje sem zvedel, da je ušel, kar bos. Takoj zatem so prišli po dekleta Nemci, ki pa jih niso več našli.

Na spisku za aretacijo sem bil tudi jaz. Vedno sem se pravi čas umaknil. Že proti koncu vojne, aprila 1945, pride k nam kakih 80 Nemcev z nalogom velenjskega »Bürgermeistera« Krivca, da me morajo aretirati. Niso me dobili. Odgnali pa so tedaj nekaj živine. Nekaj zadnjih mesecev še sploh nisem bil več doma, ampak sem se skrival pri zaupnih ljudeh, pa tudi v gozdovih, kjer sem bil tedaj pač najbolj varen pred Nemci.

Vojna je bila končana. Čakale so me nove naloge v izgradnji naše opustošene in porušene domovine. Deloval sem v mnogih družbenopolitičnih, zlasti pa še v kmetijskih organizacijah ter v zvezi združenja borcev, skratka povsod, kjer sem bil potreben in kjer sem lahko kaj koristil.

Na koncu pogovora je dejal: »V srcu imam zavest, da sem v svojem življenju prisluhnil utripu našega malega in zatiranega naroda, da je bilo moje življenje en sam velik delovni dan, prepojen s številnimi nevarnostmi, in da je bilo za vse to res vredno živeti in se žrtvovati.«

F. HOVNIK

Sedim v senčnati uti nad vodo. Voda šumi in šumi in vse je tako prijetno, mirno in lepo, da se človeku pretakajo skozi spomin same davno minule, lepe stvari. Spomini.

Deset let je mimo. Deset let. Mnogi ste šele pred desetimi leti zaživeli in vse je pred vami, za vami nič. Vse, kar je bilo prej, pa je pravljica. Čudno lepa pravljica.

Tistikrat, veste, ko sem bila pri vas, v vašem odredu, sem to videla. In ker so vam oči takrat tako žarele, sem vam napisala vse te davne spomine, vse te »pravljice«, da bi vam še dolgo sijalo v očeh.

Toda prosim vas:

Deset let je minilo, mislite na to. Sem in tja sem zamenjala Minko za Tinko, Mihca za Janeza, Vidko za Metko. Veste, težko si je zapomniti, komu pripada kako ime, ker je bilo vse polno okroglih, nasmejanih obrazov na mojih poteh.

Vse drugo je resnično. Odred je resničen. Resnični so bili vsi tisti mali junaki in junakinje iz odreda in resnični so bili partizani, o katerih smo se pogovarjali.

In še nekaj je, o čemer si morate ustvariti podobo. Takrat, ko so se vse te zgodbe dogajale, sem bila skoraj kakor vi. Dekletce, ki je majčkeno pred vojno odložilo šolsko torbico. Imelo je velike oči, debele kite na hrbtu in v srcu samo dobro voljo. Tiste lastnosti, vidite, kakršne imate vi, ki boste te zgodbe prebirali.

Včasih je nosilo to dekle puško, včasih pa samo pištolo — brez udarne igle — včasih pa je bilo brez orožja.

In to deklece je hodilo vsepovsod. In vsepovsod je imelo prijatelje. Največji prijatelji pa so bili tisti najmlajši, pionirji iz teh zgodb.

Odred, o katerem vam bom pripovedovala, je bil moj prvi odred. Z-

Ilustracija: Evgen Sajovic

Vida Brest: OREHOVO LETO

vel je v vasici na Dolenjskem ob Krki. Stoletni gozdovi so šumeli nad vasjo in v teh gozdovih in v njihovem šumenju — prisluhnite jim! — je še toliko zgodb, da jih ne bo mogoče nikoli napisati.

Če boste radi prebirali te zgodbe in si boste včasih zaželeli, da bi stisnili roko Borčku ali Petru, Minki ali Tinki, in če si boste želeli celo biti kdo izmed njih, potem vam bom vedno rada pripovedovala.

Z vsako stvarjo je tako: ko bi jo moral pričeti, nenadoma ne veš, kako in ne kaj. Kasneje se ti ne zdi vse skupaj nič posebnega. Smeješ se začetnikom in se norčuješ iz njih. To je seveda grdo, toda tako je.

Rekli so mi:

»Organizirala boš pionirske odrede.« »Jaz?« sem se začudila. »Saj ne znam.«

»Prava reč. Greš, organiziraš odred, odred dela, živi in vse je v redu.« »Pa kako naj to storim?«

»E, kako. Tako, da bo prav.«

To so bila navodila.

Bilo je leto 1943, leto partizanov in bojev in orehov. Zakaj tudi orehov? Zato, ker sem imela ogromno torbo in v njej so bili tisto leto kar naprej samo orehi. Zato, ker so odigrali orehi pri organiziranju mojega prvega pionirskega odreda veliko, prevažno vlogo.

Takole je bilo:

V eni izmed mnogih prijaznih vasi so mi napolnili torbo z orehi in nasuli kopico dobrih nasvetov: kako naj hodim, da me ne bodo sovražniki ubili, kako naj ponoči spim, da ne bom — bog ne daj — dobila pljučnice in umrla, kako naj to in kako naj ono.

Nato sem šla. Pot je bila dolga, orehov mnogo in težkih misli nič koliko. Kje naj začnem, kako naj rečem?

Začela bom v Dolgi vasi. Tam pa, kakor bo, tako bo. Grem proti Dolgi vasi, grem in vse bolj sem se bala. Pa če ne bo šlo?

Nekje sredi vasi so me ustavili pobalini, predzrni, z rokami v strganih hlačnicah, in me vprašali:

»Iz katere brigade? Kam greš? Daj, pokaži puško! Je pištola zaresna?«

Kmalu smo sedeli na meji nad cesto, trli moje orehe in se pogovarjali o partizanih in njihove vasi, pa še o Dakiju, o Stanetu, o borbah in o vsem drugem. Nazadnje so izvlekli iz mene, po kaj grem v Dolgo vas.

»Tak pionirski odred, praviš boste organizirali.«

»Tako, da, pionirski odred.«

»Pa ima tudi komandanta pionirski odred?«

»Ima, in komisarja.«

»Pa kaj delajo otroci, kadar so pionirski odred?«

»Kaj? Pomagajo partizanom, so kuharji, obveščevalci in vse. Majhni partizani so, ki veliko naredijo.«

»Dobro. Mi še od nekdaj pomagamo partizanom. Smo tudi za kurirje, če je kdaj treba, še na straži smo, kadar so partizani v vasi, da se lahko partizani odpočijejo. Obveščamo.«

»Čakaj, pa smo tudi mi že pogubili kajkrat Italijane. Mistili so, da so partizani.«

»Hm, kaj bi ne mogli tudi mi biti odred?«

»Odred? Dajmo, pomislimo. Imate komandanta?«

»Ja, komandanta pravzaprav ne. Vodi pa nas Tinče. Vedno. Tinče se ničesar ne boji.«

Orehi so šli h kraju. Hotela sem oditi dalje.

»Počakaj. Pokličemo Tinčeta in druge.«

Odrzeli so, jaz pa sem sedela na meji in premišljevala.

»Odred?«

Kot bi mignil, so bili nazaj. Le mnogo več jih je bilo. Bili so taki, čisto majhni, s svečami pod nosom, in ki so znali reči — r —, in taki, ki so že nosili dolge hlače.

Tinče je bil potegnen fantič, živih oči. Stopil je naprej in mi dal roko kakor resen, odrasel možak. Nato je sedel poleg mene na mejo in začel pripovedovati vse po vrsti. Kaj so že naredili, kdo je najboljši in pa, da bi šli vsi skupaj takoj v partizane, pa jih partizani ne marajo.

»A, v Dolgo vas greš organizirati pionirski odred?«

»No, pa seveda.«

»Že, ampak najprej ga bomo organizirali pri nas.«

Vstal je z meje in ukazal:

»Mirno!«

Nato je rekel meni:

»Mi smo pripravljeni.«

Vsa rdeča sem ustala in rekla:

»Vse, kar delajo odredi, delate vi že zdaj. Zdaj, ko boste odred, boste samo še bolj delali in se borili za svobodo. Zdaj pa si izberite komandanta.«

»O, kar Tinče naj bo. Saj je bil tudi do zdaj. In najmočnejši je,« so zavpili otroci.

Za komisarja je bilo težje. Vsi so hoteli biti, še tisti, ki niso znali reči — r —. Nazadnje so odločili, da bo Janez, po velikosti takoj za Tinčetom. Tako, to je bilo opravljeno. Kaj pa zdaj?

Tinče se je znašel.

»Zdaj bomo pa korakali v vas in peli.«

Korakali smo, jaz ob komandantu Tinčetu. Tam je bila v vasi lipa in pod lipo smo naredili miting, pravi miting. Peli smo in govorili, prišli so tudi odrasli. Pokazalo se je, da imajo novi pionirji vsi lesene puške in da ima komandant pravo, le brez udarne igle. Dobili smo v naglici tudi zlasto, ki pri takih svečanostih že mora biti.

Ko sem potem odhajala proti Dolgi vasi, me je spremljal do pol poti ves pionirski odred. In Tinče mi je še rekel:

»Le nič se ne boj organizirati odrede. To zares ni težko.«

berilo za mlade

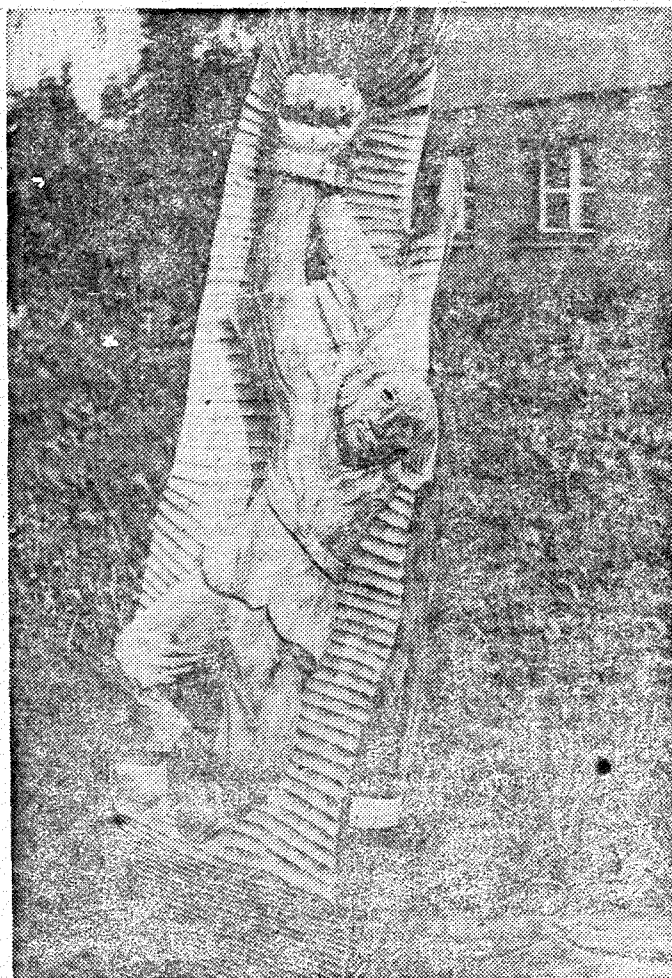
DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnice in plastificirnice
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIŠ«
- štirinajstdnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

Delo kiparja samouka Janeza Molkla iz Izole, ki je bila razstavljena v videmski kiparski koloniji

YU 3 BH - Toni

Kazalo je, da bova oče in jaz tisto deževno soboto edina obiskovalca na Snežniku. Nič kaj prijeten dan za izlete ni bil. Zato sva se močno začudila, ko sva na poti opazila motorno vozilo z ljubljansko oznako. Še bolj pa, ko sva na vrhu Snežnika zaslišala nenavaden šum. Pozorneje sem pogledala in v gosti megli se je prikazal majhen agregat, od katerega je vodila žica-tja do antene.

»Kaj neki to pomehi?« sem vprašala očka.

Ob čaju — postregel nam ga je naš stari znanec, oskrbnik Mate — sva izvedela, da so tu radioamaterji. Kosajo se, kdo bo napravil več zvez, tudi takih v evropskem merilu! »Cq contest... cq contest...« pa je znak, s katerim se iz različnih krajev in držav pozivajo med seboj. Ti klici skoraj nikoli ne zamrejo. V sončnem vremenu ali dežju, v megli in vetru se na stotine ljudi vseh narodnosti in ras povezuje v prijateljstvu. »Tako tekmovanje ni preprosta stvar!« je povedal oskrbnik Mate. Treba je imeti dobre naprave in tudi primeren prostor za oddajanje in sprejemanje, pa voljo do volj vztrajnosti in seveda tudi znanja.

Radioamaterji si za tekmovanje najraje izberejo neko višjo točko. Že večkratni radioamaterski prvak Jugoslavije Anton Stipenič — Toni (YU 3BH) si je — kot prejšnja leta — tudi letos izbral Snežnik. In tu sem ga srečala. To je krepak možak srednjih let z veliko smislom za humor. Nenehno nas je spravljajal v smeh. Z njim so bili še: Ivo Primc (YU 3DI) ter dva mlajša radioamaterja Franc Skedelj (YU 3DL) in Boris Zabukovec-Buco (YU 3ER).

Vreme je bilo zelo neugodno. Pihal je oster in mrzel veter. Vrh Snežnika je bil v oblaku, zato je bilo tudi vlažno. Toda hud mrz in slabo vreme našim radioamaterjem nista vzele poguma. Pripravili so vse potrebno in tekmovanje se je začelo ob 18. uri. Uporabljali so dve odlični aparaturi, ki sta Tonijevo delo. V prvi izmeni sta delala Franc in Toni. V šotoru je bilo malo prostora, a z veseljem sta mi dovolila prisesti. Oddali smo prvi poziv. Takoj so se oglasili klicci, ki so jim sediti odgovorili. Toni in Franci sta pridno beležila podatke. Ko sem se dovolj namrazila, sem odšla v kočjo in zaspala.

Drugo jutro so mi povedali, da so v prvi izmeni »naklofali« čez sto zvez. Od polnoči do osmih zjutraj je število naraslo že na sto šestdeset. Radioamaterji so jim spočeli, da se je povsod vreme že zjasnilo. Naši so jim sporočili: Snežnik je ostal v oblaku, ki se je le še zgostil, in tudi deževati je začelo!

Z očetom sva se zaradi slabega vremena napotila nazaj v Ilirsko Bistrico. Zal mi je bilo, da sem se morala raziti s prijatelji. Obljubili so mi, da mi bodo pisali, kako so končali tekmovanje. Res me je kmalu razveselila razglednica. Uspelo jim je dobiti dvesto osemindesetdeset zvez z Italijo, Nemčijo, Avstrijo, Češkoslovaško, Poljsko, Madžarsko, Romunijo in Jugoslavijo. Tako so izboljšali svoj rekord izpred dveh let, ko je Toni s kolegi vzpostavil dvesto štirinajdeset zvez.

Iskreno čestitam!

IRENA BATISTA

Pogovor s pisateljem

Obiskala sem pisatelja Matevža Hacea na njegovem domu in ga prosila, da mi odgovori na nekaj vprašanj:

»Tovariš Hace, vi ste edini pisatelj v Loški dolini... Kdaj ste začeli pisati?«

— Že leta 1937, ko sem delal v Franciji. Pridno sem pisal sestavke oziroma članke o delavcih in njihovem življenju. S svojim delom sem nadaljeval tudi potem, ko sem se vrnil domov. V gozdovih pa sem pisal o raznih akcijah in borbah.

»Katera je bila vaša prva knjiga?«

— Moja prva knjiga je nosila naslov »Partizanske slike«. To je bilo sedemindvajset črtic iz partizanskega življenja.

»Kakšni so bili vaši občutki ob izidu knjige?«

— Bil sem zelo vesel. To je ena izmed mojih najboljših knjig.

»Znano mi je, da ste bili komisar 14. divizije in poznal vašo knjigo »Komisarjevi zapiski«... Zakaj ste napisali to knjigo?«

— Knjigo sem napisal med drugim zaradi tega, ker sem o teh dogodkih že med vojno pisal dnevnik. Vedel sem, da pišejo dogodke o narodnoosvobodilnem boju ljudje, ki se niso bojevali. Zaradi tega sem sklenil, da napišem knjigo, v kateri bi bilo vse napisano tako, kot je bilo v resnici.

»Osebe, ki nastopajo v knjigi, so torej resnične... ali so v vseh vaših knjigah osebe resnične?«

— Vse osebe v mojih knjigah so resnične. Osebam zamenjam le imena, njihove lastnosti pa ostanejo.

»Ali pripravljate kakšno novo knjigo?«

— V kratkem bo pri »Borcu« izšla moja knjiga »Komandirjeva povest«. Leta 1973 pa drugi del knjige »Kronika Streharjeve družine«.

»Koliko knjig ste do sedaj napisali?«

— S knjigami, ki bodo izšle letos oziroma drugo leto, jih bo petnajst. Pet knjig opisuje samo Loško dolino, njene prebivalce in njihovo življenje, druge pa posegajo v čas naše polpretekle zgodovine.

»Kdaj najraje pišete?«

Slovo

Pozimi leta 1944 so ob umiku nemške enote ujele neznanega partizana. Zapri so ga v nekdanjo šolo na trgu v Šentrupertu. Štab nemških enot se je nastanil v Tominčevi hiši. V prostorih, kjer je danes trgovski lokal, so partizana mučili in zasliševali. Čez dva dni so ga odgnali pri: Rakovniku in ga pri kapelici ubili. Popoldne istega dne sta ga moj oče in sosed Kutnarjev Franci na otroških sanah odpeljala v mrtvašnico na pokopališče. Tišina mati ga je lepo uredila in umila, da je bil podoben človeku. Lokarjev stric Franc mu je skopal prerani grob. Tih in skromen je bil pogreb: brez venca in brez sveč so pokopali neznanega partizana, ki je žrtvoval življenje za svobodo.

ROŽI ZAVRL

— Najraje pišem pozimi od novembra do aprila, najlaže pa ob deževnem oziroma mrzlem vremenu, ko sem na toplem.

»Kakšna je pot od začetka pisanja do izida knjige?«

— Snov, o kateri pišem, moram dobro poznati. Zaradi tega veliko preiščlujem. Rokopis nato prepišam in kar mi ne ustreza, prečrtam. Delo potem nesem v založbo, kjer odločijo, ali bo sprejeto ali ne. Do danes so mi odklonili le eno knjigo. Obravnavala je življenje pred drugo svetovno vojno.

»Kako se počutite, ko gledate vašo obilno knjižno bero?«

— To je težko povedati. Vsekakor se mi zdi, da sem v pisanju prekosil samega sebe, saj sem imel namen napisati le eno knjigo.

»Katera knjižna dela najraje prebirate?«

— Od slovenskih so mi najbolj pri srcu Prešeren, Gregorčič in Kosovel, od tujih pa Puškin, Čehov in Dostojevski.

»Kaj delate v prostem času?«

— Prostega časa imam zelo malo. Toda vedno najdem čas, da hodim na lov, sanjam, razmišljam...

»Za odgovore se vam najlepše zahvaljujem in želim, da bi v prihodnje napisali še veliko knjig.«

NEVENKA BERGLEZ

Srebrno priznanje

Kmalu potem, ko so se zaprla šolska vrata, sem zapustila Ljubljano in odšla v mamini rojstni kraj Idrijo, ki je znan po rudniku živega srebra. Odkar so v idrijski kotlini odkrili živosrebrno rudišče, je minilo že več kot tisto petdeset let in prav toliko let odteka v svet to bogastvo, ki ga rudarji izkopljejo globoko pod zemljo. Od tam sem odšla na morje. Na oddahu so bili tudi partizanski borci.

Ko sem se vrnila domov, me je čakalo veliko presenečenje. Prejela sem srebrno medaljo. V tem letu je namreč poteklo devetdeset let, kar se je rodil veliki revolucionar Georgij Dimitrov. O tej priložnosti je bila v Sofiji velika med-

kramljanje

Draga Milena!

Hvala, da ste moj prispevek o kiparski koloniji v Vidmu ob Ščavnici objavili v »TV-15«. Zal se na fotografijo nisem spomnila. Upam, da se ni prepozno, zato vam jo pošiljam danes. Figura na njej je delo kiparja — samouka iz Izole Ivan Kreft je v govoru ob otvoritvi povedal tole: »Izredno lep uspeh je dosegel tudi Janez Molk, ki je iz velike orehove korenine ustvaril kmeta, ki zvezan, bičan, brčan in še na pol mrtev kliče po masčevanju, iz njegovih ust pa svigajo plameni, ki ugonablajo fevdalne gradove.«

Objavljeni prispevek me je opogumil in danes vam pošiljam novega, tokrat o »radioamaterjih«. Delo, ki ga opravljajo, je nad vse pomembno in humano. Toda le malo-

kdo se tega zaveda in le malokdo ga pozna. Radioamatersko delo je tudi eden izmed važnih elementov obrambe v primeru napada na našo državo. Prav zato upam, da boste ta droben utrinek ob stiku z njihovo življenjem in delom radi objavili. Srečanja na Snežniku ne bom nikoli pozabila, saj sem z našimi radioamaterji ob sproščenem klepetu, šaloh in nad vse zanimivem delu preživela res prijetne urice.

Lepo pozdrav!

Irena Batista,
Markova pot 4 a
66000 Koper

Draga Irena!

Vsak tvoj prispevek prinese s seboj nekaj novega in hkrati opozarja, da bi naša stran lahko bila vsebinsko še raznovrstnejša. V pomoč si mi torej, pa hvala zanj.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Spoštovana urednica!

Prav lepo vas pozdravljam. Zahvaljujem se vam za povabilo. Nemalo sem bila presenečena, ker ga niste poslali Ložki. Mislim, da bi lahko med velikim številom dopisovalcev izbrali prav njo. Zanima me, kdo še razen mene in Lučke potuje v Trebnje. To bi lahko zapisali v prihodnji številki.

Na svidenje v Trebnjem!

Majda Slamberger
Poljčane 131
62319 Poljčane

Draga Majda!

Lojzko sem zaradi majhnega nesporazuma povabila nekaj dni kasneje, imena nagrajenih bomo objavili po srečanju in — lepo je, da si se spomnila nanjo.

Lepo pozdravljena!

MILENA

narodna razstava »SOFIJEKS 72«, na katere naslov sem poslala zbirko dokumentov narodnoosvobodilnega boja v Sloveniji pod naslovom »Boj za svobodo in mir«.

Georgij Dimitrov se je rodil 18. junija 1882 v družini siromašnega obrtnika, begunca iz Makedonije. Mladi Georgij se je najprej zaposlil kot vajenec v tiskarni, kjer se je takoj vključil v sindikalno gibanje. Kmalu je postal član CK BKP in kasneje tudi član komiteja balkanske komunistične federacije. Na VII. kongresu kominterne je bil izvoljen za njenega generalnega sekretarja. Zaradi hudih naporov in izčrpanosti je 2. julija 1949 umrl. Do zadnjega trenutka svojega življenja je ostal zvest socialističnemu internacionalizmu, svobodi in enakopravnosti narodov. Zaradi tega bo njegovo ime ostalo za vedno povezano z bojem naprednega človeštva. Še posebej pa zaradi njegovega prijateljstva do Jugoslavije.

Ponosna sem, da sem z zbirko »Boj za svobodo in mir« predstavila v sosednji deželj košček osvobodilnega boja naših narodov.

DARIJA BURGAR

KULTURA NA DELU

List »Pančevac« je prejšnji teden objavil, da bo pred nedavnim ustanovljena podonavska-pomoravska kulturna skupnost sredi prihodnjega meseca izvedla svojo prvo akcijo. Ta akcija bo: končna izvolitev lepotic območja te skupnosti. Ko nevedeni list komentira to prireditel, pravi, da lepoticam, ki jih bodo za končno izvolitev izbrali po fotografijah, ni treba skrbeti za linijo. Organizator v pismu kulturnim skupnostim in kulturno-prosvetnim skupnostim namreč zagotavlja, da poskrbi tudi za kritje stroškov prehrane...

Ekonomika politika, 11. IX. 1972

SKORAJ ZA POLOVICO MANJŠI UVOZ AVTOMOBILOV

Letos se je uvoz avtomobilov pri nas zmanjšal skoraj za polovico. Najnovejši statistični podatki kažejo, da smo v osmih mesecih 1972 uvozili 22.000 avtomobilov. To pa je za 14.000 manj kot v istem lanskem razdobju.

Za 36.000. do konca avgusta lani uvoženih avtomobilov smo plačali 856 milijonov dinarjev. Za 22.000 letos uvoženih pa 446 milijonov dinarjev.

Politika ekspress, 14. IX. 1972

V NOVEM SARAJEVU IŠČEJO NEUPRAVIČENO OBOGATELE

Komisija za ugotavljanje izvora lastnine je dala poročilo občinski skupščini Novo Sarajeva, ki je najbogatejša občina v republik. Komisija je iz velikega števila bogatih državljanov izločila 23 primerov, o katerih je dala poročilo odbornikom. Na podlagi dokumentiranega gradiva so odborniki ugotovili, da 15 lastnikov hiš in vikendov do svoje imovine ni prišlo pošteno, za drugih 10 pa so predlagali temeljit pregled.

Dnevnik, 11. IX. 1972

ŠE VEDNO INFLACIJSKE TEŽNJE

Ekonomski inštitut pravne fakultete v Ljubljani in beograjski zavod za tržne raziskave ugotavljata — za stabilizacijske cilje ugodno dejstvo — da se umirja rast prejemkov prebivalstva, ki bo letos vsakakor nižja od lanske. Vendar pa je ugotovljena nižja stopnja te rasti — kot ocenjujejo na ljubljanskem inštitutu — še vedno precej večja, kot bi to dovoljevala stabilizacija cen, tako da prinaša letošnja rast gospodarske aktivnosti ob danem porastu osebnih dohodkov — 17-odstotno inflacijo. In kot ocenjuje beograjski zavod, bodo proizvajalske cene letos porasle za kakšnih 8 do 9 odstotkov, cene na drobno pa za 12 do 13 in življenjski stroški za 14 do 15 odstotkov.

Gospodarski vestnik, 12. IX. 1972

IZGUBE VSE VEČJE

V šestih mesecih poslovanja so se v gospodarstvu dvignile edino — izgube. Te presegajo dve milijardi in so za 71 odstotkov višje od tistih, ki jih je gospodarstvo zaznamovalo od januarja do julija 1971. leta.

Zgube 4.955 milijonov dinarjev na koncu lanskega leta je imelo 1.149 podjetij. Toda največji del te vsote (88 odstotkov) je »ustvarilo« samo 140 podjetij. Kar pa je še hujše, desetim kolektivom je uspelo »ustvariti« — kar vsak tretji dinar izgube. Tudi letos ni situacija nič boljše: od 2.068 milijonov dinarjev izgube jih je teh deset »pridelalo« — 672.

Večernje novosti, 13. IX. 1972

V resnici se je namreč Giap že takoj potem, ko je prišel na oblast, lotil težavne naloge, da bi naglo preoblikoval svoje gverilce v vojsko, ki bi se lahko kosala z okupatorjem. S pomočjo japonskih specialistov so v dveh glavnih »čien kuu« (odporniških centrih), Bac Kanu in Chi Ne-Hoa Binhu, pospešili priprave za povečanje bojne pripravljenosti in akcijske sposobnosti obstoječih kadrov. Giap je določil vojaško hierarhijo, organizacijo nižjih enot, in ustvaril discipliniran red.

Kadri polvojaških enot in vojske so šli skozi kratke tečaje vojaške in politične vzgoje, ki jih je vodil Giap v zaslinih šolah sredi gozdov in riževih polj (to je bilo izredno delo, ki je postalo med Vietnamci le-

Jana
sodoben ženski tednik

gendarno in je po mnenju nekaterih avtorjev prav toliko prispevalo k slavi Vo Nguyena kot zmaga pri Dien Bien Fuju). Zlato, s katerim so nakupili pretihotapljeno orožje, katerim so nakupili pretihotapljeno orožje, sih tudi s silo: uvedli so »Ho Si Minhov piaster«, precej preprost način za pridobivanje dragocene kovine v zameno za kos papirja. Po nekaj mesecih poveljevanja se je Giap lahko obrnil in občudoval izpolnjeno delo. Doseženega je bilo ogromno. Kljub vsemu so tej vojski še primanjkovali — kar je bilo seveda razumljivo — visoki kadri in jasno je bilo, da še nekaj časa Vietnamci ne bo mogel voditi usklajenih taktičnih akcij oziroma bitk, ki zahtevajo sodelovanje različnih enot vojske.

Sovražnikova moč pa je bila v tem času precejšnja. Nekega dne februarja 1946 je šel Giap obiskat generala Leclerca, in ko se je ponoči vračal v Hanoi, na amfibijskem oklepniku majorja Simpsona Jonesa, vodje britanske misije, je odkril pravo francosko moč: v oslepljujoči luči reflektorjev so se pojavili pred njim tanki, topovi, metalci ognja, oklepna vozila in mitraljezi. Masujeva vojska se je izkrcavala na obali Haplonga in Giap je spoznal, da se Francija ni vrnila v Tonking s starimi puškami in slabo obloženimi vojaki, ampak s svojo elitno vojsko.

Morda je zaradi tega Giap privolil v pogajanja s Parizom in se nasproti svojim zvestim pristavcem ni obotavljal odpovedati se vojaškim metodam, ki jih je prej zagovarjal šest let. »Izbrali smo pogajanja«, je rekel 7. marca 1946 hanojskemu prebivalstvu, ki se je zbralo na trgu pred gledališčem, »da bi ustvarili ugodne pogoje boja za popolno neodvisnost... Rusija je leta 1918 v Brest Litovsku prav tako podpisala sporazum, da bi zaustavila nemško prodiranje in da bi, v preporu, ki je tedaj nastal, okrepila vojsko in politično oblast. Ali mar ni prav zaradi tistega sporazuma postala izredno močna?« Toda nekeje za tisto neprodorno masko svojega obraza, koder se je poredko pojavljal medel nasmeh, je Vo Nguyen še vedno sanjal, da bi politično prihodnost Vietnama prepustil orožju, ne pa sporazumu, o katerem se je Ho Si Minh tedaj mukoma dogovarjal v Parizu.

Človek, ki je koval v sebi ta načrt, je bil sicer preprostega okusa in skromnih navad. Živel je med vojaki v koči, zgrajeni iz vej, z rogoznicno namesto postelje, s pisalnim strojem, skatlo tobaka, vodno pipo, čajem, s francoskim in ameriškim časopisi. V času počitka je bral Clausewitz in Lawrencea Arabskega; imel je knjižnico, v kateri so bile knjige, ki bi presenetile marsikatero zahodnjaka (Eça de Queiroz, Hugo, Leibnitz, Max Nordau, Baudelaire, Mark Twaine, vrhu tega pa še ruski, kitajski in vietnamski marksistični klasiki). Bil je molčeč, nizke rasti — visok komaj meter in 52 centimetrov — velikega čela, širokega, okroglega in bledega obraza, njegov nežni glas pa je postal rjaveč, kadar se je razgrel: tedaj je odlična francoščina, ki

se je je naučil v Hueju, začela v poskakajočem ritem vietnamskega naglasa.

O njegovi osebnosti in njegovem značaju so nam na voljo zgovorna pričevanja. Na konferenci v Dalatu, na kateri naj bi izdelali prve temelje novih odnosov med Indokino in Francijo, se je Giap zvečer, po uradnih razgovorih, prepustil sponinom. Sedeč v naslanjaču v preddverju »Hotela du Parc«, držel v desnici čašo šampanjca in z nedoločenim smehljajem na obrazu, je Giap jel pripovedovati o svoji mladosti, o starših, o ženi, ki so jo aretirali Francozi in ki je umrla v ječi, o mrtvem otroku, o svojem uničenem življenju, pri tem pa mu je roka lahno trepetala in njegove besede so bile čedalje glasnejše.

Izbruh jeze je mahoma prenehal in Giap je obmolknil ter dolgo tiho strmel v sogo- vornike. Potem je povzel pripoved. Leto po- prej, 1942, je Ho Si Minh odšel na Kitajsko in tam ga je aretirali Kuomintang. Sam je ostal v gorah Lam Sona in tja mu je to- variš Cap prinesel novico, da je »striček Ho« umrl: »... vse okrog mene se je za- vrtelo, neskončna žalost mi je stiskala srce, počutil sem se kot zapuščen in z očmi, pol-nimi solz, sem zrl v zvezde«. Šlo pa je za nesporazum. Tovariš Cap je kitajskega gu-

Giapova fotografija iz zadnjih let. Vrhovni poveljnik severnovietnamske vojske je postal jeseni 1967, ko je umrl Nguyen Ci Thanh, s katerim je poprej delil poveljstvo vojske južno od 17. vzporednika.

vernerja vprašal, kako gre Ho Si Minhu v ječi in ta mu je odgovoril: »Su lo, su lo«, kar pomeni če izgovoriš z naglasom na prvem zlogu, »že mrtve, že mrtve«, s poudarkom na zadnjem zlogu pa »dobro, dobro«. Ko je to zvedel, so ljudje videli Giapa smejeti se, plesati in spet smejeti se: »... to sem počenjal nekaj časa. Nikoli nisem bil tako zelo srečen«, je kasneje pripovedoval Giap.

Sporazum s Francijo, kriek in nepopoln, je trajal le nekaj mesecev. Giap, ki je bil tedaj minister za notranje zadeve in za »revolucionarni red« ter predsednik odbora za obrambo, je vzel v svoje roke — ne da bi se jim kasneje odrekel — vse najpomembnejše pristojnosti in 20. decembra 1946, ko

se je iz Pariza vrnil bolni in razočarani Ho Si Minh, sprožil protifrancoski upor v Hanoju, kar je bil začetek vojne, ki je po »tristo dnevih bojev« pripeljala do Dien Bien Fuja. In tako, kot sedem let poprej, se je profesor Vo Nguyen vrnil k gverili. Francozi so ga kmalu poznali kot hladnokrvnega in neusmiljenega vojaškega poveljnika, ki je imel v svojih radijskih sporočilih »kot klofuta odločen glas«.

Ko so se prišli k njemu pogovarjat, je sprejemal obiskovalce v svoji koči, zgrajeni iz vej: na mizi je bil obed, vojaški obrok 250 gramov riža. On pa je bil oblečen v uni- formo z visokim in trdim ovratnikom, za- pet do vratu in — kot dober partizan — brez oficirskih oznak. Znova se je poročil z neko zelo mlado študentko, ki mu je dala pet otrok — vendar pa je raje govoril o drugih rečeh, in še to zelo malo. Zanimal je govorice, ki so krožile o njem že od tistih let, ko je poučeval v Hanoju, da je navdu- šen nad Napoleonom, da na tablo v naj- manjših podrobnostih prerisuje Bonaparte- ve bitke in da hodi sem in tja tako, kot je hodil nekdanji francoski vladar, da tako kot on govori v odrezanih stavkih, s sklonjeno glavo, s palcem, zataknjenim v suknjič. Vse te govorice je svojim obiskovalcem kome- niral z enim samim stavkom: »Res je samo nekaj: da po Napoleonu ni bilo več velikega vojskovodje«.

(Nadaljevanje prihodnjič).

POIZVEDBA

Odbor kokrškega odreda v Trzinu potrebuje po- datke o dveh borcih iz zbornik kokrškega odreda in prosim vsakogar, ki bi kaj vedel o njiju, da mu to sporoči.

Oktober 1942 so gestapovci med vožnjo, ko so bili namenjeni iz Kranja v Begunje z ujetim ko- mandirjem 3. čete 11. bataljona kokrškega odreda, ustrelili tega komandirja, znanega s partizanskim imenom Pepe. Komandir Pepe je bil doma nekje na Stajerskem. Pri partizanih je bil že spomladi 1942 v polhograjskih Dolomitih. Od tam je istega leta s skupino nad sto borcev odšlo na Gorenjsko. Dne 18. junija 1942 je postal komandir čete v te- daš ustanovljenem kokrškem odredu. Verjetno je bil komandir že v Dolomitih. Star je bil 25 do 30 let, srednje postave, rdečih lic in svetlo kostanjevih las.

Drugi borec je bil znan z imenom Zivko. Padel je 6. januarja 1943 med bojem kokrškega odreda na Snoviku nad Smartnem v Tuhinjski dolini. Zivko je prišel na Gorenjsko poleti 1942 z 11. grupo odredov, verjetno v Aleksandrovi četi. Nato je bil na poti na Stajersko ves čas do svoje smrti v isti četi v kokrškem odredu na območju Kamnika, Kravca in Storžice. Pred odhodom k partizanom je živel v Polju pri Ljubljani. Bilo mu je že nad 30 let, bil je večje in močne postave. Že dalj časa pred smrtjo je nosil hubertusu podoben plašč. Pokrit je bil s klobukom.

Podatke pošljite na naslov: Zveza združenj bor- cev NOV, občinski odbor Trzin, odbor kokrškega odreda, pošta 64290 Trzin.

BORCI NA MAISTROVEM GROBU

Ljubljanski mestni odbor Zveze prostovoljcev borcev za severno mejo 1918-19 je 16. avgusta priredil izlet za svoje člane in njihove družine v Maribor in na Koroško. Udeleženci so potovali s tremi avtobusi.

V Mariboru so se pridružili še drugim Maistrovim borcem, nakar so skupno s prapori odkorakali na pošreško pokopališče. Tam so počastili spomin svojega nek- danjega poveljnika, generala Rudolfa Mai- stra. Na njegov grob so položili šopek cve- ja. Na tej slovesnosti je govoril predsednik ZPBSM 18/19 Jože Hribar iz Ljubljane. Po slovesnosti so odpotovali v Ravne, mjeTa slovesnosti so odpotovali v Ravne. Tam je bila kratka slovesnost ob Malgajevem spo- meniku. Izlet so nadaljevali po obmejnih koroških krajih.

A. K.

ZASTOPSTVO INOZEMSKIH TOVARN IN KONSIGNACIJE

tehno union

LJUBLJANA, VOŠNJAKOVA 5

telefon: h. c. 320-855

VAM NUDI IZ SVOJEGA PROGRAMA:

- OPREMO KUHINJ
- CENTRALNE KURJAVE
- IN OSTALIH APARATOV ZA GOSPODINJSTVO.

OBIŠČITE NAS IN ZAHTEVAJTE PONUDBE IN PROSPEKTE

"bien-être"

eau de cologne naturelle

70° et 85°

TKI HRASNİK - DIPARCO PARIS